

APOSTROF

revistă a uniunii scriitorilor

APARE LUNAR

APOSTROF

Dosar Dorli Blaga

Prieteniile / medaliile cu două fețe

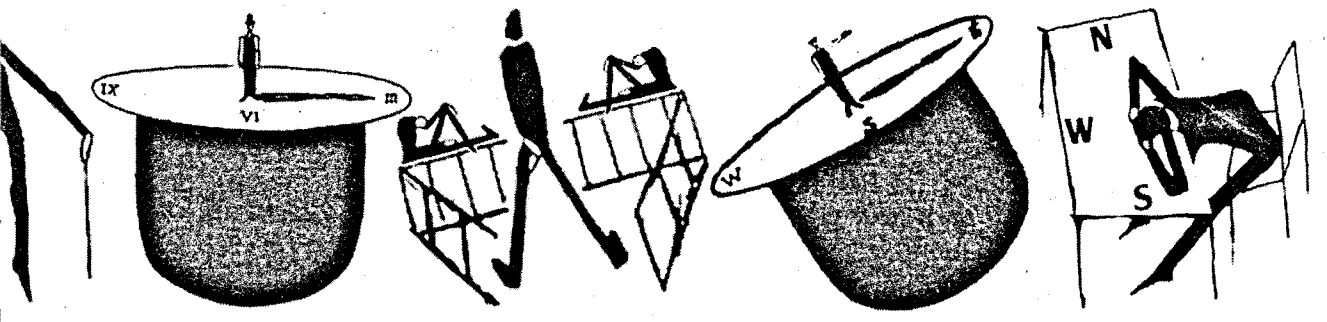
In memoriam Mariana Marin

Scriitori maghiari contemporani

Mehes György

traducere de Anamaria Pop

nr. 4
(155)
2003

Revistă editată cu sprijinul financiar al MINISTERULUI CULTURII ȘI CULTELOR,
PRIMĂRIEI ȘI CONSILIULUI LOCAL CLUJ-NAPOCA
și al FUND FOR CENTRAL AND EAST EUROPEAN BOOK PROJECTS

Cronica de Paști

Adrian Popescu

Dacă odată cu trecerea vremii ne despodobim de lucruri și ne esențializăm, două sărbători creștine ne rămân mereu vii, în ciuda anilor. Una este cea a nașterii Domnului, cealaltă a Învierii Sale. Copilărească și sublimă, unind umilința și marea, prima, tragică și plină de speranță pentru noi, cealaltă. Pe temeiul Învierii lui Cristos stă toată credința creștinilor. Fără Învierea lui Isus, o spune sfântul Pavel, zadarnică e credința noastră și suntem oamenii cei mai nenorociți din lume.

Nu putem uita ambianța sărbătorească a nopții de Paști, chiar dacă multe încercări și deziluzii au săpat adânc în obrăji și în taințele sufletelor, mai ales, dărele scepticismului postmodern, sau ale orgoliilor intelectualiste iluministe, născute odată cu veacul enciclopediștilor. Ceva tot a rămas din copilul care privește fascinat mulțimea de oameni mari, îngrămădiți și totuși ordonați, sfoși, reculeși, în curtea unei biserici de țară, pe un deal, în Maramureș, să spunem, unde pușini încap în biserica de lemn, dar mulți își lipesc urechea de pereți și vibrează împreună cu cântările de viață, viață care a învins moartea, cu moartea pre moarte călcând. Amintiți-vă nopțile de Înviere când, cu ai voștri, „unii morți\alții plugari“, mergeți la liturghia solemnă de Paști și veți retrăi clipele miracolului. Din parte-mi, îmi rămâne apropiată modesta biserică veche, de lângă locuința profesorului Zăciu, pe strada care urcă paralel cu Strada Regală. Și are numele predestinat: Bisericii Ortodoxe. Figuri de oameni apropiați atunci, azi morți, bătrâni sau tineri, studenți la Medicină, profesori universitari din generația interbelică, distinsă matroane din Clujul intelectualilor, al artiștilor, pictorilor, literaților vârstnici. O fi intrat și Blaga în biserica unde slujise preotul Mureșan, cred că da, ca un adevărat clujean ce era. Să fi ascultat, prin '55, '60, slujba de Paști, și el, băatul de preot din Lancrăm, amestecat printre noi, anonimi, lume, în special, de la Clinicile Universitare? Preciz știe doar fiica poetului, doamna Dorli Blaga. Pe Doamna Cornelia Blaga, soția poetului, am ezitat să o întreb, când, tânăr poet, redactor al „Stelei“, am fost trimis să aduc o carte din locuința de pe Martinuzzi. M-a întrebat în schimb ea, cum mă cheamă și i-a plăcut numele meu, de scriitor, spunea. Dacă am citit versurile lui Lucian, da, Doamnă, răspundeam emotiv, admirând galionul portughez celebru, pe un scrin. Locuință caldă, nu opulentă, dar cu magia proprie autorului „Mirabilei seminte“, tipărită în revista clujeană, după ani de interdicție de a publica. Aburul creatorului înconjurat de lucruri care s-au îmbibat de emoții sacre, de tristețe, speranțe secrete, de bucuria împlinirii operei, de nesiguranța zilei cu noi și nemiloase ucizuri. Casă, dulce casă, arcă în mijlocul potopului, al urgiei, vom învia fiecare din mormântul lui, sau vom prinde trup glorios, inefabil, pneumatizat ca înviatul și sfinții, din mijlocul caselor în care am stat?

În casa aceea, sau într-o casă de aer și miresme silvane, transilvane, de Făget clujean și Dumbravă sibiană, i-o fi adus poetului cineva din familie, în zori, când

se crapă de ziua, Paști? Adică, pâine și vin sfințite în coșuri încă în Sâmbăta Mare. Bucate nu consacrate, dar binecuvântate, ocrotite cu mândrie într-o cană de lut, sau într-un pahar foarte curat, ca o cuminecare, dar fără să fie cu adevărat. Un ca și cum, inventat de preoții calvini ca să-i atragă pe ortodocșii ardeleni? Obicei pios, bucurie a copiilor, a maturilor deveniți copii.

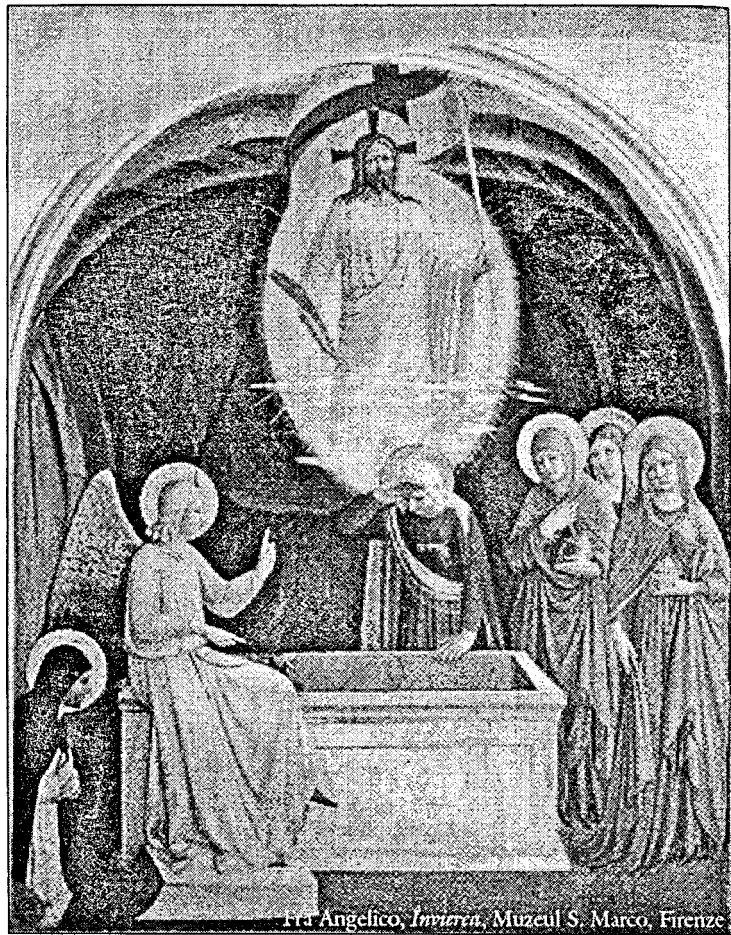
Cristos este prohodit și noi îl urmăm în cortegiu, pe ploaie, într-o zi de vineri cernită, îl conducem la locul unde va sta, un Dumnezeu mort, ce grozăvie, ce întuneric universal, în fața altarului. Crucifixul la frații catolici din Biserica Piaristilor, cea de lângă Universitate, e acoperit de o pânză violetă. Versurile lui Manzoni, puțin cunoscute majorității cititorilor români, care îl știu desigur pe autorul „Logodnicilor“, mai ales, decât pe cel al „Imnelor sacre“, sunt greu de uitat. Eu am tradus, mai demult, „Învierea“: „A-nviat: scăpat-a morții\ Prada pentru-ntăia dată\ Cel ce zace-n mâna sorții\ S-a salvat ca niciodată\ Eu vi-o jur pe Acela care\ L-a trezit din somnul mare\ Că el viu e, n-a pierit...\\ [...] Umple-un tână dimineața\ Stă unde era mormântul\ Ca un fulger are fața\ ca zăpada e veșmântul\ Celor care îl întreabă\ Le răspunde fără grabă\ A-nviat, fiți fără frică!“.

Dezolare și descurajare totală pareau să fi stăpânit planeta; copil mă și miram că lucrurile nu au încremenit definitiv odată cu răstignirea apoi cu moartea pe cruce a Fiului.

Negoșescu precis că mergea la slujba de Înviere la Catedrala Ortodoxă sau prefera totuși mica Biserică din Deal a copilăriei mele? Cât despre Nicolae Bălotă, o spune el însuși, mergea la Biserica Piaristilor și, catolic de rit oriental, ca frații Boilă, prietenii lui, asculta meditațiile pascale, pregătitoare, cum se fac și azi, urma Via Crucis, înainte de bucuria deplină a Învierii. Blajul binecuvântat și formator al refugiumului său îl va vedea ca pe adevărata lui naștere spirituală. Ca pe o speranță a învierii țării în anii patimilor unui popor întreg. Cornel Regman, probabil, se simțea renăscut în satul natal, de lumina Învierii, descoperind energiile pământului.

Acolo, la biserica din deal, ascultam înflorat bătaia în poarta masivă și răspunsul preotului la întrebarea „Cine bate?“ ÎMPĂRATUL MĂRIRII!, CEL ÎNVIAT și biruitor asupra morții. Până de parte, peste grădini scaldate în boarea primăvărată, se auzea bucurie din bucurie a celor de lângă tine, Cântecul de resurrecție cosmică. Coroane de cireși, miros de sevă dulceag, iarbă parcă pictată a fresco, umedă, pe tencuiala pământului negru, smalțul florilor umed și el. Învierea. Bizantinii și Giotto, icoanele răsăritene și cadrele renaștiste se întrecuseră în culorile devoțiunii sau ale fervorii mistice. Orașul era smuls în cer de triumful pascal.

Și învierea din '70 o țin bine minte, când în curtea unei biserici bucureștene, alături de Ion Mircea, Ion Pop, de Blandiana și de Rusan, de Adriana Bittel, co-

Fra Angelico, *Învierea*, Muzeul S. Marco, Firenze

lega noastră, cunoscută la Colocviul național de literatură al studenților, ascultam, un fratern grup multiconfesional, corul improvizat și entuziast al credincioșilor. Apoi lumânările ferite cu palma, subversive, implacabile, puterea celor mici, duse acasă și vizita, ca să-i spunem „Cristos a înviat“, la Bogza. Întunericul de pe scările din *blockhausul* din Piața Cosmonauților, lumina deșteptată a micilor noastre candelă, spirala și melcul înaintării noastre, ușa închisă. Două lumini lăsate acolo, ca semn de Înviere.

O venire mare în Portugalia are apăsațoarea, epuizanta urmare a cortegiului cu tobele uriașe în frunte, unde loviturile cad ucigător de implacabile timp o jumătate de zi, înnorată. Isus și călăii lui, Maria și celelalte femei, soldații romani, coroana de spini, toate chipurile sunt reale, locuitori din Viana do Castelo sau din Verzim unde este preot Esteves și paroh, unde am sosit să vedem credința universală în circumstanțe lusitane. Stațuia Fecioarei înălțată, purtată de opt oameni, tobele duruind, terorizându-te, anunțând o execuție, prelungind supliciu cu cruzime până la clipa atroce a finalului. La celălalt capăt al satului flamurile, praporii occidentali, ne lasă să ghicim lentă înaintare a cortegiului solemn. O fi văzut și Eliade, în Portugalia exilului său, asemenea scene străvechi, provenind din autosacramentale. Dumineca, de Înviere, s-o fi dus să petreacă la Cascais, la Estoril, pe țărmul mirific al Atlanticului, unde apa sărată pătrunde în curțile de nisip, pe plajele mici ca niște *patio-uri*, când spre seară fluxul e în putere, urcând și caravela blagiană sticlește la Estoril, jucărie a sorții, supraviețuitoare a atâtor dezastre și morți, arta care durează, cuvântul care învie din cenușa zilelor rele.

Cei care încarnază, după tradiția catolică, personajele istorice și supraistorice, povestea și dogma, au fețele transpuse într-un timp ce vine de departe, de dincolo de ei și nu surdă, joacă dar și trăiesc fără clipiri complice din ochi scenariul Tatălui scris pentru Fiu. Dacă în

Portugalia pricepi poate cel mai bine vinerea disperării, supliciu lui Isus, în Roma ai revelația exploziei sărbătorești a Învierii, mai ales dacă, fericit călător din Est, ca mine prin '84, '86, ai norocul să te afli în Dumineca de Paști în piața Vaticanului. Sfântul Părinte proclamă Învierea, URBI ET ORBI, pentru toate rasele pământului, de la o mare la alta, de la un ocean la altul, toți cei aflați acolo: albi, negri, indios cu ochii oblici, ruși cu vocale multe pe limbă, exultă, freamătă, exclamă, poate ca bătrânul centurion la auzul veștii: „acesta cu adevărat Fiul lui Dumnezeu era“.

Zilele de Înviere de după '89, luminile de nestins de lângă statuia lui Matei Corvin, noaptea ce părea de vară deplină, blândețea oamenilor și a lucrurilor acoperite parcă de o pulbere luminiscentă, supranaturală, ca printr-un lichid te-ai fi putut deplasa și prin materia densă a solidelor, dacă ai fi tras în piept până la capăt aerul tare al Învierii.

Maria Magdalena, convertita, celelalte femei care-L însoțiseră pe Calvar, se duc, dis-de-diminează, la mormântul Învățătorului lor. Isus a fost îngropat în grabă, doar, să nu se intre în sabbat, legea iudaică interzicea îngroparea atunci. A fost pus în mormânt cu o piatră imensă deasupra. După noroiul ploii din ajun, corpul abia au reușit să-l spele de sângele scurs, s-au ferit să se uite la rănilor înspăimântătoare de la mâini și de la picioare, coasta era și ea străpunsă și au fost nevoiți să-l scalde ca pe un copil. Mama era acolo și nu mai plângea, avea gura pecetluită de o suferință acum prea mare pentru a se revărsa în cuvinte. Au fost nevoite să-l scalde în lichidul din amfora adusă de milostivul Nicodim, smirna funebră, aloe, arome, după obicei, și să se grăbească să-l învelescă în giulgiul lui Iosif din Arimateea. Acum femeile se îndreaptă spre locul păzit de romani înarmați. Poate îi vor convinge și vor urni ei piatra de deasupra. Dar acolo nu e nimic. Mormântul e gol. Piatra e dată

In memoriam Mariana Marin

A murit Madi

Ion Mureșan

„Să-ți fie frică de cuvântul poet – îmi strigau mai demult instinctele mele primare.

El este un fel de domiciliu forțat.

Din el nu te mai poți întoarce niciodată

între oameni.“
Mariana Marin

Poeta Mariana Marin a murit în noaptea de 30 spre 31 martie. Nu a trecut în lumea celor drepți, nu a șters-o în eternitate, nu a trecut la cele veșnice, pur și simplu a murit. Uniunea Scriitorilor nu s-a grăbit să dea un anunț la radio, la televiziune sau în ziare, căci a fost o poetă importantă a literaturii române, iar dacă a făcut-o a făcut-o doar pentru capitală, așa că pînă și data înmormîntării a rămas pentru prietenii ei din provincie incertă. Ziarele, care anunță „dispariția fulgerătoare“ a tuturor boschetarilor și borfașilor din țara asta, nu au acordat nici trei rînduri la moartea unui poet. În fond asta a fost soarta generației '80: sub comuniști niște oameni ne-au dezorganizat cu atîta competență viețile, încît nu e de mirare că și morțile ne sînt dezorganizate.

Mariana Marin s-a născut în anul 1956, în București. A absolvit Facultatea de filologie, secția română-franceză. Dintre cărțile ei amintesc: *Un mîzboi de o sută de ani*, editura Albatros, 1981, *Aripa secretă*, editura Cartea Românească, 1986, *Atelierele*, editura Cartea Românească, 1990, *Mutilarea artistului la tinerețe*, editura Muzeul Literaturii Române, 1999. Prezentă în antologia *Cinci*, 1982, și în alte multe antologii. Poezia ei a fost tradusă în principalele limbi europene. Despre ea s-au exprimat laudativ cei mai importanți critici literari români. Ce repede poate fi îngropat un poet în trei rînduri! Mady a fost o femeie foarte frumoasă. Mady a fost generoasă pînă la prostie și cu totul lipsită de instinctul de conservare. Și a avut curaj cît noi toți la un loc. Și o „milă sfișietoare pentru colaboraționistul revoltat / care se va salva în orice administrație“. Ea a văzut că „totul bălțește“ și n-a mai răbdat: a venit să o vadă pe Doina Cornea pe cînd aceasta era

arestată la domiciliu, și a fost apoi hăituită prin tot Clujul, prinsă și bătută și pusă cu forța în tren și trimisă sub supraveghere la București. Iar Securitatea i-a percheziționat casa, i-a confiscat manuscrisele, dar multe erau răsîndite în copii spre păstrare pe la prieteni din țară și stăinătate. Ea a avut literatură de sertar. În manuscrisele ei scria: „Revoluția n-a început nici anul acesta / dar noi continuăm s-o așteptăm, / decembriești cu toții / pentru că în acest decembrie ne-a lipsit zăpada / așa cum ne-au lipsit și altele“. Și poemele ei se intitulau „Dictatură pentru minte, inimă și literatură“. Apoi a venit revoluția la care a visat atîta. Și a ajuns să trăiască într-o garsonieră cu apa, curentul și gazul tăiate. Iar statul român, pentru toate bătăile pe care le-a încasat de la slujbașii săi, pentru toate umilințele și pentru poezia ei minunată a trecut-o pe o listă. Banii nu a mai apucat să-i vadă. Cînd statul îți e recunoscător, ai mare grijă!

Mady a murit. Exact ca în propriul ei *Poem de dragoste* pe care îl citesc, și îl recitesc înlăcrimat: „Ziua în care descoperi / nesfîrșita bunătate a morții / și valul de sînge începe să inunde o parte a lumii. / O, tinerii morți știu desigur mai mult. / Sub pielea de trandafir se află răspunsuri. / Amintește-ți: / pe o plajă murdară, / trupul unei femei adus de ape / și sufletul ei sălbăticit lovindu-ne fața. / Amintește-ți: / ziua în care am descoperit nesfîrșita bunătate / și

valul de sînge din care tinerii morți / fac semne celor de pe țărni...“.

Dumnezeu să primească sufletul ei bun!

Madi

Marta Petreu

A murit o mare poetă. Tînără. Frumoasă. Și poetă pînă-n vîrfurile unghiilor. Îmi amintesc privirea ei dulce, de căprioară, privirea ei de la sfîrșitul anilor '70. Apoi privirea ei, prin '88-'89, cînd se afla la Cluj, cu securiștii pe urme. Mariana Marin făcea parte din stirpea poezilor blestemați. Purta în ea o neliniște distructivă. Era bună, peste măsură de bună, așa că prelua asupra ei raul din lume. Avea simțul dreptății. Era vulnerabilă și tandră, era vie și fără liniște. „Nici nu mai știi / de ce îți este atît de greu să trăiești“, mărturisea. Și trăia în felul ei, dovedindu-ne că felul nostru de a trăi nu e unicul mod în care viața trebuie să fie distrusă. „...viața ei devenise / un fel de cameră părăsită în grabă...“, scria. „Singularitatea canină care mă căpușește“, scria. Sau: „Aici nimeni nu te poate salva“. Și: „Refuzul de-a continua altfel specia. / Refuzul meu de a fi o altă casă a morții / pe astfel de vremuri“. Vremurile s-au schimbat, dar ei nu cred că i-a fost mai bine. O vedeam rar și tot rar o găseam la telefon, chiar și cînd o căutam insistent, cu o treabă foarte precisă. Avea felul ei de a se face văzută și nevăzută, felul ei de a se pierde în lume, de a-și înmulți suferințele și iluziile. „Se iubbeau, / dar nu pentru că se vedeau rar / așa cum s-a consemnat mai tîrziu. / Se iubbeau pentru că aveau aceeași frică / și aceeași cruzime“. „Disperarea învinge teama de moarte?“, se întreba.

A murit într-o „feroce singurătate / amețitoare...“.

Și nici un buletin de știri nu i-a anunțat și nu i-a plîns moartea. Nici un ziar nu i-a anunțat înmormîntarea. În această lume urîtă, rapace și cu susul în jos în care sîntem, dispariția mult prea timpurie a unei mari poete, care a fost și-o conștiință civică exemplară, nu mișcă pe nimeni.

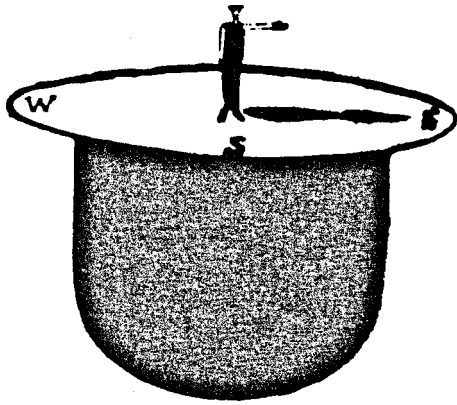
→ într-o parte. Nimeni. Prima mărturie este a femeilor nedormite de grija lui Isus. Aleargă la ucenicii ascunși, dezorientați, la Petru, care a tremurat de frică, apoi de rușine, a plîns ca un om care e singur pe o plută în larg, apoi și-a revenit și s-a căit. Vineri și sâmbătă toată ziua au fost tulburări, ca morți, și, iată, acum, vestea femeilor, uluitoare, explodînd în casa unde se pitiseră de teama represaliilor. Unii le cred pe cele trei Marii, Maria Magdalena, Maria Salomeea, Maria, mama lui Iacob, alții nu. Să vadă cu ochii lor. Da, asta e. Să meargă acolo, imediat, cine le poate sta împotriva celor care vor? Aleargă Petru și Ioan să vadă cu ochii lor mormântul gol, un semn, ceva, unde s-a dus dacă s-a dus. Bătrînul pescar e întrecut de mai agilul discipol, de tinerețea lui Ioan, care fuge de rupe pămîntul,

sigur că el ajunge primul, dar nu intră în peșteră. Da, femeile nu mint, e gol mormântul și minunea cea mare, giulgiul împăturit frumos, atent, pus de-o parte. Luna Nissan, cîntă o pasăre, ce-o fi? E primăvară. Maria Magdalena îndrăznește să-l întrebe, crezându-l grădinar, pe un bărbat aflat în jurul mormântului: „Unde L-au pus pe Domnul?“. Vocea care-i răspunde e cea cunoscută, iubită, urmată. E chiar Domnul, DUMNEZEUL său și al nostru, pe care noi orbi nu l-am recunoscut de multe ori. Și femeile aud întrebarea, cît de adevărată, a unui mesager ceresc. Sunt doi îngeri, unul la căpătîiul, altul la picioarele mormântului gol, doi tineri în veșminte alb. Întrebă simplu unul dintre ei: „De ce îl căutați printre morți pe cel Viu?“. Clar. Tranșant bun-simț și îngăduință pentru cei care nu văd realitatea vieții care învinge moartea.

După Înviere, Isus se coboară în iad la protopărinții noștri, Adam și Eva, îi ține bine de încheietura mâinii, salvându-i, salvându-ne, trăgându-i spre lumina de deasupra, vestindu-le că s-a sfîrșit chinul lor, al celor morți înainte de venirea Lui. Cum tragi un disperat dintr-o bulboană, dintr-un vârtej, așa îi scoate de acolo, din întuneric, aproape că îi zmucește, la urcuș, ca la munte, pe cel gata să alunece în hău. Sau așa cum părinții își scot, cu puterea trupului și a sufletului, copiii dintr-o groapă aflată pe cîmp, sau dintr-o gură de canal.

Toma pipăie coasta rănită de suliță, ba în tabloul lui Caravaggio, eu cred că își vîră cu o oarecare necuvenită familiaritate degetul în abisul mîntuitor. Corpul lui Isus a stat de vineri seara pînă duminică dimineața în mormântul rece.

Pe vîlul păstrat la catedrala din Torino, vîl adus din Palestina de cruciați, s-au imprimat liniile unui corp torturat. Dacă trupul ar fi rămas mai mult de atît, așa, învelit strîns și umezit de balsamurile tradiționale, zic savanții, imaginea quasi-fotografică, în negativ, a Misterului, s-ar fi stricat. Așa a rămas imprimată în pînza giulgiului statura și chipul unui crucificat din anul 33. NASA a prelucrat imaginea tridimensională, așa ne apare chipul din icoanele al Mîntuitorului. Nimeni nu-i obligat să creadă că Nazarieneanul născut din Fecioara Maria a înviat. Eu unul, și nu sunt singurul, o cred nesmintit. Și vă spun cu tărie: Cristos a înviat!

Matei Călinescu

Să remarcăm paralelismul între „el“ și „eu“ care îl desemnează amândouă pe poet, oglindirea reciprocă între „el“ și „eu“ (la care mai putem adăuga „noi“-ul cu sens singular personal, despre care am mai vorbit, și care reapare și în *Commentarius...*, ca și „tu“-ul dialogului cu sine, aproape la fel de frecvent ca și „tu“-ul adevăratei persoane a doua). Poetul se răsfrânge în „ființele“ (feminine) pe care le privește, își regăsește în ele propriul chip ca în niște oglinzi, deși știe că trebuie să evite aceste oglinzi pentru ca „rînjetul“ reflectat să nu-i strîmbe și mai mult fața. Imaginea din oglindă e de natura umbrei, pe care asemeni lui Peter Schlemihl al lui Chamisso poetul o va pierde, în ultimul său poem, când o cumpără „ea“, o versiune feminină a diavolului din povestea romantică germană la care se face aluzie, un *succubus* sau demon de sex femeiesc. Seducătorul sedus și fără umbră (și care deci nu se mai poate vedea în oglindă, asemeni lui Schlemihl), apare în final abandonat, însingurat, alergînd cu cizmele magice de șapte leghe dar nemai-putînd ajunge pe nimeni, niciodată. „dar noi tocmai că vrem s-o ajungem cu umbra sau poveste de iarnă“ e unul din pemele cele mai frumoase și mai tipice ale lui Mircea Ivănescu, construit cu grijă delicată din autoreferințe (obsesia iernii, a umbrelor care se lungesc seara etc.; să se observe de asemeni felul caracteristic în care sunt manipulate pronumele și persoanele verbale) și din aluzii intertextuale la anumiți romantici germani (Hoffmann, Chamisso):

într-adevăr, cînd se face seară umbrele se alungesc
— și cînd mergi
pe stradă — să spunem spre piața acuma pustie —
o vezi deodată
în fața ta — și îți spui deodată că nici nu-i nevoie
să grăbești pașii — trebuie doar să știi cum să
mergi
după soare — și meșteșugit, umbra ta înaltă,
în soarele serii,
începe să o ajungă — (asta să fie o poveste
frumoasă,
romantică, pentru că umbra ta ajungînd-o,
se va întoarce spre ea — și ea va auzi vorbe, și
versuri,
spunîndu-i, spre exemplu, ceea ce tu n-ai știut
să-i spui în dimineața aceasta
singura ta dimineață — așa cum acuma e singurul
tău drum de seară —
va asculta — va surîde — și o vei vedea din spate,
departe
cum își întoarce capul spre umbra ta, îi
răspunde, și apoi
vor pătrunde în piața unde soarele nu mai
luminează atît de străveziu,

ca aici pe strada unde ai rămas — o poveste
romantică, pe care
să nici nu vrei s-o închei — încheierea ei fiind
că ei sunt în piața
de unde se vede canalul mare cu apele unde
dogele a aruncat
inelul), ca și cum n-ar fi fost tot o poveste
romantică, unde se spune
că a venit și i-a cumpărat umbra, și s-a dus,
strîngînd-o bine, cu ea,
și el, pe urmă, chiar dacă alerga cîte șapte poște
cu cizmele lui minunate,
nu mai putea să ajungă pe nimeni, niciodată.

Reflexivitatea sau absența ei se transformă în reverie și reveria în melancolie. Autoironia se rarefiază, deși ea continuă să existe ca o aură ușor corozivă care înconjoară poemul și care vine din poezia mai veche a lui Mircea Ivănescu, din anii 1960 și 1970. (Tema lipsei de răsfrîngere în oglindă e și ea veche; o găsim, de exemplu, în finalul poemului „*winter tale*“: „în apele negre ale oglinzii, camera întunecată. / și tu, alături de ea, în fața răsfrîngerii ei, / să vezi deodată înspăimîntat că nu ai chip“.) În primele cinci-șase volume, melancolia structurală a poetului e mereu cenzurată de autoironie, uneori discretă dar foarte tăioasă (tăind simbolic în carne vie, s-ar putea zice), alteori transmutîndu-i conflictele interioare într-un joc perfect antiliric (și de aceea finalmente liric) de măști simpatic-grotești, ca în ciclul de sonete (sau antisonete?) intitulat „mopeteiana“.

Emblemată pentru autoironia tipică ivănesciană este poemul inițial din „versuri“, „dar sunt și amintiri adevărate“, singurul din toată opera lui, dacă nu mă înșel, care începe cu o majusculă, litera „Ș“, din conjuncția „Și“, ridicată astfel la rangul de piatră unghiulară a unui univers poetic (despre acest „Ș“ fondator, cu sens metafizic, s-ar putea specula cu îndreptățire, s-ar putea chiar scrie un eseu, căci el nu poate fi întîmplător la traducătorul în românește al lui James Joyce; un singur alt cuvînt, în interiorul cîte unui poem, rarism, e scris cu majusculă, „Doamne“; mai important e însă faptul, paratextual, că toate volumele sunt dedicate singurei persoane al cărei nume poetul îl scrie cu majusculă, *Stela* — „pentru *Stela*“²). Dar despre „amintirile adevărate“ din titlu nu se vorbește explicit în poem; amintirile, inclusiv cele false, menționate explicit, sunt parcă luate în rîs tăcut, exprimat sub forma „rînjelului“ (cuvînt îndrăgît de poet): un „rînjel rău“, pentru accentuare. Amintirile adevărate nu pot fi deosebite de cele false. Toate sunt, metaforic, niște obiecte de joacă, mingi pe care le ții în brațe etc. Dar de sub imagi-

² Acest nume e steaua fixă, steaua polară care prezează asupra universului poetic (poetic și în sensul larg al *esteticii* lui Kierkegaardian) al lui Mircea Ivănescu, indicînd direcția etică.

nea acestor mingi răsare deodată, în final, ca-n fenomenul pictural numit *pentimento* (apariția unor imagini sau forme mai vechi de sub stratul mai recent de pictură cu care au fost acoperite; de la italianul *pentire*, „a se căi, a avea remușcări“), răsare o imagine dantescă, infernală, puternică în ciuda impreciziei, dar care, livrescă, nu schimbă nimic — „și parcă nu e totuna?“. Poemul e echivalentul liric al ștergerii titlului cu două linii încrucișate făcute cu creionul peste el, în forma semnului „X“, sau ceea ce un Derida numește scrisul „*sous rature*“, sau ceea ce, în limbajul criticii de artă, se înțelege prin *pentimento*:

Și eu am umblat odată cu o amintire
în mîini, strîngînd-o atent, să nu-mi scape.
(îmi alunecase odată — și se rostogolise de-a dura
pe jos. am șters-o frumos, cu mîineca hainei
nu mi-a fost frică. amintirile mele sunt mingi —
nu se sparg niciodată. numai că dacă-mi scapă,
din mîini, se pot rostogoli foarte departe —
și mi-e lene să mai alerg după ele, sau chiar
să mă întind la marginea mea, să-mi las mîna
din ce în ce mai lungă în jos, să fugăresc

amintirea.
îmi iau mai bine o alta. și asta poate fi falsă.)
și eu am umblat, deci, odată cu o amintire
în brațe — (și mă gîndeam, cu un rînjel rău,
că într-o carte celebră, nu mai știu cine
umbla cu propriul său cap prin infern,
luminîndu-și
drumul). și parcă nu e tot una?

Mircea Ivănescu excelează în arta, tot apăsat (auto)ironică, de a prozaiza liricul și de a liriciza prozaicul, ca în ciclul „mopeteiana“. Am putea vedea aici un element „narativ“ care ar contraveni principiului poetic simbolist-modernist că în poezie nu trebuie spuse povești. Dar poetul nostru nu spune nici el povești, doar descrie cadrul unei posibile narațiuni, cu personaje prinse parcă într-un film de cîteva minute (durata lecturii poemului) în care nu se întîmplă nimic. Cum spune I. Negoșescu în profilul „Mircea Ivănescu“ (*Scriptori contemporani*, ed. a II-a, 2000, pp. 287-291), poetul evocă „... stări epice retrase din situațiile lor epice și extrase din domeniul cotidianului brut... Totul se transformă afectiv, devenind atmosferă, fără ca să știm exact dacă mediul psihic nu se constituie cumva, asemeni celui fizic, doar ca o proiecție, ca o imagine a solitudinii mai profunde a poetului“. O ilustrație a acestei tehnici de a înfățișa „stări epice“ ca, de fapt, stări afective și proiecții ale unui sentiment de intensă singurătate o oferă poemul „scenă de roman franțuzesc“, care începe în felul următor: „o poveste cu tineri existențialişti. odaia imensă, muzica sfîșîind lumina sub abajururi...“. În decorul cu cărți și cactuși fumează și beau cîțiva bărbați bărboși și cîteva fete, dintre care una, foar-

te frumoasă, închisă „într-o geroasă melancolie, îndepărtînd-o de toți”. Se discută despre faptul că „existența precede esenței” (citată din Sartre) și despre viața individua-lă ca „proiect” (iarăși aluzie la Sartre) și poemul se încheie cu versurile:

mai tîrziu, cînd unul din ei o atrage în vîlul dens al dansului prin camera răsturnată în alcool nu prea limpede, îi murmură, cu sens încețoșat prin răsufierea mocnind de același alcool – am și eu un proiect – să înnebunesc – și cu ocol destrămat o trage spre camera de alături. însă ea știe că e un citat – și ride – și-l împinge deoparte. asta e o poveste. noi de aici mergem și mai departe.

Sunt gesturi întrerupte, treceri caracteristice prin pronume – „el”, „eu”, „ea”, „noi” – și un ultim citat (din Dostoievski) care-o face să rîdă pe fata frumoasă – și povestea se termină fără să se fi întîmplat nimic, cu anunțul făcut de naratorul-poet, care se referă la sine ca la „noi”, un „noi” ironic al singurătății de astă dată, că va merge și mai departe. Unde? Cum? Cît de departe? Cititorul rămîne cu sensul unei scene observate și descrise de cineva, desigur poetul, care a fost tot timpul pe dinafară și s-a simțit departe, fiind însă îndrăgostit – fără s-o spună altfel decît prin atmosfera poemului – de fata cea frumoasă.

În poemele care-l au drept erou principal pe mopete, ușor de identificat ca o figură autobiografică, avem de-a face nu numai cu ceea ce aș numi o „autoparodie narcisică” ci și cu o „parodie onorifică” la adresa unor opere de poeți îndrăgiți ca T.S. Eliot (să ne gîndim la *The Love Song of J. Alfred Prufrock* sau la *The Sweeney Agonistes*) sau Ezra Pound, mare inventator de măști (*Personae*), între care *Hugh Selwyn Mauberly*. Numele mopete (care, s-a sugerat, ar putea fi o anagramă a cuvintelor poet/poem) derivă de fapt, după cum mi-a comunicat autorul însuși, pe vremea cînd scria acest ciclu și cînd îi mai sugeram și eu cîte un nume, v înnopteanu, bunăoară³, pentru cîte un amic comun care trebuia să-și facă apariția în serial, din termenul geologic și vulcanologic de „mofete” sau „mofetă”, luat din franceză care, la rîndu-i, l-a luat din italiană (*moffeta*, de la *muffa*, însemnînd „mușcăi”). „Mofette” în franceză (după micul *Robert*) are sensul „emanație de gaz carbonic rece, consecutivă unei erupții vulcanice”; e un gaz nociv, pe care *Candrea* îl înregistrează în românește ca „mofetă”, cu explicația: „orice gaz ce nu poate fi respirat”. Tot în franceză, „mofete” mai desemnează și un animal, un fel de dihor (mai frecvent în America de Nord) rău-mirositor (specia zoologică se numește adecvat *Mephitis mephitica*). Asociațiile sunt deci neplăcute, dar schimbarea fonemului „f” prin „p” neutralizează acest efect conotativ. Aș zice că „mopete” are asociații fonice mai degrabă comice, simpatic-comice; mai are meritul că e un cuvînt inventat, unic, fără asociații denotative sau etimologice imediate și, cum am văzut, cu posibilități de a fi citit anagramatic, ceea ce l-ar înnobila. Apoi – și acest aspect e poate cel mai important – numele „mopete” îi aparține total lui Mircea Ivănescu și numai lui; fiind totodată o creație onomas-

tică recognoscibil „ivănesciană”, deși n-a fost folosit decît într-o relativ scurtă perioadă a carierei poetului. Inaugurarea ciclului cu „mopete în atmosfera lăuntrică” e memorabilă prin tonul de autoironie senină, calmă, împăcată cu sine:

mopete s-a instalat într-o seară comod, la marginea focului, să-și citească gazeta – în spatele lui, scara care suia la pod trosnea cînd lumina focului își înfigea egreta pe cîte-o treaptă. mai foșnea și mopete cînd întorcea foaia să urmărească ce scrie despre una sau alta. din cînd în cînd își nota pe manșete

cîte o idee, ca să poată mai tîrziu să o transcrie cînd avea să se ducă la culcare, pe perete deasupra patului. alături, pe măsura, avea sticla și paharele (il așteptase în seara aceea pe marele lui prieten – dar nu venise). asupra întregii scene era o liniște binefăcătoare, nivelul lichidului din sticlă scădea cu cîte o palmă liniștitoare.

(Lichidul din sticlă, ghicim, era alcoolic.) Portretele prietenilor lui mopete sunt încîntătoare, și nu numai, îmi place să cred, pentru cititorul privilegiat care le cunoaște modelele reale (n-a venit încă timpul ca acestea să fie revelate). mopete e înconjurat, pe lîngă misterioase femei și zeițe-prietene (de la zeița nenumită a unei după-amiezi însorite de iarnă, cu păr de aur vechi, la „bruna rowena”, la „tînăra nefă”), de o galerie de personaje curioase ca „prietenul tatălui lui vasilescu” care în vacanță la mare se joacă cu mingea pe plajă, ca eseistul i. negoescu, ca el midoff, ca gogo zăgora și dr. cabalu (acesta din urmă îi provoacă lui mopete o mare invidie, cînd stă la masă cu „o zeiță cu bucle roșcate”: „...invidia lui, străvezie, se coboară ca un clopot de sticlă peste ei”). Revine frecvent v înnopteanu, însoțit de „delicata lui bufniță blondă”, „înțelepciunea însăși făcută trup”; june intelectual care se îmbracă în pullove-re de culori țipătoare („cu tunet de soare” spune poetul), el se plimbă pe un „cîmp heraldic” pe care îi ies în întîmpinare animale fantastice, un „pisiciine”, un „crocomur”, un „rinocal”. v înnopteanu respinge filosofia existențialistă a lui j p sartre (numit și „sarrtrone” de către poet, din legitime necesități de rimă):

lui v înnopteanu nu-i place filosoful j p sartre, zice că e prea multă doxologie în el, prea multe gerunzii cu liniuță. v înnopteanu preferă să asculte

cum pisiciinele lui face mir. (trădează marele meu pisiciine benone – spune v înnopteanu – o mai multă înțelegere atunci cînd face el mir, despre abstrusa alegere a proiectului înainte decît hegelianul sartrtrone). or, v înnopteanu l-a citit pe j p sartre cu sîrg, și-a scos și citate, a fost chiar și în tîrg să-și cumpere un creion cu virf moale, să-și facă semne pe marginea cărții, așa că respingerea lui sartre după un binc gîndit plan de argumente de către v înnopteanu este imaginea seriozității însăși, pe care pisiciinele o mirie liniștit („despre înțelepciune”)

Apar, în ciclul acesta de sonete-antisonete și multe alte nume de scriitori și gînditori, majori și minori, despre care în mijlocul perioadei comuniste se discuta la București în anumite cercuri intelectuale. Paralelismul cu lumea comunistă e desăvîrșit: sunt amintiți psihologul experimental din secolul al XIX-lea Gustav Theodor Fehner (care „a făcut mai de mult o analiză statistică a formei”), Thomas Mann, Georg Christoph Lichtenberg, John Ruskin, Rilke cu *Malte Laurids Brigge*, pictorul Vasile (Kandinsky) etc. Toate numele acestea erau desigur perfect citabile dar, luate împreună cu multe altele din alte poeme, nu aveau nici o atingere cu lumea înconjurătoare, ba chiar puteau fi folosite, împreună cu alte mijloace, poetice, lingvistice, pentru crearea unei lumi artificiale – bîntuită de anxietăți, obsesii și melancolii îmblînzite de momente umoristice și de ocazionale înseninări alcoolice – ermetic izolată de cealaltă. Singurul moment de contact (și acesta ipotetic) cu realitatea comunistă a epocii îl reprezintă poate „falsul examen de conștiință” pe care-l susține v înnopteanu (la intrarea în partid?: greu de spus, deși aluziile extrem de vagi ale poetului par a avea aici o referință politică).

„mopeteiana” are meritul de a dezvălui pe deplin – și retroactiv dar și, mai ales, anticipativ – caracterul „ocazional” al poemelor lui Mircea Ivănescu. Un pariu cu Nichita Stănescu, aflăm mai tîrziu, în *Commentarius perpetuus*, din notele făcute după exemplul lui T.S. Eliot (vezi poemul acestuia *The Waste Land*) la „altă scholia sau despre seriozitatea jocului”, a fost „ocazia” scrierii ciclului „despre micile animale ale sufletului nostru”. „Ocazionalismul”, în acest sens personal, devine în timp o trăsătură din ce în ce mai marcată a poe-

³ În aceeași perioadă – alt lucru cu care mă mîndresc – contribuise cumva, nu mai știu cît de direct sau de indirect, la numirea „motanului theobald”.

ziefi sale, care se revarsă abundant, aproape anual, în volum după volum. Dacă acest tip de inspirație nu ferește de o anumită repetitivitate (care i-a fost reproșată în repetate rânduri poetului), el încurajează confesiunea deghizată sau, adeseori, chiar nudă, dar mereu de o pudibonderie care se ia în râs pentru a se relativiza. De la „brunawena“ ajungem la nume mai plauzibile, marilena, martha, denisa etc. și chiar la nume identificabile de scriitoare (liliana ursu, magdalena ghica, adriana bittel), ca să nu mai vorbim de scriitori (i. mircea, poetul mușina, poetul și prietenul i. drăgănoiu, poetul justin – adică regretatul Iustin Panța cu care va scrie în colaborare, în 1994, *Limitele puterii sau mituirea martorilor, un roman rusesc*). În *poeme vechi, nouă* (1989), un frumos poem (neantologat totuși de poet) descrie niște „priviri concupiscente“ (*poeme vechi, nouă*, 1989):

...și te agăți cu privirea de gleznele ei
și-ți spun că nu o vei clinti pe încheieturile
astea suple, care-i susțin
coloanele trupului – și-ți spui că arăta vreme
cât ai acolo, în lumina
de privirile tale creată, gleznele ei – de la care
să urci pe făptura
ei închisă în vestimente indifferente – spre fața ei –
ai dezlegarea – ea este
adevărată, cu trupul și sufletul ei, care acolo
pulsează...

.....

să o privești și-ți dai seama că te-ai preschimbat
tu însuși în ciinele
care-i pîndește gleznele așteptînd să o muște –
râu – s-o oprească
să mai facă acești pași, cițiva, care o despart
de tine...

Acest erotism fixat asupra gleznei – oprită din mers și strînsă într-o încheștare de imaginari dinți canini – e de-o perversitate inocentă, cu efecte pur lirice: poetul nu vrea ca „zeița“ să se apropie de el!

Cum rezultă din ansamblul poeziei lui Mircea Ivănescu, aceasta este, pe plan existențial, o tehnică a de-realizării și totodată a re-vrăjirii subiective a lumii, fie și sub semnul unei permanente ironii estetice (iarăși în sens kierkegaardian) care însă nu

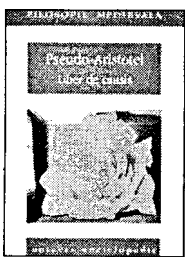
anulează ci dimpotrivă lărgeste orizontul reveriei. De aceea un peron de gară sau un sordid bufet (să zicem „bufetul termita“, alias „Furnica“, de la Sinaia, sau „bufetul nurca“ sau „bufetul unicum“) din inevitabila „rețea a comerțului de stat“ (cum se spunea tautologic, căci comerț de alt fel nu exista) pot deveni locuri magice. În universul poetului există anotimpuri dar, cum am mai sugerat, iarna domină arhetipal și imagistic, determinînd și poetica interioarelor, o cameră cu cămin sau sobă în care arde focul, un „hall“ prin care trec siluete școase din cărți – romane polițiste, adeseori. Între afară și înăuntru este o permanentă osmoză metaforică. Este atotprezentă o femeie – ea, o zeiță („zeița“ este nu numai o formă de ironie, ci și un mod de a desemna inaccesibilitatea, literal și în toate sensurile), o iubită imaginară, cu identități schimbătoare, uneori purtînd un nume, un nume inventat (chiar dacă prin coincidență este și al unor persoane reale), cel mai adesea anonimă. Efectele lirice obținute prin tehnica de-realizării sunt de o forță intensă și delicată, venită ca dintr-un fel de ev mediu cavaleresc al conștiinței și-al imaginației, cu vrăji și idealisme erotice ca-ntr-o pastorală – o neverosimilă pastorală mutată într-un peisaj înghețat. Din „convalescență“, iată secțiunea a 14-a:

poveste de iarnă – ca-n versurile poetului cu
fața rotundă
și care a băut atît de multă bere, încît, pînă
la urmă,
l-a înfășurat un abur auriu, și rostogolindu-se,
și plutind
a plecat să se piardă într-o pădure de lapte
înghețat.
și frig. Doamne, ce frig. o poveste de iarnă.
fereastra ca o perla bolnavă, dar luminînd
cu un rotund geros, pînă cînd ei i-au
înghețat mîinile
și sufla albăstriu peste ele, și degetele îi erau
albe. vîntul trecînd peste ramurile luminoase
de gheață.
dar asta era afară. aici, înăuntru, frigul de perla
înconjurîndu-i fotoliul acoperit cu pățuri și somn.
timpul trecînd cu sunete ample în scoica urechii,
ca versurile despre o poveste de iarnă. și vînt,
afară, spre fundul grădinii arse, de sticlă, de lapte.

în fundul camerei imense, în fața căminului,
un rotund auriu
rostogolindu-se nemișcat. și mereu silabele
friguroase, sunînd argintii cu voce de iarnă
și vînt printre crengile străvezii, și rotundul
imens al timpului povestit rostogolindu-se
tot mai departe
pînă nu se mai vede nimic.

Să remarcăm și efectele speculare subtil folosite în poem: obiectul central și nenumit este o oglindă rotundă, în care se reflectă peisajul de iarnă de afară („fundul grădinii arse, de sticlă, de lapte“); poetul care a băut prea multă bere se rostogolește prin oglindă în peisajul „de lapte înghețat“, de aceea, deși a plecat prin oglindă, el se află totuși în cameră, recitîndu-și poemul cu „silabe friguroase“ în care vorbește despre „versurile poetului cu fața rotundă / și care a băut prea multă bere“, deci chiar despre poemul pe care-l citim. Regăsim aici procedeul baroc al „teatrului în teatru“ (în cazul de față al „poemului în poem“) combinat cu motivul oglinzii („un rotund auriu / rostogolindu-se nemișcat“: auriu desigur de la focul din cămin, la care se face referință explicit în celelate secțiuni ale „convalescenței“) într-o ingenioasă „mise-en-abîme“ – sau „mise-en-abyme“, în grafia medievală franceză a acestui termen de heraldică îndrăgît de deconstrucționisti și intrat în limbajul criticii literare contemporane. Tehnica aceasta o întîlnim încă de timpuriu la Mircea Ivănescu, ca în „mopete și ipostazele“, în care suntem confrunțați cu o triplă „mise-en-abyme“: „mopete scrie un poem despre mopete / stînd la masă în local, scriind aplicat / un poem despre mopete...“. Imagini în imagini în imagini în imagini: e desigur o tehnică, dar una interiorizată, transformată într-un mod de a fi al imaginației, într-un mod al reveriei reflectîndu-se lucid în sine și trăindu-se ca un regres infinit.

30 ianuarie 2003

Liber de causis (ediție bilingvă, traducere, note și comentariu de Alexander Baumgarten) este cel de-al treilea tratat – după *Despre principiile divine* al Sfîntului Toma din Aquino și *Despre destîn* al lui Albert cel Mare

– care apare în colecția de filosofie medievală, coordonată de universitarul clujean, a Editurii Univers Enciclopedic din București. Tipărirea versiunii românești a acestui opuscul este parte integrantă a proiectului de introducere – prin tălmăcire, comentare și editare – a reflecției filosofice medievale în spațiul nostru cultural. Limitîndu-mă doar la exemplul acestui universitar, sînt de amintit aici și transunerile din Sfîntul Anselm din Canterbury – *Monologion* și *Proslogion*, ambele publicate de Biblioteca Apostrof în 1996 și, respectiv, 1998, „dosarele“ tematice *Despre eternitatea lumii* și *Despre unitatea intelectului* (IRI, 1999 și 2000), precum și cele două volume de autor: *Principiul cerului* (Dacia, 2002) și *Intermediaritate și ev mediu* (Viața creștină, 2002). Prima dintre aceste cărți este la origine o teză de doctorat despre *Eternitatea lumii și unitatea intelectului în contextul filosofiei secolului al XIII-lea*, iar

Liber de causis

cea de-a doua reunește șapte studii de filosofie medievală publicate inițial (cu excepția ultimului, inedit) în reviste de specialitate și în volume colective.

După cum aflăm de la traducătorul și comentatorul tratatului, *Liber de causis* prezintă compilația unui autor anonim arab. A fost scris în secolul al IX-lea și tradus în limba latină de către Gerardus din Cremona în a doua jumătate a secolului al XII-lea. Fiind, pînă în veacul al XIV-lea, în mod greșit atribuită lui Aristotel, cartea despre cauze devine, în secolul al XIII-lea, manual filosofic școlar în lumea occidentală de limbă latină.

Abia în 1268, Toma din Aquino a contestat paternitatea lui Aristotel și a identificat sursa arabă.

Una dintre ideile-cheie ale tratatului este cea desemnată prin expresia „medicrea inteligenței“, însemnînd medicrea dintre ființa primă, pură și lumea corporală. Teza existenței unei medieri a inteligenței între Dumnezeu, suprema simplitate, și lumea coruperii și devenirii este una din sursele primordiale ale gîndirii veacului

XIII. De aceea, se poate afirma că marile confruntări de idei ale secolului al XIII-lea privind tezele eternității lumii, a unității intelectului, a pluralității formelor și, în consecință, a raportului Creator – creatură au ca origine și acest tratat.

Traducătorul în limba română al *Cărții despre cauze* remarcă, în comentariul său, că, printre cele 219 propoziții interzise în decembrie 1277 de episcopul Étienne Tempier al Parisului se găsesc cîteva în care apare ideea unei medieri inteligibile celeste dintre Dumnezeu și lumea creată, iar în aceste propoziții există formulări ce amintesc literal și, prin urmare, teoretic de *Liber de causis*. Tratatul a arătat gînditorilor latini o versiune a universului ierarhic neoplatonician.

Așa cum subliniază Alexander Baumgarten, acest tratat a avut, în ansamblul gîndirii medievale, o îndelungată posteritate.

GEORGE STATE

Poeme de

Ștefan Bolea

Menghina

o mie de generații au muncit fără să gândească
doar ca tu să gândești
să dai cu piciorul la o mie de generații
care s-au istovit să te nască

o mie de generații au urcat muntele
doar ca tu să fii zămsilit pe marginea abisului
la creștetul hăului

ai schimba oricând locul cu un simplu lucrător
și-ai arunca harul la gunoi

dacă ar fi posibil

libertatea este otravă pentru cei născuți la marginea abisului
incapabili să zboare
ei vor contempla hăul
vrăjiți de scânteia expierii

o mie de generații au scormonit în tăcere
fără să se întrebe fără să viseze

doar ca tu să sari

Atlas

sunt singur ca un cîntec
sau ca o rugăciune rostită pentru sine
în noapte

sunt singur ca o șoaptă de înger
sau ca blestemul unui muribund
sunt singur ca o ispită
ce cucerește inimi frivole

sau ca un port care ademenește corăbii străine
în golfuri fără fund

sunt singur ca floarea de colț sau ca lucrul în sine
sunt singur ca o comoară îngropată
în mine virgine

sau ca aurul sfânt
ce doarme în gura de mormânt

(Z)eu

sunt fiul nedorit al unui zeu proscris
lut folosit în derădere
stropit cu sânge și lacrimi
sămânță de anarhie sădită în inima ființei

sunt ultimul romantic înarmat cu ura-de-sine
și dragoste de vid

o parte din mine s-a îndrăgostit cu nesaț de nebunie
iar cealaltă cochetează cu sfințenia din demonism

sunt un monstru ridicol
o părticică de iad în stare pură
sunt ucigașul răstignit în stânga lui Isus
lipsa de bun simț indecența unei catastrofe universale

sunt ceea ce vă dezmente speranțele
piromanul iluziilor voastre
surpriza absolută care vă așteaptă la capătul drumului
prin mine urlă Dumnezeu și cântă diavolul

sunt nebunia care zboară din cămașa de forță
sunt criminalul care doboară cu pumnul zidul închisorii
sunt geniul care a pactizat cu diavolul și s-a făcut frate de cruce
cu abisul
sunt monstrul care a rupt barierele speciei și va naște suprazeul
nu supraomul

sunt sfârșit de sfârșit
și întuneric din întuneric
sunt lumină de mormânt
strop de vulcan și fărâmə de uragan

Alex Moldovan

Ceva, orice

I.

ambalajele goale ale ultimilor ani petrecuți împreună în scrâșnet
și în plâns de virgină cu buze țuguiate
inscripții-ntunecate pe sub pleoapele tale amare – graffiti-uri
scrise-n grabă
în nopți de Tine și-n nopți de Mine cu urme de țigări și votcă
ieftină călărind

salteaua viselor urâte, urâte de toți
urcând încet cu toții mi-ai sărit drept în brațe
dintr-o reproducere după Klimt, dar tu ai fost întotdeauna o
originală frivolă
ne cunoaștem de undeva? o, domnule poet, dar se poate una
ca asta?

doar mi-ai visat numele, toate numele scrise pe paginile de
gardă ale ochilor
ce se răsfoiesc doar cu gheara aurită de citit Dumnezeu
săptămâna asta Sabatul e miercuri, O.K.? O.K. miercuri 35
luna asta? nu,
miercuri 35 universul ăsta, toți se-ngrămădesc să vadă balerina
moartă, noi
rădem înfundat dar fericiți, știm că odată la două mii ani se-nvie,
nu-i așa, oameni buni?

II.

în grădina de vară unde se-mperecheau toți, fiecare cu ce apuca,
scaune, sticle golașe, umbrăle-nchise în sine și un pantof mort
de acrobat în sutană
ne stingeam umbrele în neștire cu halbe de bere și cu micii copii
ai desfrânării, pe firma luminoasă stătea scris SFĂRȘIT, am
mințit toți în cor:
astăzi prezentăm sfârșitul lumii – în premieră! după lungi

dezbateri
am hotărât în unanimitate că cel mai bun nume pentru noapte
este, totuși, noapte.

III.

munceam ca negrii pe plantație ne trezeam brusc vorbind limba
ascuțită

a păsărilor spin, dansam dansul pachidermului golaș
dar ne credeam liberi, alcoolul urca nonșalant pe gâtulejul nesătul
al sticlelor seci se scurgeau cețurile pe canaturile
ultimilor ochi limpezi de răcoare, buze roșii fierbinți de ciudă,
partea cea mai suculentă a creierului, o bătrână sinistră: băieți,
plata înainte,

existau și niște părinți pe-acolo pare-mi-se făceau figură tristă,
tu nu te simți vinovată? normal,
dar suntem tineri.

IV.

mesia există A fost văzut urcând în autobuzul numărul 33 de
unde

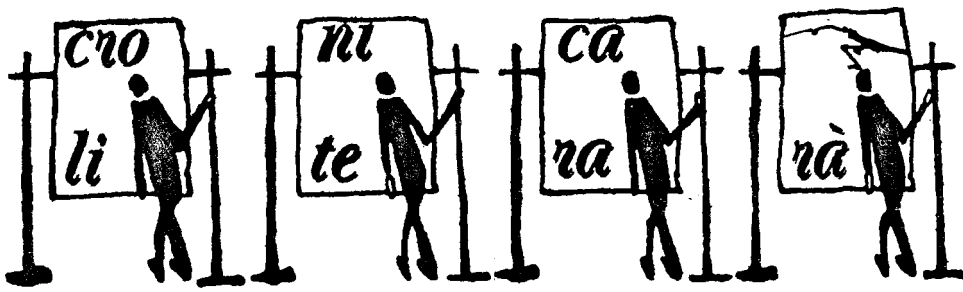
n-a mai coborât nimeni niciodată purta un ecuson cu inscripția
Controlor al Sufletelor Voastre Patetice, am înțeles oricum că

Au început
să xeroxeze sfinții pe bandă cine mama Dracului a schimbat
scenariul?

astăzi toată lumea se crede genială
începând de astăzi fericirea curge la robinet puteți să vă spălați și
pe cap cu ea eu unul m-am săturat până peste

IX.

Prea ocupat cu viața ca să mai trăiesc, am înțeles în sfârșit că totul
se plătește vă întreb acum pe voi: de unde naiba fac eu rost acum
de douăzeci și cinci de ani pe care i-am pierdut ca să-i dau înapoi
și cui anume?

Textul aisberg, o metaforă cu deschidere la mare

Irina Petraș

S-a întâmplat ca această cronică să nu se scrie nicidecum calm și așezat. Prima ediție a cărții doamnei Carmen Vlad, *Textul aisberg. Elemente de teorie și analiză*, a apărut în 2000 (Casa Cărții de Știință; de aceeași autoare: *Semiotica criticii literare*, 1982, *Sensul, dimensiune esențială a textului*, 1994). I-am fost redactor și am citit-o cu ochii în patru. Adică, mai atent decât se cuvine unei lecturi menite interpretării. Buna primire de care s-a bucurat în rîndul specialiștilor îndreptățește reeditarea la un interval de timp relativ scurt – începutul acestui an (aceeași editură, ediție revăzută și adăugită). Desigur, i-am fost din nou redactor. Aglomerată de o sumedenie de îndatoriri editoriale, am citit-o, de data aceasta, mai pe furate, adică apelînd la o privire mijită, un pic indiferentă, căci își acordă răsfațul unei „povești” paralele. Cînd cronică de față era aproape scrisă, a apărut ideea lansării cărții la Litere. Mă aflu într-un aproape-impas. Mi s-a lămurit acum, cred, măcar în parte, un scenariu de multe ori repetat (în ultimele trei decenii): după ce încheiam de vorbit despre o carte sau despre autorul ei, cineva se apropia și îmi cerea textul pentru vreo revistă. Fără să stau prea mult pe gînduri, răspundeam scurt că nu am nici un text. Nu-mi fac însemnări cînd am de „vorbit” despre o carte. Cum se spune, vorbesc liber, scoțînd în față un accent ori altul, în funcție de auditoriu, de loc și timp, de umoare (a mea și a celorlalți). Dacă și scriam despre carte, reluam, eventual, cîte ceva din cele vorbite și compuneam textul. Niciodată invers. Căci relația mea cu cartea citită o dată și încă o dată în vederea scrisului e, la început, una „orală”. Cîta vreme nimic nu e scris din „convorbirea” noastră, ea e liberă și se petrece în siguranța *situației comune*, e un fel de co-prezență „fizică”, de referință de gradul întii, cum ar spune Paul Ricoeur. Ne înțelegem din jumătăți de frază, din priviri, aș spune, nimic nu e destinal, căci nu *stă scris*. Din clipa în care compui un text despre o carte, cazi în ambiguitatea constrîngătoare a țesăturii sale. S-a construit o rețea cu nenumărate înțelesuri posibile, dar toate înscrise în rigoarea aparent definitivă a unei logici verbale. Cu textul cro-

nicii în gînd, mi-am pierdut inocența. Și iluziile. Trebuie să țin seama de el chiar contrazicîndu-l. Alături de cartea comentată, e și el un text numai bun pentru interpretări. Și-a cîștigat autonomia și preținde, la rîndul său, lecturi deschise. Am vorbit despre carte mărturisind și aceste înțiplări. Și am revăzut, apoi, cronică. A ieșit, desigur, un text cu noduri.

Lingvistica textului are deja o istorie de o jumătate de secol: în 1955, Eugen Coșeriu examina limbajul ca activitate creatoare (*energeia*), ca potență sau competență (*dynamis*) și ca produs (*ergon*), *text-discursul* dobîndind o poziție privilegiată între instrumentele definirii ființei în lume. Textul aisberg, se explică autoarea, „lasă loc sugestiei de *proces semiozic* prin care produsul verbal sau lanțul semnelor lingvistice este făcut să existe ca un *spațiu/timp* definit de o proprietate specifică, *sensul*”. În „jocul de mișcări și stări” al existenței verbalizate (singura reală), cuvîntul devine/ poate deveni poveste a unei vieți. „Într-o formulare nepretențioasă, se poate spune că, astfel concepută, sintagma acoperă sfera textului împreună cu contextul său ori, în termeni mai specifici, partea *explicită* a textului împreună cu partea lui *implicită*”.

Implicitul, ascunsul e fragil, tot mai puțini vorbesc/scriu conștienți de el. Cum bine observă Liana Pop în postfață, *aisberg* conotează puternic „impenetrabilul” și poate descuraja. Optimismul pe care îl identifică în cartea în discuție e, însă, mai degrabă manifest discret (în *Ușa interzisă*, Gabriel Liiceanu notează: „Așadar, cîta vreme există obiecte ambigue, obiecte care prezintă, oferă, expun și care, simultan, retrag, ascund, camuflează, totul devine, în fond, o chestiune de perspectivă și alegere”. Puțința de „a face vizibil ceea ce în primă instanță este ascuns” ține de forță, de provocare, dar și de renunțarea la Marea Poveste amăgitoare, căci și interpretarea unui text face parte din procesul *deziluzionării*) și semnal de alarmă: un comportament verbal ne-ecologic „topește” gheața ascunsă și pune în primejdie specia întemeiată pe limbajul despre sine. *Implicaturile* care leagă vorbitorii între ei pot să se dilueze. Textul e *urma* înregistrată a actului comunicării, acesta fiind alcătuit din conținutul verbal al celor rostite/scrise, dar și din semne paralingvistice. Reconstruirea discursului/textului în seama enciclopediei comunitare, individuale și de conjunctură strictă e o încercare cu rest. Textul ca labirint îngăduitor nu e și și promisiunea unei soluții salvatoare. E asumarea unei stări de lucruri în refuzul amăgirilor. Tot ce are legătură în vreun fel cu rostul omului (am ales anume acest cuvînt căci e, deopotrivă, sens și rostire) e *în progres*, pe cale de a se face și reface la nesfîrșit. Nimic nu e definitiv și ultim. Nici textul, ca practică semnifican-

tă, nu poate fi. E *structurare*, nu structură. Infinitivul nostru lung face treabă excelentă și aici. El conține deja cîștigul securizant al substantivului, dar conservă încă și neliniștea, aventura și nesiguranta verbului.

Textul aisberg e o metaforă chiar mai fericită decât pare: etimologic, *aisberg* înseamnă munte, deal, morman de gheață. Dar *bergen* mai înseamnă și a (se) ascunde, a (se) pune la adăpost. Partea invizibilă numește suma de potențialități ale textului, amenințarea pe care prea liberă sa manipulare o poate conține (prin topire, deci manipulare incorectă, abuzivă, se poate revărsa, poate provoca inundări, sufocări ale sensului). El, textul, își apără chiar disponibilitatea, o gospodărește prin limitări ascunse. Ascunderea ține și de enciclopedia personală mereu imprevizibilă. Ea e presupusă în chip latent de text, acesta mai bogat decât l-a conceput autorul său (*m-ai înțeles greșit* nu-i un reproș prea rar între oameni!). Cum bine remarcă Liana Pop, această demascare a vizibilului secondat de invizibil e neliniștitoare și infinit incitantă. E adevărul nou la îndemînă. Un adevăr care se încheagă în dialog, acesta înțeles ca „tensiune niciodată anulată dintre două orizonturi de cunoaștere și sensibilitate ce tind să se pună reciproc de acord în și prin actul comunicativ, scopul comunicării fiind, în general, acela de a spori mutualitatea mediului cognitiv și nu de a garanta o imposibilă copie a gîndurilor”.

Vorbînd despre cartea doamnei Carmen Vlad, mă aflu în situația privilegiată a ne-specialistului. Am voie să mă bucur de ceea ce (re)cunosc, căci nu am obligația de a cunoaște totul. Cum zicea Eminescu și o dovedea sălbaticul pus, experimental, să urmărească un film sofisticat, nu poți descoperi decât ceea ce cunoști/presimți deja. De pildă, șoarecele traversînd platoul de filmare. Dacă semioticienii pot măsura farmaceutic cîta nouitate se află în cartea de față și pot contabiliza fiecare nuanță terminologică în seama unei lungi, deja, istorii, pentru mine cartea e de inepuizabilă prospețime, îmi e lăsată în voie uimirea și pofta de a divaga, pot cîrți marginal, pot folosi orice capăt de fir scăpat din strînsa structură a cărții pentru o paranteză pe cont propriu. Căci, e de spus, valoarea unei astfel de cărți și actualitatea sa durabilă se ivesc din fața ei dublă, strînsă și permisibilă, riguroasă, dar neexcluzînd jocul formelor.

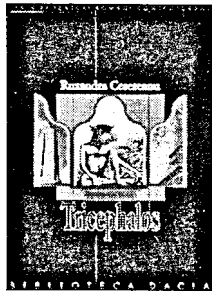
De pildă: am de cîrît în legătură cu o singură secvență dintr-o afirmație, altminteri, valabilă. Iată: „Mărturie a libertății omului ca ființă culturală, singura în stare să creeze, textul unește sau desparte, încîntă sau mîhnește, însoțînd-o în toate stările, acțiunile și evenimentele existenței, pentru a o face părtașă, cu umilință și trufie, la sensul lumii”. Omul ca ființă culturală – *singura care creează*. O afirmație discutabilă. Mai întai, dată fiind definiția tradițională a artei ca gratuitate, nu știm dacă nu cumva și alte ființe au asemenea valențe gratuite. Vezi fluturii lui Caillois: poate că, depășînd nevoile supraviețuirii, așadar imperativul camuflării, ei produc artă, creează. *Creația* și „simplă” *adaptare* se întrepătrund, își împrumută roluri și semnamente. *Adaptare la moarte* e, în fond, creația umană. Adaptare în exces, precum în desenul „măiestrit” de pe aripile de fluture.

Omul e singurul, poate, care știe că moare – chiar dacă această știință reușește s-o țină în umbră, s-o eclipseze, căci ea presupune și teama de moarte. Inventând lumi care promet durată, el se adaptează la această condiție a existenței sale. Limitarea inevitabilă e ameliorată prin recurs la imaginație. Paul Ricoeur susține că creația culturală, prin artă, omul încearcă sistematic și încăpățânat distrugerea acestei lumi, a celei reale. E vorba, în fond, de chiar adaptarea de mai sus. Dacă lumea reală e finită și duce inevitabil spre moarte, lumea ficțională e *altă* lume, una care lasă întregă libertatea alegerii, dar și gândul fără limite. Gândul nemuritor ori în stare să gândească nemurirea își află astfel teritoriul în care poate face temporar abstracție de trupul muritor. În această lume *se moare*, iar *se* nu e impersonal și nici reflexiv nepersonalizat. Dimpotrivă, e cel mai absolut dintre reflexive. Trăind pur și simplu, omul/ființa *se moare*. Are în sine, în fiecare celulă a sa, oarecând „știință”. Iar flexibilitatea e și lină, implacabilă și neremaniabilă. De unde și mult invocata fascinație pentru labirint a omului (vezi sugestii surprinzătoare în acest sens în capitolul *Logica labirintică a sensului textual*). Viața nu e labirintică, în schimb textul (în sens foarte larg, cuprinzând toate formele de artă, toate produsele imaginației) este. Asupra lui poți reveni – potențialitățile sale sînt infinite. Fiecare cititor în parte argumentează capacitatea generoasă a interpretării. Omul se interpretează pe sine și specia însăși prin interpretarea acestor texte ale lumii ficționale – mediul altor cale. Viața sa nu e, în absolut, interpretabilă. Ea este și gata. Dar cuvintele sale despre aceeași viață sînt labirintice. Ele sînt, mereu și în orice împrejurare, *text-aisberg*. Aici e marea frumusețe a cărții de față: specialistul găsește hrană pentru dorința sa de regulă strictă și ultimă, poate număra, cataloga, inventaria cu privirea fixă și încântată de sine a unui contabil/socitor. Dar, la fiecare pagină, cel dispus să viseze liber – căci conștient de limitele sale – în/la limba sa, cum ar spune Bachelard, o poate face. La fiecare cotitură va găsi descoperiri cu rest pe urma căroră poate face un pas în lături după bunul plac și după puterile visului său verbalizat. Ba poate distinge și semne ale omului de ultimă oră. Ici-colo simți primejdia (oare *primejdie* să fie ori e mersul firesc al efectelor dată fiind acumularea de cauze din istoria umanității?) spectralizării despre care vorbea un Baudrillard dimpreună cu Marc Guillaume. Copezența fizică devenind azi, în multe situații, facultativă, comunicarea e spectrală. Omul comunică nu cu semenul său, ci cu o fantasmă înghebată din câteva surse lapidare și eficiente. Însă, dacă e adevărat că: „Orice comunicare se întemeiază pe ceea ce este contrariul său și pe separația ființelor. De aceea, comunicarea se hrănește cu toate formele de punere la distanță, de străinătate și deci cu toate *riscurile de incompreensiune și de interpretare greșită*” [nu tot despre *textul-aisberg* e vorba, în cele din urmă?], exact această caracteristică promite să conserve ambiguitatea și deci carnea/respirația caldă a comunicării umane. E straniu câtă căldură poți extrage dintr-o sintagmă „înghețată”. Căci „limbajul este o formă, și cu formele putem să ne jucăm” (Jean Baudrillard). Deși nu o face cît de mult mi-ar fi plăcut

mie s-o facă, *Textul aisberg*, cartea doamnei Carmen Vlad, nu alungă și nu ostracizează ideea de *joc*. Articularea „inumană”, căci oficială, socială, supusă regulilor și cumva definitivă (în provizoratul organizărilor omenești), e mereu secundată de articularea „umană”, capricioasă, caldă, nesigură, *cu rest*. O carte care pune pe gânduri și își împlinesce, așadar, menirea. ■

Erotism anamorfotic

Ștefan Borbély

Dacă veți trece peste obligația îngurgitării dintr-o dată a unei felii de tort cu cremă foarte grasă peste care s-a așezat zahăr și s-a așezat cu miere, veți găsi în *Tricephalosul* Ruxandrei Ceseoreanu (Editura Dacia, Cluj, 2002) o lectură chiar reconfortantă. Totul e excesiv, supralicitat, spasmodic, supraseducător și exploziv în acest jurnal metaforizat, al cărui destin critic și literar depinde în bună măsură de surmontarea șocului pricinuit de primul contact de lectură. Firile pudice vor lăsa cartea din mână după nici cincizeci de pagini, oripilate de surescitarea debordantă prin care autoarea își scoate fantasmelor erotice și răsfățul conjugal în public, într-un carnal personal păstos-narcisiac ca pretext existențial, hipertrofiat material ca imagistică literară postmodernă și milenarist-apocaliptic ca sens metafizic crepuscular, compus din conglomerate exclusiv livrești, căutate, construite, premeditate. Sufletele rafinate, subțiri, vor spune dimpotrivă că artificializarea spasmodică a paginii afectează ucigător calitatea spontană a prozei autobiografice practice de către poeta clujeană, defectul dozării materiei cu basculanta fiind dublat de jocul nu întotdeauna reușit al candorilor pisicești reconvertite, prin care o „Alisă neprichindea” de 36 de ani, foarte dezinvoltă ca itineranță haotică și foarte răzgăiată în toate „poftele” pe care și le satisface pe loc, fără drept de crâncire din partea celor din jur, supune lumea unui tratament fantasmatic de ritualizare infantilă, reluând surescitat – în fragmentul cel mai vast al cărții, dedicat unei călătorii academice la New York – logica lumilor telescopate din *Alice in Wonderland*, de Lewis Carroll, fără, însă, finețea filigranată a matematicii reci a modelului, ci în mod gălăgost, fremătător și delirant, într-un vârtej existențial dement, absorbant, nevrotic și aneantizant, în care cosmopolitismul sincretic al experienței transoceanice se îmbină spasmodic cu voința de a marca scrupulos – prea scrupulos, am zice... – obsesiile erotice ale peisajului.

Formula constructivă a cărții e delirul manierist livresc: *delirium livrens*, dacă mi se îngăduie această calchiere la fel de forțată ca și cartea pe care am citit-o, fiindcă toate fantasmelor gonflete din text parazitează voit pe modele și formule literare arhicunoscute: le rescru, le mutilează, le înzorzonează zgomotos, le dau un alt sens sau le schinguiesc hohotitor, dar pornesc

exclusiv din literatură, chiar dacă pretextul volumului e unul autobiografic și existențial, dat, în cazul de față, de trei călătorii de tip inițiativ, la Paris, New York și în albastrul calcaros al Greciei (fragmentul cu cel mai mic suflu literar, după părerea mea).

Cititorul echilibrat, neparticipativ poate acuza șocul prea-plinului izmenit al textului – unde întâlnești peste tot „pisicuțe mișcătoare”, „derviși rotitori”, „hipnotisme legănătoare de flori carnivore”, „pofțelii candide sau lubrice, iubiri dostoevskiene, devoratoare „până la plăsele”, poezi „stafielnici”, „clownăreșe”, „pizzarese”, „autoare vaginale” și alte minunății cremoase din recuzita „pidosnică” a *Lolitei*, a lui Henry Miller sau Anaïs Nin –, poate strânge stoic din dinți la escalada de nume baroce și diminutive minimalizante, născute exclusiv din dorința năvalnică de a pune sub papuc viața și oamenii care se întâmplă să o populeze (Nătăfleța, Zăluda, Socrate, Cercelule, Grecie etc.), înțelegând cuminte poate trece cu o circumspecție zbârlită peste escalada orizontală de „văltoți” și „delire” fluidizate, de metamorfoze și simboluri, de vise erotice compensative și voluptăți „extraordinare”, date în vileag și în spectacol fără perdea, poate suferi – spășit de o evidență câteodată excesiv explicată – la sentințele abrupt-generalizatoare ale protagonistei, de genul: „*femeia nu poate să renunțe niciodată la carnalitate, chiar și atunci când, aparent, renunță la ea*”; „*în felul lor abstinent, feciurile sunt mai carnal*” etc., însă, dincolo de toate aceste rețineri ce pot urca, în ultimă instanță, dintr-un modelaj psihic pudic construit, în răspăr cu intențiile autoarei, același cititor se cuvine să abordeze cartea din perspectiva unor observații de bun-simț tehnic, specifice unei sensibilități culturale de ultimă oră, neasimilate încă în întregime la noi, pentru a vedea dacă ea rezistă sau nu *sub aspect strict literar*: dincolo de deficiențe, acesta e aspectul care, în ultimă instanță, conțază.

Concluzia, pentru care am suferit tandru timp de 280 de pagini, este că *rezistă*. Cu condiția, firește, să accepți convenția literară intrinsecă pe care autoarea o propune, fiindcă *Tricephalos* este o carte asimilabilă doar din interiorul propriei sale fantasmelor artificializante. Ruxandra Ceseoreanu e o profesionistă a literaturii și mâna ei bună, de prozatoare autentică, se vede cel mai bine în autoanaliza erotică din *Uterus*, adică în chiar fragmentul pe care unui nu l-ar fi dorit publicat niciodată, într-atât de chinuitor-intim, de impudic-personal este acest imn safic pătimaș, scris în onoarea ființei iubite. Aici se simte, însă, auto-copia nepervertită, brutal de sinceră, experienței personale directe, în care puține cuvinte sunt de prisos și puține fantasmelor o iau aiurea. Aș îndrăzni să-i recomand cititorului să înceapă lectura cu acest text, și nu cu experiența pariziană sau cu cea transoceanică paginate înainte, fiindcă ambele reprezintă anamorfoze livrești ale celui dintâi. Tot în *Uterus* se poate depista complexul indeterminării biosomatice din care se înalță apoi motivația spirituală a cărții: întîrzierea cu care protagonista acceptă să iasă din gemelăritatea de tip bărbat-femeie a primilor ani de viață psihică și imaginară și dorința ulterioară de a reconstrui, prin

evenimente de viață delirante, siguranța ambivalentă a acestei indeterminări.

Pentru cei obișnuiți cu modelajul mental modernist, să precizăm că ezitarea prelungită în acest complex nu are nimic de-a face cu hermafroditismul, tot așa cum în căutarea situațiilor de viață menite să reînvie frisonul imaginar al dedublării de odinioară nu găsim nicidecum regresii. Dimpotrivă, dominantă este, aici, căutarea virtuală a întregirii prin cultură, supusă integral voinței: existența imaginată și imaginată a Ruxandrei Cesereanu reprezintă un proces activ de reipostaziere fantasmatică, prin care ambele ipostaze originare ajung să coexiste concomitent și complementar într-un hațou de coduri culturale ambivalente. Regimul material, spectacular al jurnalelor se subsumează acestei logici a reduplicărilor avântate, delirante: aceasta e „cheia“ cărții, oferită cititorului de către un om care știe foarte bine ce face, care i-a citit pe Freud și pe Jung, care are un jungian ca „umbră“ existențială (enigmatic-zâmbitoarea Cobră, însoțitoare amuzată a tuturor aventurilor din text). Formal, dihotomia constructivă a vieții e jungiană aici, efigia masculină a „bătrânului înțelept“ relativizând, prin scepticism lucid sau simț critic oportun, libertatea delirantă – uneori obositoare – a feminității dezlănțuite. Esențial e că ambii protagoniști se completează reciproc, chiar dacă între ei mai intervin și mici tensiuni pasagere, și că nu pot fi concepuți separat: dotați cu știința existenței consumate până la capăt, prin combustie totală, fără resturi, cei doi participă la spectacolul lumii în aceeași măsură în care îl și provoacă, integrându-i-se.

Discutând fantasma constructivă care a generat *Tricephalosul*, nu trebuie uitat nici faptul că Ruxandra Cesereanu este și autoarea unor eseuri literare de certă calitate, reflexivitatea ei critică însoțind la tot pasul literatura pe care o compune. Ca o consecință, cititorul de bună-credință trebuie să se detașeze de avertismentul celor ce-i vor spune că artificul excesiv din *Tricephalos* subminează tensiunea textului, că prozatoarea trăiește doar în mod livresc ceva ce ar fi trebuit să experimenteze – mai firesc și mai interiorizat – ca viață, și să pornească de la perspectiva metodologică inversă potrivit căreia scena existențială delirant-nevrotică pe care o are în față se plămădește pulsional pe măsură ce ea se construiește, fiind, în stadiul ei germinativ final – unul strict relativ, fiindcă totul e luat aici în sens postmodern... – un eșafodaj cultural și personal eclectic, străpuns de tuneluri cu trapele deja ridicate, un peisaj anamorfotic de tip manierist, fantasmatic, ce nu ascunde, ci dezvăluie, căruia i se zăresc, în mod premeditat, toate schelăriile și articulațiile din culise.

În acord cu aceeași convenție narativă postmodernă, literatura joacă, aici, rolul „hiperrealității“ spre care tinde viața; logica lumilor telescopate – pe care se construiește cartea – amestecă în mod premeditat literatură și viață, veridicitate și virtualitate, într-o osmoză narativă frenetică, aglutinantă, unde granița dintre experiență și proiecția ei fantasmatică e mereu fluidă, nesigură. În volum nu e nimic regresiv, ezoteric sau ascuns: toată miza vieții între-pătrunse cu literatura se joacă aici la suprafață, prin convenția livrescă a anamorfozei proiective, așa cum precizează, de altfel,

unul dintre protagoniști (aceeași inevitabilă Cobră): „[el]...spunea că, o dată scrise, poveștile nu mai aparțin autorilor lor de drept, ci celor care le citesc și aud, astfel încât aceștia pot să le modifice după plac, atâta timp cât povestea respectivă nu este preschimbată prin mutilare, ci doar anamorfotic“.

Corespondentul ficțional simbolic al acestei introspecții răsturnate îl reprezintă obsesia autoarei pentru interioritățile revărsate în afară (piețe publice, baruri, cabarete, scene de teatru, eșafodaje cu marionete, „burți“ de „temple“ scolastice prelinse pe sub pământ, cum e, de pildă, biblioteca Universității Columbia [pardon: *Qulumbia...*], unde studiază): spre deosebire de convenția culturală modernă, unde aceste spații sunt legate psihopomp de moarte, de individuație, fiindcă ele absorb, aneantizează, macerează sau – cum se întâmplă cu balena lui Iona – circumscriu un scenariu arhetipal resurecționar, în noua paradigmă culturală din care se hrănește jurnalul Ruxandrei Cesereanu ele țin de luxuria alienantă a materialității imperioase, spasmodice, frenetice. Fuga modernă de celălalt e înlocuită, aici, cu fuga postmodernă în celălalt: expansivă, dar nu tragică, epidermic-plăsmuitoare, dar nu suficient de profundă pentru a circumscrie un pariu metafizic.

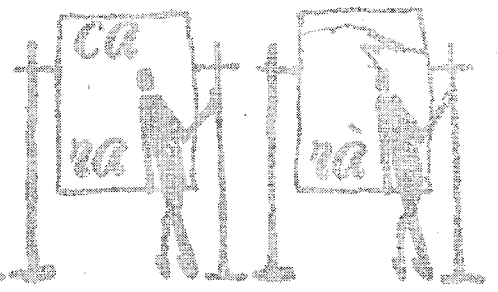
În acord cu logica multidimensională a acestei nevroze dispersive, lumea e trăită prin reipostazieri fantasmatică împrumutate, *Tricephalos* recurgând, pentru a le ilustra, la efigia de pornire a curtezanei venețiene manieriste, rafinate, hiperstilite în corp și în conștiință, în ființa senzuală a căreia intră – impetuos sau doar furișându-se – toate vestele erosului pe care le-a cunoscut cultura universală, de la Sappho la *Lolita* sau Anais Nin. Convenția proiecțiilor fantasmatică voluptuoase explică și materialitatea hipertrofiată a volumului (opusă ideii abstracte a modernilor): cele trei călătorii mustec de instantanee halucinante și culori nebune, transmise în exces esențe culturale rafinate, arome gastronomice exotice, efecte etilice neașteptate și – mai ales – răspândesc la fel de luxuriant imagini fisionale sau răsirate în evantai, spulberate delirant în patru vânturi, în interiorul și în afara literaturii, fără legătură semantică între ele, în afară de nesăbuinta lascivă, efemeră, a propriei lor existențe. Iată o mostră: „*Chelnerița ne-a făcut frigărilor de vițel și de pui chiar sub nas, împușându-ne părul și hainele cu mirosul unui sos marinat. Am amestecat salatele de ridichi și de alge, cu orez și carne, într-o foaie de salată, iar înăuntru am pus fire picante de varză portocalie. Am învărtit totul într-un rulou și gura noastră a început să macine cu ginguile arse. A trebuit să ne odihnim stomacele cu niște saké, dar juica aceasta de la Soare-Răsare era o poșircă. Atunci am înghițit pe post de somnifere digestive niște scoici îmbrobodite în sos de tomate și suchi cu țipar și crab, parfumându-ne apoi cerul gurii cu felii rozalii de ghimbir. Din când în când presăram pe gâtjele o pastă vernil de hreăn, ca să ne destupe lăuntru umflat și gurmenezia noastră să se sfârșească, dar nici vorbă de așa ceva!“.*

Nu trebuie uitat, pentru a întregi imaginea și sensurile, că cele trei călătorii – și mai ales cea principală, de la New York – sunt efectuate în preajma anului 2000, cu frisonul milenarismului apocaliptic adânc înfipț în carne și sânge: Modernul – vedem

în alte părți – se teme de alienare, denunțând-o ca pe un pericol la unicitatea ireductibilă a ființei; dimpotrivă, postmodernul – și cartea Ruxandrei Cesereanu confirmă din plin această perspectivă de lucru inversă – o caută, fugind mereu de sine spre identități alternative reipostaziate, într-o „văltoare“ existențială exuberantă, plurală, construită întru evitarea „morfii aparente“ induse de către fixarea persoanei într-o formulă unică. Detaliul acesta e precizat de către un Dansator inteligent, întâlnit pe străzile New Yorkului, puțin deasupra zonei unde se află Greenwich Village: „*Dansez nu pentru că mășplicitisi, ci pentru că, așa, Dumnezeu nu mă poate prinde în lanț“.* (Nici Diavolul sau Moartea – am fi îndrituiți să adăugăm...)

Logica plasticizantă a identităților multiple deconstruiește, cum e și firesc, blocul identitar fixat exclusivist pe real („*oricine s-ar putea întreba pe bună dreptate: care eram eu, adevărata? Nocturna în bejenie, sporovăielnică sau fata studiosă din Templu?“*) și are, pe linia apocalipsei controlate, un corolar firesc în saturnism: „*De sus, metropola în întunericul ei luminos [...] era de-a dreptul saturniană. Dar un Saturn nu tenebros și melancolic, ci arzând în propriile-i măruntaie“.* Nu întâmplător, autoarea caută – și atunci când îl află, îl descrie halucinant – carnavalescul vieții de fiecare zi: punctul acela mătășos-hipnotic în care identitățile se confundă, se întrepătrund, în care virtualul „fecundează“ viața, multe erotisme din volum fiind, în realitate, hierogamii camuflate. Așa se explică, de altfel, și insistența pe sex, pe erotică, ritualul senzual fiind perceput, prioritar, ca un mijloc prin care separarea de rol dintre bărbat/femeie sau persoană/personaj dispăre, identitățile celor doi parteneri reduplicându-se ceremonios și absorbant în jocul frenetic al alienării voluptuoase.

Volumul e, pe ansamblu, un atentat la cuminenție, cu frânele larg slobozite. El se adresează unei sensibilități culturale noi, decomplexate, cosmopolite, cum cu greu găsim încă pe la noi pe acasă. Pe de altă parte, la fel de adevărat e și faptul că jurnalul extrapolează un răsfaț personal hipertrofiat, dozat nevrotic, în exces. Mai lăsând de la sine, mai închizând ochii la unele fandoseli cam trase din condei, cititorul va ieși în cele din urmă câștigat din aventura telescopată a lecturii, mai cu seamă dacă pornește la drum cu gândul că în antilibrintul în care tocmai pătrunde oglinzile glisante contează mai mult decât suprafața fermă a realului.

Jurnal suedez III

- 8 -

Gabriela Melinescu

[20 aprilie 1990]

Arco di Tito, Arco di Settimo Severo, Arco di Galieno, Arco di Druso (cu iarbă bogată ca un păr preraphaelit), Arco di Constantino și Arco di Traiano în care se povestește în imagini, pe un cilindru, cu tensiunea mare a spiralei, povestea tragică a ocupării Daciei, spărgându-se undeva în sus, unde neantul primește cele mai înalte vibrații.

Obsedată mai mult de Marcus Aurelius decât de împăratul Traian, de strigătul lui filosofic în realitatea vieții mele, i-am invitat pe toți colegii mei la o masă copioasă, într-o *trattoria* din apropierea statuii ecvestre. Promisem telegrafic o sumă importantă de bani și un bilet de avion, de la René, pentru a-l întâlni la Copenhaga. Vinul și mâncarea au fost foarte apreciate de colegii mei, dar după ce burțile s-au umplut și

vinul s-a urcat la cap au început să șușotească în spatele meu, unii dintre ei scoțind sunete amintind lătratul câinilor excitați. S-ar putea spune că încercam să-mi muște mâna. I-am auzit spunând că „jidănu” îmi trimisese bani ca să fug la el. Am plătit și am ieșit în stradă, ei au venit după mine, jigăindu-mă cu glume gregare. Unul dintre ei, pe care-l voi numi aici cu un cuvânt împrumutat de la Robert Musil din *Omul fără însușiri*, „Mortadella”, după salamul italian, „în parte porc, în parte măgar”, înveselit de supărarea mea, a dus glumele și mai departe, făcând aluzie la „sexualitatea jidănilor”. Dar Nemesis Divina, care exista deja în gândurile mele, a apărut brusc chiar pe strada în care insolența amenința să mă deprime total. „Mortadella” își cumpărase o geantă de piele în care își ținea lucrurile de valoare, în plus și foile unui discurs pe care trebuia să-l țină la festivalul literar închi-

nat lui Petrarca. S-a auzit vîjîitul unei motociclete cu doi tineri vijelioși, care s-au apropiat de „Mortadella” smulgîndu-i de pe umăr prețioasa geantă de piele, pierind apoi fără urmă la fel de rapid după cum apăruseră. N-am stat să mai aud comentariile și să văd ce s-a mai întîmplat după aceea – m-am dus direct la hotel cu domnul profesor Papu, care fusese profund scandalizat și revoltat de comportarea colegului său. După cîteva zile mi-am luat zborul spre nord, promițîndu-i domnului profesor că mă voi întoarce peste o săptămînă în țară.

La Copenhaga, lumina era alta, ca și lumea – parcă vislind într-o ceață boreală plină de vise și coșmare. Era basm și realitate imposibilă, la fel ca și în viața mea și a lui René. Am vizitat casa lui Andersen și apoi cea a lui Kierkegaard, apoi expoziția de la Louisiana, nerețînînd nimic altceva decât peisajul plin de linii sofisticate în care pămîntul plin de iarbă, pietrele și apa formau acel paradis intelectual în care creația era la ea acasă. René nu făcea altceva decât încerca să mă convingă că voi sta cu el pentru totdeauna, că nu exista o altă soluție mai bună...

În Suedia, la Stockholm, lumina era și mai puternică, aproape albă, cea în care divinitatea însăși obișnuiește să ia în primire galbenul din lumina oamenilor. Arhitectura marțială, case cilindrice, unghiuri de străzi transformate în arcuri – culorile pastel, amestec fericit de baroc, stil roman și paștele fermecătoare ale unor alte stiluri vechi europene. Și în mijloc chiar cristalul apei și statuile pe care le voi iubi mai târziu; am fost sigură că voi trăi spartan în acest peisaj marțial corespunzînd perfect naturii mele amazonice. Dacă voi sta, mă gîndeam, voi avea aici multe, foarte multe lupte de dat. Și victoriile vor fi mereu incerte, dar măcar prima luptă eram decisă s-o dau.

În timp ce eu mă gîndeam la „lupte”, René mi-a povestit despre durerea soției lui, Christine, și alte lucruri personale din viața lor.

Totul era întunecat și eu nu puteam să luminez atîta întuneric. Nu m-a tentat niciodată luxul sau „o viață mai bună” etc. M-am hotărît să mă întorc, rămînînd ca René să vină să mă vadă, cu toate protestele lui. Deși era supărat pe mine, s-a oferit să mă ducă cu mașina la București, sperînd că pe drum îmi voi schimba hotărîrea. Era clar că nu mă cunoștea prea bine; era orbit de ceea ce ieșise din el de cînd mă cunoșcuse: un alt ego plin de pasiune și veselie, un ego al primei naturi, cînd trăia în Belgia natală.

Întoarcerea la București a provocat multă mirare, mai ales pentru cei care contaseră pe faptul că voi „fugi” și cu asta ei înșiși sperînd să se „elibereze” de corvoada de a mă tracasa tot timpul și a mă arunca în paroxismul cel mai negru.

Mă forțam să-i explic lui René decizia mea și chiar mie însămi, cu cuvintele lui Epictet: „Ils peuvent me tuer, mais non me nuire”. Cum viața era mereu în proximitatea morții, despărțite numai de un fir de păr, a trăi și a muri erau inevitabile pentru mine, mai ales după îngrozitoarele întîmplări care se năpustiseră de la început peste familia și țara în care apărusem.

Petru Cimpoesu (II)

Nicolae Bârna

A utentist și „realist“ prin multe din ingredientele și atributele sale propriu-zis ficționale (cu unele, rare dar frapante, accente ironic-autoreflexive, de genul: „Ce să facă? Naveta, ca toate personajele din proza tinerei generații.“), romanul are drept miză majoră chestionarea asupra adecvării scriiturii, asupra putinței de a cuprinde, fixa și interpreta, prin scris, „realul“. Procedarea „anchetei“ este astfel urmată, în paralel, la ambele niveluri ale romanului: cel „anecdotic“ și cel „teoretic“, grațios și atractiv îmbinate de-a lungul textului.

Rămânând fidel unei discreții deja caracteristice, într-o formulă mai puțin „fi-pătoare“ decât cele alese de alți optzeciști și nouăzeciști, asemănătoare mai degrabă cu romanele-anchetă de tip Butor (*L'Emploi du temps*, de pildă) decât cu desfășurarea caleidoscopic-ludică și neobarocă a romanului așa-zis „pynchonian“ practicat de unii dintre confrății și colegii săi de generație, Cimpoesu a dat, prin *Povestea Marelui Brigand* (2000) unul din cele mai solide romane cu-adevărat postmoderne din literatura noastră. Asemănarea lui relativă cu romanul parabolic și utopic îi ascunde în parte această identitate rară, totuși depistabilă: romanul nu vehiculează o alegorie univocă, nu se sprijină pe și nici nu încearcă să acrediteze vreo „Mare Narațiune Totalizatoare și Raționalizantă“, de genul aceluia considerate caracteristice pentru (orice formulă de) modernism. *Povestea Marelui Brigand* este un roman antirealist, construit cu instrumentar, recuzită și tehnică de aparență „realistă“, puse în operă cu seducătoare virtuozitate. Sub raportul „veracității“ și al adecvării – mimetice – la real (la un real social-istoric coerent și bine determinat), cartea e, în chip evident, o autoparodie, autorul vizând nu „imitarea“ (ficțională) a vreunei realități preexistente, ci – cum s-a remarcat în general în legătura cu ficțiunea postmodernă și paradoxala ei „reciclare“ a *mimesis*-ului – „imitarea unei imitari“. De unde bizară și productiva contradicție între extraordinara, măiestrit executată consistență narativ-analitică a textului și incertitudinea ontologică și gnoseologică de care e pătruns (incertitudinea incompatibilă cu o receptare doar „modernă“, neapărat edificat-pilduitoare, fie și la modul tragic ori dilematic). Universul romanului nu este unul reificat, de genul celui propriu „școlii privirii“ extrem-moderne, ci, dimpotrivă, unul plin de „carnaj“ și de psihologie, de genul celui propriu romanului realist. Aparență înșelătoare, identitate simulată: veracitatea aparentă la prima vedere e deconstruită impecabil, dar fin, cu răbdare, printr-o broderie referențială subtil și gradat desfășurată, printr-un efect de *glissando* magistral controlat. Acțiunea romanului e localizată într-un mare oraș de provincie, mai degrabă desuet, dar nu lipsit de atribute ale modernității urbanistice și industriale. Onomastica persona-

jelor și alte elemente induc cititorului tentația să-l plaseze în România interbelică: e o situare provizorie, contrazisă în cele din urmă. Chiar dacă prozatorul excelează în scena de gen, în reconstituirea sugestivă a peisajului urban ori campestru, a „culorii locale“ și a „atmosferei“, orașul din roman este unul nu doar ficțional, ci fictiv, o utopie (negativă). Romanul se desfășoară pe coordonate specifice „postmoderniste“, urmând motivul complex și caracteristic al complotului ocult cu dezvoltare în scenariu apocaliptic. Coordonatele pe care e construit sunt: parodierea ori „reciclarea“, recuperarea mitului cristic (un tânăr a cărui biografie o „copiază“ grotesc, dar nu burlesc, pe cea a Mântuitorului e găsit mort, în repetate rânduri, în diferite locuri din oraș, și, de fiecare dată, chiar îngropat, cadavrul dispărea a treia zi; tocmai elucidarea acestor repetate decese și învieri ale „Victimei“ constituie chiar obiectul anchetei judiciare care organizează, în principiu, trama romanului); filonul alchimic (reprezentat de partitura cocoșatului pitic Sadim); în fine, complotul ocult cu țintă propriu-zis politică, culminând în utopie negativă (în oraș se infiltrează insidios, apoi ajung să se înstăpânească în maniera regimurilor totalitare „militarizate“, ulterior să se războiască între ei, împărțiți în facțiuni rivale, așa-numiții „realiști“, un fel de simili-comuniști egalitariști și autoritariști, mai degrabă sectă decât partid, e pomenită și o „lojă a Armoniei“ etc.). Romanul mai e împănât și cu alte ingrediente esoterice, „paranormale“ ori doar mitologice, grefate pe scenariile amintite și bine articulate, toate, într-o stringentă construcție (perfect servită și de tehnicile narrative puse în joc, nu cu totul originale, dar admirabil folosite, cu subtilitatea și non-ostentația care caracterizează întreaga carte fără să-i micșoreze forța, seducătoarea forță „slabă“...). *Povestea Marelui Brigand* e un roman gnoseologic, care mizează pe incertitudinea ontologică pentru a-și dezvălui mai bine „sensul“. „Sens“ care e chiar experiența lecturii sale. Fiindcă romanul nu presupune și nu furnizează un „mare discurs legitimator“, dar prilejuiește o performanță ghidată (ne-autoritar) a evaluării chestiunii (a posibilității, a eficacității unui astfel de discurs). Ca multe alte romane contemporane – și poate mai mult decât multe altele –, el conține alegorii implicite despre scriere și lectură, despre sens, despre „aprehendarea“ existentului, și nu doar alegorii, ci și pasaje „eseistice“, autoreferențiale practic fără vreo „deghizare“ sau cu una minimă.

Roman mai „ușor de citit“ decât precedentul, *Simion liftnicul* (2001) pare destinat unui public mai larg, ceea ce nu înseamnă că autorul ar fi făcut rabat pe plan estetic sau al complexității ideaticii și mesajului filozofico-moral, și nici că ar fi renunțat la preocuparea vizând conceperea, „ordonarea“ și interpretarea realului, pen-

tru Cimpoesu temă veche și statornică. *Simion liftnicul* e un „roman de imobil“ (amintind, sub acest raport, de *Passage de Milan*, de Michel Butor, ori de *La vie, mode d'emploi*, de Georges Perec etc.), dar și un „roman al perioadei de tranziție“ (anii '90 ai secolului al XX-lea), prezentând o largă deschidere spre cele mai acute probleme ale actualității. Într-un oarecare bloc din Bacăul contemporan, postdecembrist, un locatar se claustrează în lift, ca schimnicii din vechime care se izolau în pustie sau în peșteri (ca „stiliții“, sau „stâlpnicii“, mai bine zis, de unde termenul burlesc de „liftnic“), pentru a se dedica meditației spirituale și apropierii de Dumnezeu, oripilat fiind de lumea decăzută în care trăiește. În economia narativă a romanului, schimnicul din lift este mai degrabă un liant ori, mai bine zis, un centru de focalizare: în jurul său gravitează o foarte bogată și colorată galerie de personaje – locatarii blocului (de toate vârstele, de ambe sexe și cu diferite identități socio-cultural-profesionale), cu toții cât se poate de „tipici“ (prin raportare la cotidianul vieții în România de la sfârșitul ultimului deceniu al secolului trecut) și, totodată, particularizați prin diferite detalii ori atribute (mentalități, preocupări, comportamente etc.), de regulă bizare ori groțesti (de un grotesc al banalității, însă, privit de autor cu oarecare blândețe și compasiune). Banalul imobil băcăuan capătă astfel funcția de „model societal“, de „eșantion“ ori „machedă“ a societății românești contemporane, și nu e de mirare că una din cronicile care s-au scris despre roman e intitulată *Țara ca bloc*. Peripețiile micii comunități de locatari sunt diverse, captivante, burlești, dar și încărcate cu gravitate. „Liftnicului“ îi revine însă rolul de revelator al unui sens mai grav decât cel de pură observare inteligent-ironică ce se degajă din cronica – ori microfresa burlescă și satirică – a societății postdecembriste. Scriitorul nu acționează ca un „simplu“ umorist: cercetează noimele majore ale existenței, cu serioasă înclinare către recursul la spiritualitate, gândit la modul profund, nu la cel al gesticulației histrionice. Recursul la ludic, grotescul și humorul susțin însă mesajul de gravitate în chip mult mai adecvat decât ar fi putut-o face, de pildă, un anumit hieratism „solemn“ și „înfiorat“, uzual altădată, dar privit cu maximă suspiciune de cititorul contemporan. Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor pentru anul 2001 a încununat *Simion liftnicul* (alături de *Maramureș*, roman de Dumitru Țepeneag): o distincție fără îndoială meritată, dar care, zic gurile rele, ar fi venit mai mult ca un fel de compensație tardivă, ca o încercare de a „drege“ gafa reprezentată de neacordarea respectivului premiu, în anul precedent, *Povestii marelui brigand* (carte într-adevăr epocală, aceea!).

Prietenii, medalii cu două fețe*

2. Prietenii statornice

Dorli Blaga

După o lungă tăcere

A vorbi dup-o lungă tăcere, e bine. Cei ce dragi ieri ne-au fost, ne sunt morți sau străini. Perdelele-s trase spre noaptea vecină. Abajurul alină-n odată lumini.

Discutam despre Artă și Cântec, o temă socotită supremă-nre oameni savanți. Destrămare trupească e înțelepciunea, Tineri, noi ne iubeam, și eram ignoranți.

William Butler Yeats
traducere de Lucian și Cornelia Blaga

După ce au apărut însemnările mele despre Tatăl și Mama mea în *Apostrof*, nr. 4, 2001, am fost obligată de viață să studiez documente noi, necunoscute mie, și care *nu* se refereau la Tata. Care îl priveau pe Tudor Bugnariu. A fost un examen neașteptat de greu. Mi-am împărțit sentimentele provocate de acest studiu tot în revista *Apostrof* (nr. 3, 2002). Am făcut-o din *obligăție morală* față de un dispărut și din copiii lui.

Documentele studiate și multe din comentariile privind pe Tudor Bugnariu, în timp, ilustrau doar „prietenii deturnate”. Am remarcat, din mențiunile apărute în presă, că titlul s-a înțeles în parte greșit. Partea a doua este reversul medaliei, adică prietenii care nu se pierd, care mi-au luminat viața și pe care, direct sau indirect, le datorez părinților mei, mediului în care am crescut, faptului că m-am născut în Elveția, în Europa. Dacă experiența o faci timpuriu, timp de câțiva ani, aceasta lasă urme pozitive, de mentalitate, de educație.

Părinții mei au fost foarte darnici cu mine, dându-mi prietenii de mai multe feluri. Durabile, nealterate, nepervertite (sau *nepervertibile*).

Așa cum am mai povestit, am fost un copil singuratec, din cauza împrejurărilor. În nici un caz un copil nesociabil, dar foarte timid. Toată viața. Dar am avut *un prieten, la Berna*, de când m-am născut. Un copil de trei ani, **Rolf Marti**, fiul scriitorului elvețian **Hugo Marti**** , prieten cu

Tata la Berna. Rolf m-a văzut, ieșită din maternitate, și a spus: „E drăguță, dar are nasul puțin stricat” (*Die Nase ist ein bisschen kaputt*). Era într-adevăr foarte mic, nasul. Îl amintesc acum pe Rolf, pentru că de-a lungul vieții, într-un fel sau altul, ne-am întâlnit mereu. Cu întreruperi lungi cât istoria. Dar noi nu ne-am schimbat, este prietenia cea mai lungă în timp și cea mai durabilă, nealterată.

Prieteni, cărțile...

Primii mei prieteni de care am fost conștientă, în copilăria timpurie, au fost personaje din cărți. Și poate aceștia mi-au rămas toată viața cei mai fideli, nu m-au trădat. O spun pentru că, în aceste două texte, trădarea sau ne-trădarea prietenilor este tema principală.

Să trecem din nou la copilăria timpurie. Prima carte de care îmi amintesc este o carte cu omuleți de zăpadă. Drăgălași, rotunzi, cu morcovi în loc de nas și cărbuni în loc de ochi. Omuleții mai mari și păduri, părinți, copii, prietenii care trăiesc în micuțe. Râd, se joacă, petrec, au necazuri... Dar vine glorioasa primăvară și omuleții se topesc... Copilul căruia i se citește cartea rămâne puțin trist... Apoi vine din nou iarna, apar alți omuleți de zăpadă... Cartea o mai am și acum, a trecut și prin mâinile copiilor mei, preșcolari, a nepoților. Mă întreb de ce astăzi desenele pentru copii sunt hidoase, violente? Rețin, în timp, unele convorbiri telefonice, Rolf Marti îmi spune că și el a avut această carte în copilărie.

Un eveniment a fost traducerea în limba română a cărții *Winnie the Pooh* (prin 1936), despre un copil, un ursuleț de pluș și alte câteva animale. Cred că datorită acestei cărți am părăsit

păpușile și am avut ca tovarăși de joacă ursuleți de toate mărimile.

Am impresia că poveștile clasice de Grimm, Andersen, *Saga* germane, le-am cunoscut dar am trecut ușor pe lângă mine, fără să lase urme profunde. Poate *Mica Sirenă*. Îmi era milă de ea.

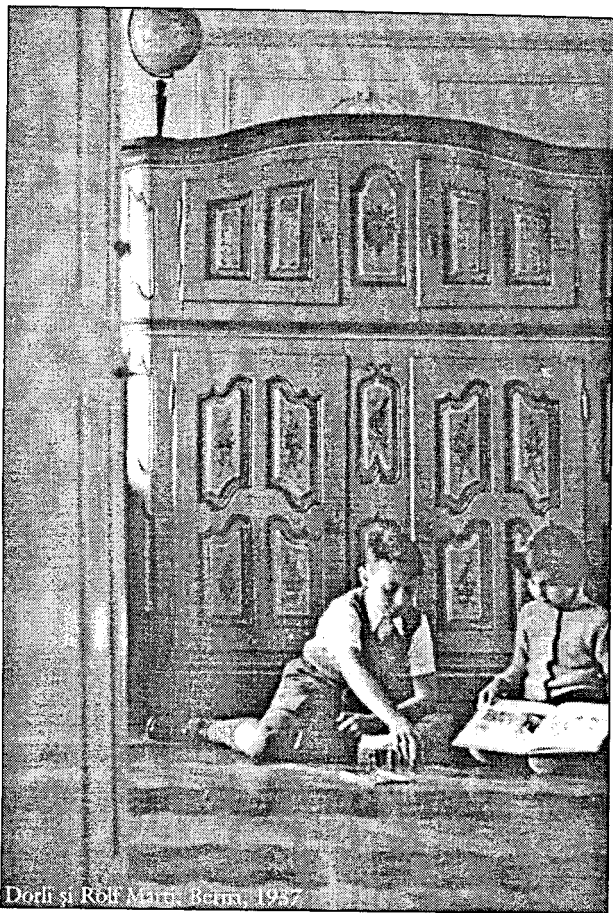
Apoi a venit *Bambi* (cartea unui scriitor austriac despre viața unui pui de căprioară), în traducere română, pe care am citit-o singură și cu mare pasiune, la Lisabona, în clasa 1 primară (1938). Și am avut și un *Bambi* adevărat, din pluș, pe care mi l-a găsit mama în Lisabona. Mi l-a adus acasă sub braț. S-a pierdut însă în timpul refugiului din 1940, ca și o parte dintre ursuleții mei. Au rămas în Transilvania de Nord. Au trecut fronturile peste ei. Pe unii i-am regăsit totuși după război. Îi mai am și acum. Alt eveniment a fost descoperirea lumii nordice, din cartea Selmei Lagerlöf, *Niels Holgersson și găștele sălbatice*. Aceste cărți au apărut toate, atunci, traduse în românește, le primeam de la bunica mea din Lugoj. Trecerea spre adolență a fost marcată de o altă carte și personaj, autoare tot Selma Lagerlöf. Evident, este vorba

* Prima parte a acestui text a fost publicată în rubrica *Dosar* din *Apostrof*, nr. 3, 2002.

** Hugo Marti, născut la Basel, în 1893, decedat în 1937 la Davos. Și-a pierdut de timpuriu tatăl și mama. Studiile și le-a făcut în condiții modeste, ajutat de o mătușă, la Berna și Königsberg (Prusia Orientală), întâi dreptul, apoi germanistica. În 1915 vine în România, ca unul dintre profesorii copiilor prințului Cantacuzino. Cunoaște viața din București, Sinaia, la Iași, în moșia familiei Cantacuzino și retragerea la închină, în timpul primului război mondial. Prințul îi încredințează lui H. Marti copiii cu care acesta, în 1917, străbate Rusia (în plină revoluție) și trece în Norvegia, unde o cunoaște pe viitoarea soție, Elsa. Abia în 1919 ajunge în Elveția,

unde își termină doctoratul în 1921. Se căsătorește cu Elsa și din 1922 conduce redacția literară a cotidianului *Der Bund*. Scrie o serie de nuvele și romane, dintre care amintim: *Intermezzo românesc*, *Rumänische Mädchen*, *Das Haus am Haff*, *Davoser Stundenbuch* etc. În 1928 părinții mei se instalează la Berna, Tata fiind consilier de presă. Între ei și familia Marti se leagă imediat o caldă prietenie și colaborare. Au tradus și publicat împreună din literatura română, în Elveția, ca propagandă pentru România.

Dorin și Rolf Marti, Berna, 1937

de romanul, foarte romantic, bun pentru o fetiță de 12-13 ani, *Gösta Berling* și personajele lui. Închid ochii și îi văd pe toți, Gösta și „cavalerii“ lui, iubirile lor. Cred că această carte a fost recită de mine de vreo cinci ori, în vara de la Căpâlna. Probabil a fost singura carte pe care am luat-o cu mine. Mama îmi vorbea de ea, totuși nu m-am dus cu coșul prea mare la pomul lăudat. Cu vreo doi ani mai devreme Mama îmi citea *La Princesse de Clèves*, cu explicațiile de rigoare, de ortografie franceză (veche)... nu de morală! Nu fac un inventar al lecturilor mele. Ar fi chiar penibil. Trec deci peste Knut Hamsun (citit poate prea de timpuriu), prozatorii ruși etc...

Evenimentul, trecerea la marea literatură, s-a petrecut în vara 1945, după examenele de sfârșit de an școlar și capacitate. Era o vară caldă, la Sibiu, nu aveam voie să merg la înot, din cauza unei epidemii de paralizie infantilă. Universitatea și prietenii mei se mutau deja la Cluj, în fostele lor case. Cum noi nu aveam casă nicăieri, am rămas pe loc, în așteptarea repartizării, la Cluj, a unei locuințe cu chirie... Iar eu m-am scufundat în lectură și corespondență cu prietenii... Am început *Război și pace* cu oarecare îndoială, erau trei volume mari în traducere germană, pe hârtie fină, legate în roșu și auriu. Foarte repede am fost cuprinsă de vraja copiilor Rostov (Natașa, Nicolai) și a celorlalte personaje... Îmi amintesc o scenă când am avut o comportare aproape scandalosă: stăteam întinsă pe unul din cele două paturi, în dormitor la Mama, și devoram o scenă din *Război și pace*, ceva cu copiii Rostov. Era după-masă, pe la ora 5, Tata nu era acasă, poate la plimbare; Mama era prin casă, în jurul meu. A sunat. Fata pe care o aveam în serviciu a venit și a anunțat pe o domnișoară din București, pe care o și poftise în biroul-salon. Mama m-a rugat să fac eu, prima, oficiile de gazdă. M-am ridicat absolut furioasă și m-am dus în salon să o salut pe necunoscută. Era frumoasă, puțin ciudată,

extrem de sobru-elegantă, răspândea un parfum foarte bun (Worth - „Je reviens“, am aflat mai târziu. L-am găsit la New York, în 1993!). În mod ostentativ, nu m-am așezat în apropierea ei, ci la biroul Tatei, pe jumătate cu spatele la ea. Mă despărțise de copiii Rostov, de Natașa. Pentru asta trebuia pe-depsită! Din fericire a apărut Mama și a salvat situația. A plăcut-o așa de mult, încât a dorit să o cunoască și Tata. A invitat-o la ceai. Așa Coca Rădulescu a intrat în viața noastră, Tata s-a cam pierdut cu firea, eu îl observam cu o vagă ironie dragăstoasă. Au urmat două cicluri de poezii dedicate ei, în parte un personaj din *Luntrea lui Caron* (Ana). Și cu asta termin cu „literatura“ din viața mea. Desigur, mai este Thomas Mann, dar despre el mai târziu.

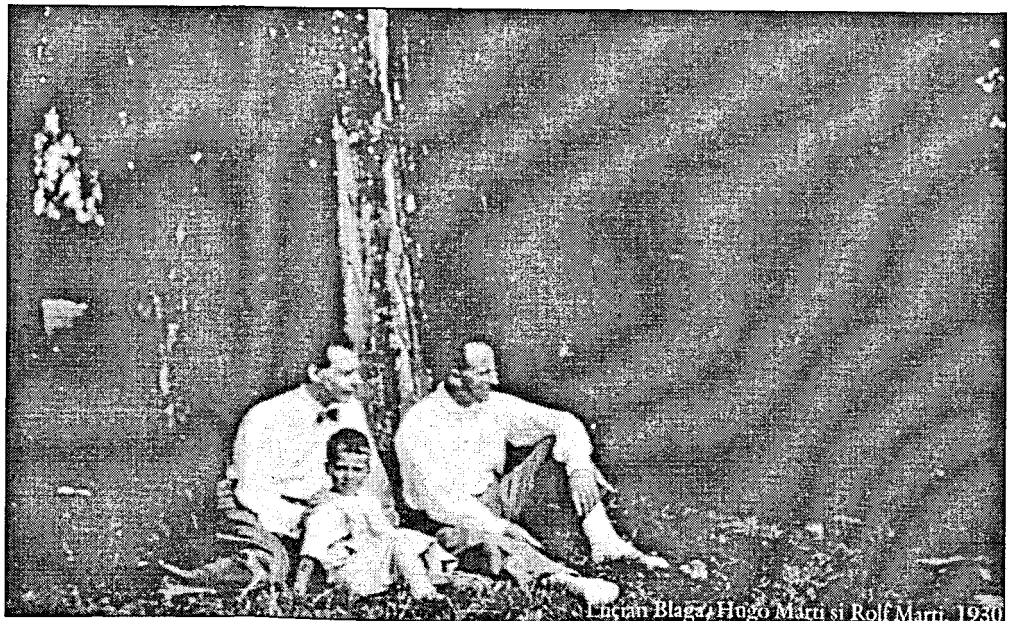
Revin la anii 1939-'40. Și Tatei destinul i-a făcut un dar, la întoarcerea în țară, în 1939. Pe Marin Ciortea, care avea să fie cel mai bun prieten al lui, până la decesul ambilor (1961).

Îmi amintesc perfect prima lor întâlnire, la Cluj, în iarna 1939-'40. Eram în locuința din str. Avram Iancu nr. 3. Camera mea era pe colț, spre Căminul studenților. O ușă ducea spre biroul Tatei (ușă de care nu treceam decât cu voia lui), cealaltă spre holul mare de intrare (în care se aflau și câteva rafturi mari de bibliotecă). Într-o după-masă de toamnă târzie, spre iarnă, mă jucam cu jucăriile mele mici, aduse de prin Elveția. În acea după-amiază îmi organizam pe masă, la mine în cameră, o fermă în miniatură: căsuțe, animale, copăcei, omuleți, garduri, căruțe... toate cam de doi-trei centimetri. După o vară la grădina noastră din Bistrița, în tovărășia vărului meu Dorin și a tot felul de animale și unelte, activitatea de „fermier“ mă preocupa. În acea iarnă, Mama m-a învățat să scriu la mașină. Și mi-am scris singura carte pe care am produs-o în viață, despre viața (și munca!) la o fermă a unor mici ursuleți. Cu comentarii de mic manager. *Opera omnia* a mea! Părerea mea categorică era (la zece ani) că primul care trebuie să fie

pe câmp în zori și „să pună mâna“, ca lucrurile să meargă bine, era proprietarul fermei. Auzeam de alături, din biroul Tatei, glasuri și o mare bucurie! Venise la Tata un vechi prieten, se auzea ce povestea despre viața lui, familia lui, copiii, și „ferma“ de la Copșa Mică. Eu ascultam, numai urechi. Mai târziu am fost chemată și prezentată scurt. Era Marin Ciortea. După Dictatul de la Viena și instalarea noastră la Sibiu mi-a făcut și mie destinul un dar. La școala la care am fost înscrisă eram colegă de clasă cu cea care avea să devină „cea mai bună prietenă“, Anca Ciortea, fiica lui Marin. Locuia la Doamna Mircea, bunica ei. Prietenia cu Anca a rămas nealterată în timp. Chiar dacă „istoria“ a făcut să nu ne vedem uneori mulți ani. În anii grei (1950-'52), în care mulți studenți au fost persecutați pentru „originea lor socială nesănătoasă“, Anca a avut mai mult de suferit decât mine. A fost exmatriculată din facultatea de sport. A fost foarte curajoasă și s-a angajat într-o fabrică să lucreze la strung. Avea mâinile nenorocite. A trecut apoi la „Institutul de folclor“. Când Tudor a fost la Ministerul Învățământului, a ajutat-o să-și continue și încheie studiile superioare... A devenit o bună cercetătoare la Institutul de folclor. Colinda toată țara să „culegă“ dansuri populare. Ne vedeam destul de des. Eu i-am cusut rochia de mireasă, chiar frumoasă, când s-a căsătorit cu regizorul Lucian Giurchescu. Copiii noștri au cam aceeași vârstă. Ultima plimbare, numai noi două, am făcut-o pe malul lacurilor, la sfârșitul anilor '70 sau prin '80. Am înțeles atunci că-o voi pierde, că va pleca acolo unde era deja familia ei...

**Un necunoscut
îmi schimbă viața, numai așa,
ca să ajute...**

Dacă Rolf Marti a fost primul copil care m-a văzut după nașterea mea la Berna, abia în timpul celei de a doua șederi a noastră în Elveția, în 1937, ne-am împrietenit cu adevărat. Tatăl lui Rolf era grav bolnav de tuberculoză și stătea adesea la Davos. Din corespondența dintre părinții mei și familia Marti rezultă că aceasta era situația și în 1928-1932, când ei se aflau pentru prima dată în Elveția. Pentru un scriitor și ziarist elvețian șederea la un sanatoriu la Davos implica mari sacrificii materiale.

Lucian Blaga, Hugo Marti și Rolf Marti, 1930

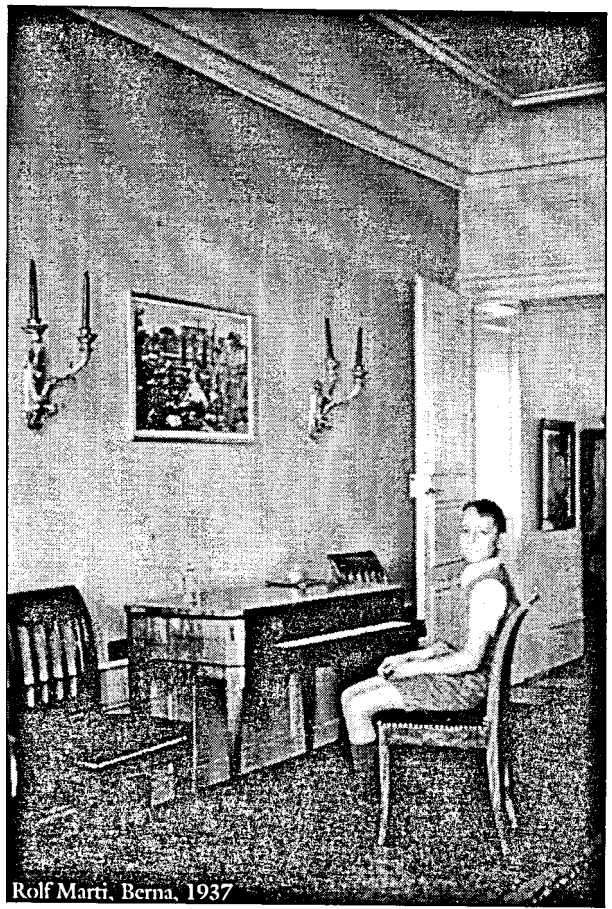
Scritorii trăiau modest, atunci, în Elveția. În anul 1937, tatăl lui Rolf era din familia Davos, unde a murit subit din cauza unei intervenții chirurgicale greșite. Mama mea s-a ocupat mult de familia Marti, pe Rolf îl ținea mereu pe lângă noi ca să mai uite... și așa am devenit ca frații. La începutul lui ianuarie 1938 istoria ne-a despărțit. În grabă, am plecat în România. Apoi la Lisabona, tot anul 1938. În martie 1939 am revenit definitiv în țară. Au urmat, în 1940, refugiul în Sibiul și războiul... Schimbarea orânduii politice și boala... noi, în 1948... La vârsta de 20 de ani, după legile elvețiene, fiind născută acolo, aș fi putut face opțiunea... de cetățenie. Dar numai atunci. Stalin mai trăia și Tata era în situația în care era... eliminat din viața publică: Nu putea fi vorba de o asemenea opțiune. Nici nu mai speram să ies vreodată din țară. Era un capitol închis pentru mine, atunci. Priveam doar trenurile care plecau spre Vest, alții aveau voce să călătorească... eu nu, aveam să măcar să viseze... și să vorbească liber, deschis, despre visele lor... pentru că acum trebuie să ai bani ca să călătorești...

Tot cam pe atunci citeam din scrierile lui Friedrich Hölderlin, într-o ediție completă a operei lui, pe hârtie de biblie și legată în piele fină, roșie. Pe pagina de titlu era o dedicație, un vers de Hölderlin. Scrișul, grafic, nu-mi era familiar. În eterna noastră „bucătărie“, în locuința din Cluj, unde se întâmplau mereu lucruri interesante, cred că de aceea îmi place și azi să gătesc, combin în mod fericit dexteritate a mâinilor cu gânduri interesante și o organizare eficientă a activității. Vai de femeile care „disprețuiesc“ această activitate, de fapt nu sunt femei! Se pare că sunt o adversară a „feministelor“ perimate! Nu?), Mama îmi spune într-o zi: „Știi, volumul Hölderlin, din care vād că citești, *nu este al nostru*. L-a primit Elsa Marti cadou de logodnă de la Hugo Marti. S-a întâmplat să rămână la noi, Lucian lucra cu cartea. Știi, să nu uiți, *tu trebuie să le restitui cartea...*“. Mama era dreptă ca întotdeauna! Spusele Mamei mi se părea în să atunci de domeniul fantasticului. Unde erau ei, cine mai

exista din familia lor? Nu mai știam nimic despre ei de prin 1938-'39, deci mai mult de zece ani.

Călătoriile

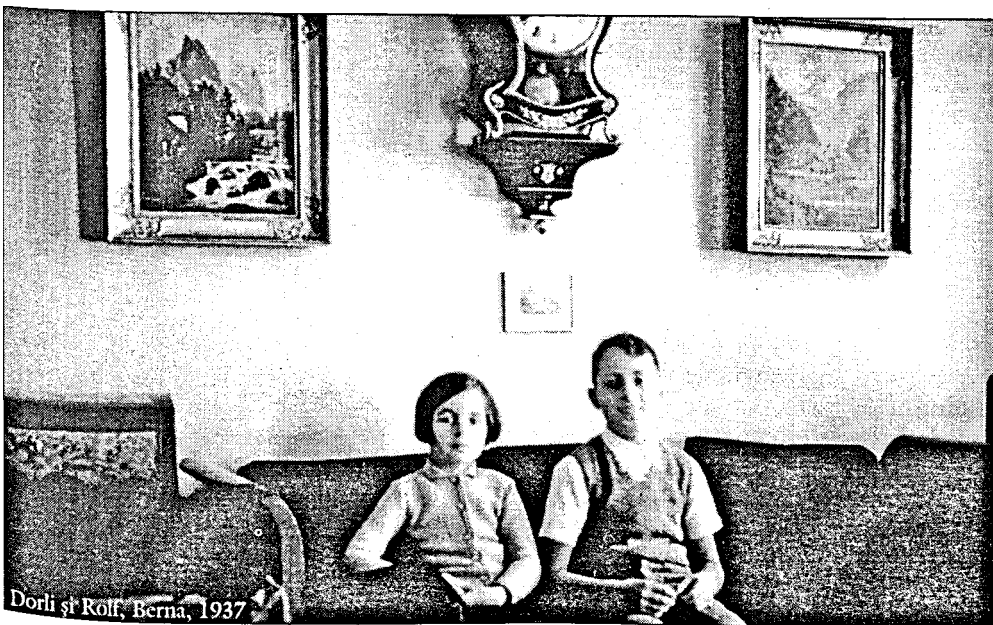
Deci călătoriile. Am trecut granița, prima dată, spre răsărit, în vara 1957, într-un schimb de concedii al instituției unde lucra Tudor Bugnariu. A fost interesant, instructiv pentru mine. Am văzut câteva orașe și regiuni din U.R.S.S.. La St. Petersburg m-am simțit ca acasă, un oraș european, puțin neglijat (nu mai era capitală): Vizita la Ermitaj trebuie să o povestesc, îl caracterizează pe Tudor Bugnariu. Eram un grup mic condus de Tudor, dar aveam un ghid la muzeu (Tudor mai văzuse muzeul cu un an înainte). Era foarte nerăbdător să ajungem la pictura modernă franceză... la etajul IV. Când am intrat în prima sală, eu m-am simțit în stare de șoc: pe pereți imense tablouri de Matisse, în culorii vii (dansul unor nuduri roz, pe un fond albastru intens)... nu mai văzusem așa ceva (Mama mi-a dus pușin în muzee, zicea că e Bositor și-inutil pentru un copil mic). Eu nu știu dacă nu mi s-a ridicat părul în cap... asta era senzația. Grupul nostru a luat-o înainte... Tudor mă trăgea de mână de colo-colo, tablou după tablou, încet... de altfel, eram la fel de amatoare ca și el. Ne pierdusem cu totul... Deodată apare ghidul: „Veniți, ceilalți sunt deja la scara pe unde a intrat poporul la revoluție“... Tudor, șoptindu-mi: „Las-o dracului de scară, stai aici să ne uităm mai departe la tablouri...“. Și așa ne uităm. În fapte la am făcut eu o „boacănă“ (de fapt nu era, Tudor a spus că am procedat foarte bine). Deci, la Moscova domniile aveau de lucru, iar doamnele (eram vreo cinci) aveau program „cultural“. Ne-am dus toate împreună la muzeul Tretyakov. Pictura rusească, cam „epică“, din secolul XIX, nu mă pasiona. De departe am zărit niște săli cu pictură modernă din Armenia. Interesantă. Coborând niște scări spre ieșire, descopăr un șir de săli cu icoane vechi. Nici o săgeată nu indica direcția într-acolo. Dar m-am

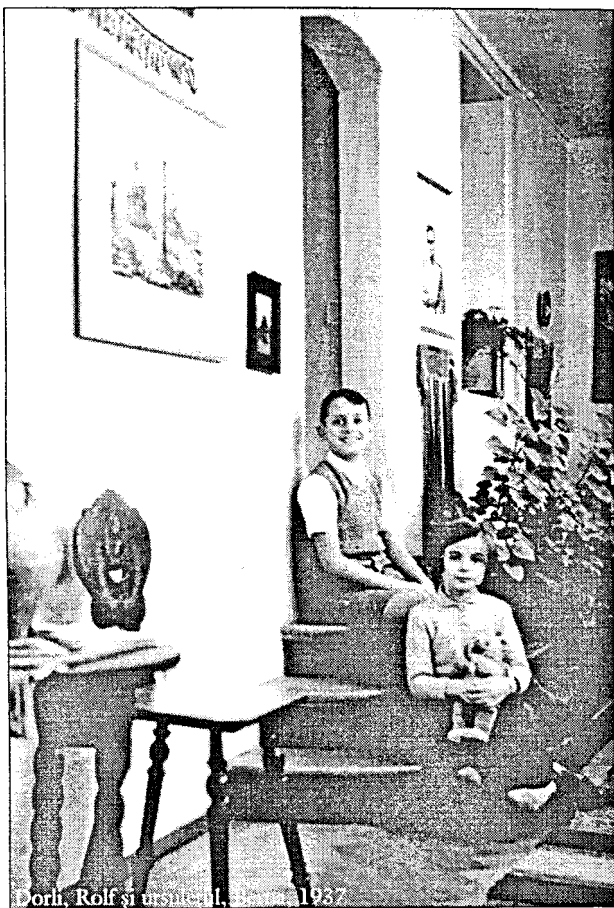
Rolf Marti, Berna, 1937

dus, ele după mine, s-au așezat liniștite, dar „protestatar“, pe niște fotolii. Dar m-am lăsat să-mi vād de treabă... tăcute, îmbrunate... Eu treceam de la icoană la icoană (erau de pe la 1400-1500), din sală în sală. La întoarcere, spre hotel, mergeam așa: ele în grup compact, la o distanță de un metru de mine. Cred că fiecare din noi s-a dus să „raporteze“ soțului întâmplarea. Masa o luam toți împreună. Unul dintre profesori (Dl prof. Rachmut) a salvat situația, vorbind, așa, ca din întâmplare, despre necesitatea de a cunoaște produsele culturale din istoria unei țări. M-a salvat!

Două călătorii am făcut cu Tudor. În 1957 în U.R.S.S. și în 1975 în Italia. În ambele situații, „protocolul“ cerea să îl însoțesc, fiind vorba de niște schimburi de concedii. Acest lucru este important de știut. Tudor spunea, cu autoironie, că singurul „profit“ de pe urma vechimii lui în partid, din ilegalitate, au fost călătoriile. Într-adevăr, a văzut o lume, din Asia Centrală și Orientul Mijlociu, până în S.U.A., Mexic, Cuba și multe țări din Europa. Așa și pentru el o evadare. Pe la începutul anilor '60, academicienii și profesorii universitari au început să-și ducă soțiile la congresele la care erau trimiși sau invitați. Nu știu deloc în ce condiții se făcea asta, deoarece noi n-am făcut-o. Oricum, era vorba de pașapoarte oficiale, de „serviciu“. Același lucru se practica și în cazul unor neveste de demnitari. Cred că prin 1963 Tudor a participat la un congres de specialitate la Geneva. Fiind vorba de țara în care m-am născut, aș fi dorit să-l însoțesc. Dar cum eu eram născută în Elveția, cum asta se menționează în toate actele mele, nu știu, nu cred că atunci mi s-ar fi dat „ieșirea“ în Vest. Pentru cei tineri, care nu știu, pe vremea aceea trebuia întâi să primești *viza de ieșire din țară*, viză în care se specifica în ce țări ai voie să călătorești. Tudor mi-a explicat că *nu* va cere pașaport pentru mine, deoarece în cazul unui refuz,

Dorli și Rolf, Berna, 1937

pentru mine, al vizei de ieșire, s-ar simți obligat să refuze și el plecarea și orice altă plecare. Așa că am rămas cu înțelegerea faptului, cu nostalgia mea și cu „cortina aceea“, lăsată. Puțini ani după aceea am ieșit pe cont propriu, în 1967, într-o călătorie de documentare în meseria mea, în Vest (prima dată), în R.F. Germania. Apoi, în 1975 a fost surpriza că lui Tudor i s-a propus un schimb de concediu, împreună cu mine, în Italia. De acolo venea un grup din „rezistența“ italiană în România. Nu am visat niciodată să ajung în Italia, să văd Roma. A fost un eveniment, Roma a devenit într-un fel orașul meu preferat. Am regăsit mirosul ăcelor uscate de pin și palmierii (amintiri îngropate, din Portugalia) și nu știu ce încă, nedefinit. Tudor era un tovarăș de călătorie foarte plăcut (mi vine să zic haios!). Puteam colinda la nesfârșit pe jos, pe străzi. În „Capela Sixtină“ am făcut un legământ: să-l aduc și pe fiul meu Tudorel la Roma. Nu știu nici azi pe ce mă bazam să-mi fac o asemenea promisiune pentru viitor. Fiica mea era încă prea mică pentru a face planuri pentru ea.

S-a întâmplat așa: prin 1970 am semnat la „Fondul literar“ un contract de traducere în franceză a piesei *Meșterul Manole*. Cererea venea de la un român din Franța. Apoi n-am mai auzit nimic. În primăvara timpurie a anului 1976 sunt anunțată de la „Fondul literar“ că au venit din Franța drepturi de autor pentru un film de televiziune făcut după *Meșterul Manole*. În anul acela mai aveai dreptul la un mic procent (cca. 15%) în valută, pentru rest și se dădea contravaloarea în lei (asta în cazul moștenitorilor). Primul meu gând a fost: „Îmi voi ține promisiunea făcută în Capela Sixtină“. Era oare mâna Tătei? Întrebare pe care mi-am pus-o de câte ori mi se întâmpla ceva bun în viață. Evident, după ce am văzut de ce dispun, am făcut un fel de proiect de călătorie. Modest. Mai ales cazarea era o problemă. Așa că am gândit

un circuit cu trenul (se putea plăti totul în lei, aici, în România), cu cât mai multe nopți în tren.

Acestea fiind gândite, m-am hotărât să cer viza de ieșire și pentru Elveția. Așa, să încerc marea cu degetul. În primăvara 1976 am luat deci formularele de rigoare de la „Miliție“, să le completăm. Nu vă mirați, tineri cititori, căci nu știți cum se „complicau“ lucrurile: erau formulare mari și mici, de hârtie și de carton, fiecare tip de formular într-un anumit număr de exemplare. Se cereau, între altele, și date despre soț, copii, părinți, cumnați etc. Aveai ce scrie, să înnebunești. În afară de asta, îți trebuia acordul instituției în care lucați. Din acest acord trebuia să rezulte că: pleci în perioada concediului legal de odihnă, că nu lucrezi cu documente secrete și că prezinți garanții „moral-politice“. Îl dădea conducerea instituției împreună cu organizația de partid, chiar dacă nu erai membru de partid. Erai pur și simplu la cheremul

unor oameni, chiar din start. Pentru copii, trebuia acordul celuilalt părinte. Toate în scris. O dovadă de la administrația financiară că nu ai datorii la stat. O dovadă de la „Banca de comerț exterior“ că dispui de niște bani, în mod legal. Sau o invitație de la rude sau prieteni din străinătate și o taxă de 50\$ în Bancă. Dacă îți „ieșea“ pașaportul, primeai o carte poștală să-l ridici. Dar să te interesezi ce este cu el, dacă nu venea cartea poștală, era aproape imposibil. Nu prea aveai acces nicăieri.

Am povestit toate acestea pentru că altfel nu se înțelege ce urmează. Mai trebuie să adaug că Tudor avea o vechime mare în partid, din perioada interbelică (1932), și nu accepta jigniri. Deci, împreună cu fiul meu am depus actele, în ziua de 4 aprilie 1976. Așa rezultă dintr-un *Dosar* făcut de Tudor în 1978, intitulat de el *Peripeziile unei cereri de călătorie în străinătate*. Să vedem ce s-a întâmplat. În 1976 nu ne-am interesat de soarta actelor noastre. Au intervenit lucruri grave și nu ne ardea de călătorii: începând din mai și până în decembrie 1976, Tudor a fost bolnav, a suferit trei operații grave. Apoi, în 1977, și-a revenit foarte repede. Dar a mai fost și cutremurul din '77. În vara '77 am zăgrăvit casa. Tudor, cu ajutorul unui coleg de-al meu de institut, și-a făcut ordine în arhiva lui și în bibliotecă. Așa și-a îndosariat și toate hârtiile-demersuri privind „călătoria“ noastră. Am convingerea că Tudor nu ar fi strâns toate hârtiile și nu s-ar fi implicat în rezolvarea problemei dacă nu s-ar fi simțit, într-un fel, jignit personal și dacă nu ar fi fost vorba de fiul lui, un copil bun, pentru care eu doream să fac ceva.

Cu pașapoartele noastre, conform celor consemnate de Tudor, lucrurile s-au petrecut așa:

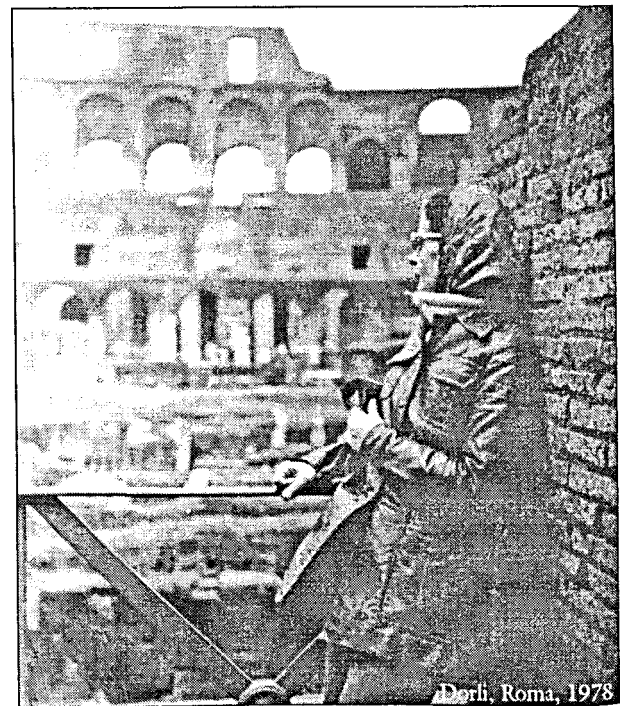
- la 08.08.1976, Tudorel a primit răspuns *negativ*, iar eu n-am primit nici un răspuns.

Citez din însemnările lui Tudor din acel dosar: „*Răspunsul negativ la cererea lui Tudorel nu părea justificat, deoarece în același an s-a aprobat cererea colegului său Tudor Răzvan, pentru a pleca în străinătate cu părinții săi (medic militar și soția cântăreață), fiica lui Beligan cu mama ei, Eva Ioanid cu fratele ei. În 1977 a primit aprobare Ileana Giurchescu, al cărei tată, regizor, o aștepta la Paris. Toți aceștia sunt elevi, aproximativ de aceeași vârstă cu Tudorel*“.

Nu mai comentez aceste însemnări ale lui Tudor.

În ziua de 19.02.'77 Tudor a fost la Direcția de pașapoarte din str. Iorga. În 23.02.'77 a fost primit în audiență, unde i s-a spus că cererile noastre au rămas „în suspensie“, deoarece nu aveam avizul C.C., care era necesar în cazul lui Tudor, căci se stabiliseră reguli noi (de către cabinetul 2), iar Tudor, ca membru corespondent al Academiei R.S.R., era în nomenclatorul C.C. Pentru călătorii avea nevoie de avizul cabinetului 2. Noi nu știam toate acestea și nici calea de urmat. În 1977, Tudor a făcut memorii-cereri la C.C., la C. Burtică. După toate aceste demersuri a păstrat copii. Dar nu s-a mișcat nimic, așa încât, în cele din urmă, s-a dus, în febr. 1978, la Dl Aurel Duma, care era și el secretar al C.C. și șeful Cancelariei C.C., pentru a obține „avizul“ C.C. I-a arătat tot „Dosarul“, întocmit de el cu oarecare ironie glumeață. Eu nu am știut nimic de acest demers al lui, mi-a povestit, amuzat, după ce a făcut vizita... După o săptămână am fost chemați la Direcția de pașapoarte din str. Iorga, să ne ridicăm pașapoartele. Aveam viza de ieșire, amândoi, și pentru Elveția. Domnul Aurel Duma nu a știut niciodată cât de bun a fost și cum acest simplu gest al lui a avut consecințe și mi-a schimbat într-un fel viața. Îi sunt recunoscătoare! Destinul a făcut ca el să mai intervină o dată benefic în viața mea, dar despre asta mai târziu.

Aveam puțin timp, călătoria trebuia să o facem în vacanța de primăvară a fiului meu, altfel nu ne mai încadram în preve-

derile legii. La un mic birou de turism (O.N.T.), de lângă institutul meu, am dat de niște doamne amabile. Am conceput un circuit cu trenul, plătit încă, atunci, în lei. Am planificat cinci nopți în tren, cu vagon de dormit, economisind astfel banii de cazare. La Roma, ne-am cazat la „Academia“ noastră de acolo, subordonată M.A.E. Ministru de externe era atunci Dl Macovescu, datorită lui am putut să stăm vreo patru nopți gratuit la Academie. Când ne-am scos viza elvețiană, un foarte tânăr funcționar elvețian m-a întrebat dacă știu când am făcut cea mai mare prostie din viața mea. Știam. Era vorba de opțiunea pentru cetățenia elvețiană, m-am făcut că nu ce și am zămbit. În timp ce rezolvam toate aceste detalii tehnice, mă documentam acasă din „jurnalul“ Mamei mele din Elveția, 1937. Mi-am notat adrese, unde am locuit, la Berna și Viena, numele prietenilor părinților mei din Elveția, tot. Dar plecam așa, în gol, nu știam dacă voi găsi ceva, în afară de case, străzi...

Si într-o luni seara, 03.04.1978, am pornit, cu vagon de dormit, cu fiul meu, spre Vest. Cred că cea mai mare plăcere este să călătorești cu copilul tău, în doi... Un copil deja matur, care îți este mai mult camarad de călătorie. Nu fac aici un jurnal de călătorie, drumul e consemnat de mine într-un caietețel. Am sosit la Viena, am colindat pe străzi la întâmplare, am mâncat (ceva foarte bun!), iar am umblat. Ca tot omul „ieșit“ prima dată, Tudorel a făcut *șocul primăvăliilor* și al bunurilor electronice (ca băiat, evident, aparatura electronică). Ne-am mutat la „gara de sud“ și o noapte am călătorit spre Veneția. Pe la ora șase dimineața am ieșit pe esplanada din fața gării Veneția. Era ceață, ploaia mărunț și am realizat cu groază că ne-am îmbrăcat cam subțire pentru un aprilie ploios în Italia. Dar nu ne-am lăsat, am găsit o gazdă ieftină și două zile am umblat prin ploaie și frig, non-stop, pe toate străduțele Veneției. Ne era frig, eram uzi, dar era bine... A doua zi seara ne-am așezat în gară, înghețați, așteptând trenul spre Roma. A sosit, vagonul de dormit era încălzit, comod, cu paturi bune, curat. Și am primit ceai fierbinte. În opt ore seosam la Roma. Dar am fi dorit să dormim zece ore, atât era de bine. În Roma tot prin ploaie am umblat, dar canalizarea, în parte de pe vremea romanilor, funcționa bine, deci nu călcăm prin băltoace. În „Capela Sixtină“ mi-am făcut un nou legământ, că o voi aduce și pe fiica mea, Lilla. Roma era asediată de poliție. Gustose răpit Aldo Moro. Tudorel s-a îndrăgostit de *Pietà* a lui Michelangelo (avea nasul reparat și un perete de sticlă antiglonț în față). Dacă n-ar fi fost aceea sticlă poate ar fi îmbrățișat-o, așa o privea, pierdut.

După o lungă tăcere

După vreo cinci zile de Roma am poposit la o prietenă la Milano. Eram oboșiți, înfrigurați. Și Tudorel deodată a vrut „acasă“. Bine că n-am cedat. Și într-o dimineață pe la șapte ne-am suit într-un tren direct spre Berna, orașul meu. Fiul meu era somnoros, noi traversam unul din cele mai frumoase peisaje din Europa, marile lacuri din nordul Italiei. Trenul urca încet spre munți, tot mai sus. Un control aproape idilic al pașapoartelor la granița cu Elveția (ca

în filmele siropoase cu refugiați în Elveția, în timpul războaielor mondiale). Trenul urca, eram pe la 1900 m, Tudorel somnola, eu săream de la o fereastră la alta să văd Alpii. Pe la ora două am intrat în gara Berna, care e nouă, pe sub pământ, foarte modernă, un pasaj de trecere pentru tot orașul. Tudorel, cu simțul lui de orientare, a găsit repede un panou cu hoteluri, prețuri, telefon. Am găsit un hotel ieftin, chiar pe strada principală. Ne-am dus cu tramvaiul, o stație. Era ciudat, cum am ieșit din gară m-a întâmpinat un aer familiar, ceva de „acasă“. Tudorel m-a întrebat ce fel de oraș e acesta, atât de silențios? După masă ne-am plimbat prin locurile copilăriei mele. Multe lucruri erau neschimbate. Am găsit și casa în care locuia familia Marti în 1937. O casă de 300 de ani, în orașul vechi. Groapa cu urși. Străzile cu arcade. Ne-am întors la hotel. După cină i-am spus lui Tudorel: „Acuma îi caut“. El: „Ei și tu, mamă, după atâția ani...“ și a plecat în cameră.

Iau cartea de telefon: Marti, cu zecile, ca Popescu la noi. Trec la prenume: găsesc doi Rolf. Ce mă fac? Încep cu arhitectul. Sun. Vorbesc în germană. Răspunde o doamnă foarte amabilă. Întreb de tată, scriitorul Hugo Marti. Mă roagă să aștept. Aud o voce de bărbat, îi spun că sunt o prietenă din copilărie, de departe. El: „Doar nu ești Dorli, și săptămâna trecută am vorbit cu mama de tine, nu știa nimic de atâția ani despre voi. Am încercat să vă găsim. Ne vedem mâine. Am să o sun pe mama chiar acum, să-i spun că ai venit“.

Eu eram din nou într-o stare de *șoc fizic*. Aproape mi s-a făcut rău. Era incredibil. Parcă ne-am fi văzut zi de zi, patruzeci de ani.

A doua zi dimineața m-am plimbat cu Tudorel prin jurul catedralei gotice. Au început să bată clopotele, ca în copilăria mea. M-a podidit plânsul... Tudorel, discret și înțelegător, s-a depărțat, să mă lase să-mi rezolv singură și bucuria.

După-masă și seara ne-am văzut cu familia Marti: Mama lui Rolf, părul alb și ochi albaștri, buni. Avea 80 de ani. Vioaie. Rolf, de fapt, neschimbat. Doar niște ochelari în plus. Soția lui, Helga, o muziciană, fină, bună, blondă.

În casa Dnei Marti, câteva obiecte românești, probabil de la părinții mei. Nu erau puse ocazional. În casa lui Rolf, mobila pe care o știam din copilărie.

A fost o trecere rapidă prin Elveția, dar am păstrat trecătura. Începând din 1982, familia Marti m-a invitat tot la doi ani, cum era legea, suportând cu mare generozitate toate cheltuielile. În 1998 am fost cu nepotul meu Alexandru la Berna, să o sărbătorim pe Dna Marti, care împlinea 100 de ani. Dar despre asta data viitoare.

febr. 2003

(va urma)

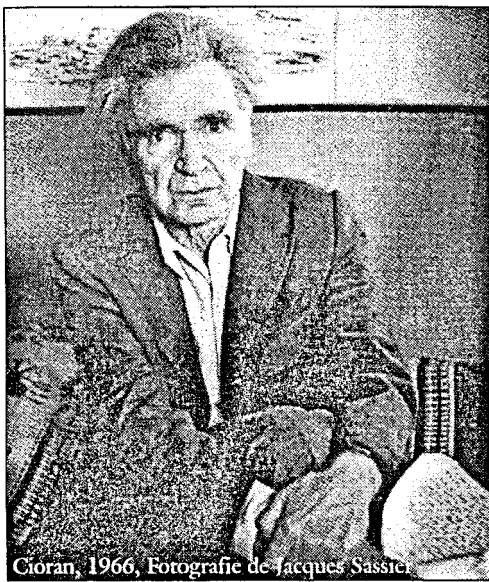

P.S. Fragment de roman polițist. Acest text a fost expediat în 10.02.03, recomandat, de la un oficiu poștal din București, pe care exact a revistea *Apostrof* și cu numele și adresa mea ca expeditor. În 27.02.03 am reclamat faptul că nu a ajuns la destinație. Am trimis din nou textul identic și CD-ul cu fotografiile, care apare în numărul de față al revistei. Cine „a pus mâna“ pe exemplarul întâi, poate să-l arunce la gunoi, că nu-i mai folosește la nimic. Deranjează ce spun? Măcar atât am câștigat în 1989! Să deranjez pe unii! Semnez enigma pentru că mi s-au mai pierdut două scrisori recomandate, trimise în alt oraș, în aceeași perioadă.

Primesc acum un răspuns de la Poșta din București, din care citez: „Urmare reclamației dvs. [...], privind recomandata [...], destinatar Marta Petreu la Revista *Apostrof* [...], vă comunicăm că au fost făcute cercetări și din documentele ce deținem a rezultat că aceasta nu a ajuns la destinație [*asta știam și eu!*], fiind considerată pierdută în transport“. În continuare mi se prezintă scuze și mi se oferă despăgubiri. Ofensa morală nu poate fi despăgubită. Mă întreb *pândite* scrisori, de cine, de ce și ce obiceiuri reînviem. Poate pe cont propriu, de către unii care nu mai au „obiectul muncii“. D.B.

Rubrica DOSAR
este îngrijită de

Ion Vartic

Cioran, 1966. Fotografie de Jacques Sassier.

Cioran despre spiritul britanic sau vitalitatea în recesiune

I. Necula

Deși mai puțin numeroase, observațiile lui Cioran privind identitatea spiritului englez sunt totuși suficiente pentru a-i recompuține liniile de profil, așa cum s-au ipostaziat în intervalul dintre învăpăiere și cuminișire. Istoria Angliei, mai mult decât istoria altor popoare, îl confirma în convingerea sa că prețul evoluției de la barbarie la civilizație se decontează din fondul general de vitalitate și că instaurarea domniei rațiunii se corelează cu un mod de viață onorabil, așezat și cu o instituție parlamentară improductivă.

Spiritul englez între aventură și conformism. Britanicii, care altădată stăpâneau peste mările și oceanele lumii și răspândeau panica printre navigatori, astăzi nu mai impresionează pe nimeni. Chiar mai târziu, „la ieșirea din Evul Mediu, spune Cioran, Anglia, în preaplina-i vital, era sălbatică și tristă: nici un scrupul de onorabilitate nu-i înfrîna dorințele de expansiune. Iradia acea melancolie a forței, atât de caracteristică personajelor shakespeareiene. Să ne gândim la Hamlet, acel pirat visător: îndoielile nu-i alterează ardoarea; nimic în el din slăbiciunea unui reflexiv. Dacă își face scrupule, e numai din exces de energie, din vocația reușitei totale, din tensiunea unei voințe neistovită de bolnavă“ (*Ispita...*, p. 25).

Sigur că Anglia veche, Anglia elisabetană, cu politica ei imperială și cu războaiele coloniale, puncta foarte bine cu ideile lui Cioran despre menirea și destinul popoarelor. Un popor care nu se poate sustrage din condiția normalității și nu constituie un pericol pentru alte popoare e lipsit de importanță istorică. „O națiune, scria într-un articol din *Vremea* (26 august 1934), ce nu aspiră spre o mare putere, ce nu dorește să-și creeze un destin istoric dintr-o direcție lăuntrică, n-are dreptul la existență, ca să nu mai vorbim de istorie. Înainte de a exista o finalitate socială a istoriei, există una națională“ (*Singuritate și destin*, p. 273).

Cu vitalitatea ei debordantă, Anglia dispunea de acea *direcție lăuntrică* prin care-și putea asigura statutul de mare putere. Cu pirații ei „ce purtau pe mări dorinți de sânge, de câștig și de necunoscut“ ea putea constitui nu doar un pericol maritim, dar și terestru. Regatul britanic din vremurile vechi ipostazia exact idealul de societate visată de Cioran. Spiritul năvalnic și de aventură, învăpăierea nefisurată de îndoială, pasiunea nebunească pentru împlinirea unei idei, a unei cauze, a unei dorințe concorda

perfect cu opinia sa despre popoarele cu destin. Dacă istoria este făcută de „plutonieri inspirați“, atunci și „un neam poate cunoaște faima în epoci de aventurieri, de vagabonzi, de dezrădăcinați nostalgici, când ura, răzbunarea și onoarea deschid inimile spre orizonturi și fac din cuceriri îndemnul de seamă al existenței“ (*Îndreptar pătimăș*, p. 49). Nu ne mai mirăm că, pentru felul cum lua în răspăr rațiunea, normalitatea și noimele prudenței, spiritul britanic era ținut în grație de Cioran.

Numai că această sete de viață, de necunoscut și de disconfort, cu care britanicii răspândeau coșmaruri în lume, a fost doar o ipostază. Încet-încet, și-a pierdut neastîmpărul, înflăcărea, pasiunea pentru aventură și s-a cuibărit în comodismul existenței, în plătitudine, în conformism. „Englezul nu mai e un coșmar pentru nimeni. El se ferește de exces, de delir, în care vede o rătăcire sau o necuviință. Ce contrast între fostele sale dezlănțuirii și înțelepciunea-i de azi! Numai cu prețul unor mari renunțări devine *normal* un popor“ (*Ispita...*, p. 26).

Spre deosebire de Franța, care s-a repleat în vanitate, în frivolitate, în ipocriziile de salon și-n galanteriile nuanței, Anglia și-a neutralizat pornirile delirante prin conformism și decență. După ce s-a jucat cu istoria și s-a înfiorat de toate amăgirile lumii, s-a lăsat în voia soartei. E drept, o soartă care avea prevăzut, la cheie, semnul distincției. Nu mai avea ambiții, avea stil. „Este cam singura națiune care, într-o lume lipsită de ținută, mai stăruie să aibă un *stil*. Absența vulgarității ia în Anglia proporții alarmante: a fi impersonal constituie aici un imperativ, a-i plictisi pe ceilalți – e o lege. De-atîta distincție și plătitudine, englezul devine din ce în ce mai impenetrabil și descumpăneste prin misterul ce i se atribuie în pofida oricărei evidențe“ (*Ispita...*, p. 25).

Ceea ce caracterizează spiritul englez de azi, mai precizează Cioran, este suficiența de sine, viața în identitate și în armonie – cu sinele și cu lumea. Monotonia nu-l tulbură. După ce-a viscolit lumea cu fervorile lui bezmetice, englezul se consideră îndreptățit la o viață tihnită, lipsită de zăbucium și zăbucoliri. Sensul vieții? „E greu să-ți închipui un englez întrebându-se dacă Anglia are vreun sens sau nu, ori atribuindu-i, cu pasiune retorică, o misiune: el știe că-i englez și asta-i ajunge. Evoluția țării sale nu implică întrebări esențiale“ (*Ispita...*, p. 41). Și-a produs anticorpii necesari, care să-i imunizeze trecerea prin lume. Britanicul știe că atîta vreme cît există Camera Lorzilor, Anglia nu trebuie să-și facă probleme, iar Cioran admite, laolaltă cu Paul Bourget, că această instituție reprezintă

una din cele „patru stavile“ ce separă civilizația de barbarie (*Caiete II*, p. 146). Cum are destule încredințări că nimic nu-i mai poate tulbura normalitatea devenirii, poate să-și permită un mod de viață senin, sigur, sub semnul bunei-cuviințe și cumsecădeniei. „Nimeni n-a fost mai liberal, mai generos cu propriile frămîntări, nici mai risipitor cu ele. Anxietăți luxuriante! Cum să le mai atingă englezul de azi? De altfel, nici nu aspiră la așa ceva. Idealul lui este omul *cum se cuvine*: de el se și apropie, în mod primejdios“ (*Ispita...*, p. 25).

Îi credităm părerea. Profetismul britanic a început pe mare și a continuat, într-o altă zodie, pe uscat. Și-a forțat așa de mult starea, pîn-a dobîndit bunăstarea, în care a rămas statornic. După ce multă vreme s-a învăpăiat după fructele altor lumi, a ajuns să se resoarbă în uzufructul insular. Cuminișită, nebunia a devenit rațiune, iar patima – bun-simț.

Empirismul britanic – o cădere în normalitate. Curios, dar interesul lui Cioran față de identitatea spiritului britanic nu se mărginește doar la cîteva observații ocazionale și fragmentare, ci se coagulează într-o paradigmă, într-un cadru filosofic. Știm cît de mult aprecia prezența exaltării și delirului în mărirea și decăderea popoarelor. Era convins că *direcția lăuntrică* a unui popor, ca și trecerea lui dintr-o *treaptă istorică* în alta, în sus sau în jos, se articulează pe fondul de fanatism și pe frenezia instinctelor pe care le activează. Slăbirea sau pierderea lor este un indiciu al căderii, al involuției, al regresului. Anglia se încadra perfect în această schemă conceptuală. Nu se pune problema unui paralelism cu realitatea noastră etnică pentru că România nu le-a avut niciodată. Tocmai acest fapt îl exaspera pe Cioran, îi cătrănea rechizitoriul și-l drena spre o „Schimbare la față a României“.

Anglia, în schimb, a fost viscolită de aceste fioruri lăuntrice. Istoria ei este plină de porniri pătimășe, de dorințe neîmplinibile și de mirajuri ale necunoscutului. Ce s-a ales din toate acestea? „Pe dată ce englezii au încetat să fie cruzi și au preferat fericirea cutezanței, bogăția înflăcăării, banul nebuniei, au intrat fără scăpare în apusul rușinos, în calcul, în bursă, în democrație și-n agonie“ (*Îndreptar pătimăș*, p. 49). A început declinul, ceea ce pentru Cioran echivala cu o viețuire normală, așezată, rațională. Chiar subliniază apăsător: „Rațiunea s-a înscăunat în viața lor – rațiunea ce omoară avîntul națiilor și al indivizilor. Un popor așezat – e un popor pierdut, întocmai ca un *ins cuminte*. Imperiile

(continuare în p. 21)

O istorie de familie

Liviu Bleoca

Am cunoscut odată pe cineva care susținea că aproape toate formele de relief mai ciudate ar ascunde construcții megalitice. Dealurile și munții cu un contur prea regulat, chiar și depresiunile cu aspect geometric ar fi, în opinia lui, cetăți străvechi, ziduri inexpugnabile ori amfiteatre acoperite în timp de vegetație. Construite de civilizații atât de vechi încât nici măcar amintirea lor nu ne-a rămas. Trebuie să mărturisesc că teoria lui aproape m-ar fi convins, susținută cum era de fotografii ale unor formațiuni cel puțin curioase răspândite pe tot cuprinsul țării, dacă individul însuși nu ar fi fost un personaj bizar, un exaltat de genul celor care urmăresc o viață întreagă o singură idee, și aceea puțin plauzibilă. În final, scepticismul meu funciar a învins. În fond, dacă ar fi fost să mă iau după el, Dumnezeu ori mama natură ar fi avut prea puțin de-a face cu aspectul formelor de relief, aproape toate fiind făcute de mâna omului. Greu de crezut. Dar în ciuda bătăliei pierdute, autorul acestei teorii a câștigat, cred, războiul, căci multă vreme nu am putut privi un deal fără să mă întreb neliniștit ce ascunde.

Poate că povestea aceasta m-ar fi afectat mai puțin dacă în familia mea nu ar fi circulat o istorie cel puțin la fel de stranie. Se spune că un stră-străbunic din partea mamei și-ar fi îngropat cândva... casa. Cum alte amănunte nu mai știu să se fi transmis, în afară de faptul că la scurt timp, acesta ar fi plecat în lume sau, mă rog, ar fi dispărut fără urmă, informația părea de-a dreptul fantezistă și era menționată mai degrabă ca legendă decât ca un fragment de istorie de familie. A fost nevoie să aflui de la televizor despre țăranul acela care și-a îngropat tractorul ca să nu-i fie confiscat de autoritățile comuniste, pentru a-mi da seama că, în fond, povestea stră-străbunicului meu ar putea avea un sâmbure de adevăr. În plus, dacă ne gândim că la vremea respectivă (cândva pe la mijlocul secolului al XVIII-lea) casele țărănești erau adesea simple bordeie pe jumătate săpate în pământ, totul devine plauzibil.

Istoria aceasta ocupă însă un loc secundar în folclorul familiei mele prin comparație cu alta, mult mai neverosimilă, ce a eclipsat-o. Se spune că stră-străbunica mea, o femeie orbitor de frumoasă, care a murit la nașterea singurului său copil, ar fi dispărut din mormânt. Existau voci care menționau chiar că aceasta s-ar fi întâmplat a treia zi după înmormântare, dar nu este greu să depistezi aici o contaminare cu substanța Biblică. Ceea ce mi se pare cu mult mai straniu este că două întâmplări atât de neobișnuite sunt atribuite aceleiași generații, ba mai mult, aceleiași familii, strămoșul care și-a îngropat casa fiind chiar soțul dispărutei. Și aceasta cu atât mai mult cu cât cronică familiei nu mai menționează nimic spectaculos vreme de zeci sau sute de ani, cu excepția unui rude născute cu coadă și a unei bunici somnambule. M-am întrebat firește dacă cele două evenimente nu au fost legate între ele, întrebare ce a rămas mult timp fără răspuns.

Revenind însă la teoria cunoscutului meu, întâmplarea a făcut ca de curând să primesc un fel de confirmare a ei, chiar dacă la

o altă scară și cu alte implicații. Nu demult, am moștenit o bucată de pământ undeva în afara unui sat de câmpie. Parcela a făcut inițial parte dintr-o proprietate mai mare, aparținând familiei mamei mele. Pământul, atât cât a mai fost restituit, s-a împărțit imediat între puzderia de moștenitori, astfel că moșia de altădată s-a pulverizat în câteva zile în tot atâtea petice. Cum printre rudele mele se aflau și țărani, eu fiind un citadin irecuperabil, mi-am exprimat disponibilitatea să primesc lotul cel mai nepotrivit pentru agricultură: o fâșie de pământ cu un sol atât de sărat, încât unele locuri păreau ninse de curând, și năpădită în parte de o vegetație rebelă. Din punctul meu de vedere, asta nu avea nici o importanță; oricum nu mă vedeam prășind porumbul ori păzind bostani. Este adevărat, mai exista un motiv pentru care mă arătașem dispus să primesc această parcelă complet nefolositoare. Într-o margine a sa se afla o movilă înaltă de vreo doi metri și jumătate, de o formă circulară aproape perfectă, acoperită de niște tufișuri încălcite și cu un copac bătrân, noduros și contorsionat în vârf. Nu avem nici o îndoială că era vorba de un tumul, un mormânt străvechi, cum mai existau vreo câteva în partea aceea de câmpie.

Mai întâi mi-am construit o baracă de scânduri doar atât de mare cât să încapă în ea un pat, o masă și un scaun. Mi-am procurat apoi o lampă cu petrol, o cazma, o lopată și un târnăcop. Chiar pe când verii mei țărani jubilau că eu, orașean înrăit, ce nu puteam dormi noaptea fără zornăitul tramvaielelor și behăitul difuzoarelor de pe terasele de cartier, m-am convertit la agricultura, am început săpăturile la mormânt.

E un sentiment ciudat să fii proprietarul unui fragment de trecut. Sigur, din punct de vedere legal, nu aveam cum să fiu deținătorul unei construcții atât de vechi, dar cum nici un arheolog nu își manifestase interesul pentru tumulii din zonă, eram hotărât să îmi exercit nestingherit dreptul de proprietate. În fond, era doar o movilă. Restul, mormântul, altarul sau ce o fi fost, se aflau deocamdată doar în mintea mea. Iar curiozitatea pe care o simțeam, alimentată de teoria fantezistă despre care vorbeam, nu avea margini.

Munca s-a dovedit mult mai grea decât mă așteptasem. Tufărișul, care fusese nestingherit de vreo lamă de plug ori măcar de un hârleț, avea desimea unei bărbi de sihastru. În plus, din cauza solului arid, plantele își înfipseaseră adânc rădăcinile tari, încât era imposibil să fie smulse. A fost nevoie să îmi procur un ferăstrău cu care să tai ramificațiile de duritatea fierului ale acestora. Săpăturile propriu-zise s-au transformat, cel puțin într-o primă fază, într-o operațiune de descălcire a vegetației; o muncă anevoioasă ce mă făcea să elimin mai multă sare decât transpirase de-a lungul timpului pământul din jurul movilei. Și chiar dacă m-am rezumat să dezgolesc pământul doar pe o latură, încercând să evit în același timp lupta cu arborele din vârf, rădăcinile acestuia, din care unele aveau grosimea unui braț de om, se întinseseră în toate părțile, făcând lucrul și mai dificil.

După ce am curățat de vegetație o parte a movilei, am început săpatul propriu-zis. Prin comparație, efortul era mai mic, dar înaintam destul de încet ca să mă întreb tot mai serios dacă merita osteneala. Căci nu speram să găsesc vreo comoară ori să fac cine știe ce descoperire senzațională. Încercam, cred, deși atunci nu îmi dădeam seama de aceasta, să infirm o teorie a cărei nocivitate s-ar putea să nu sară imediat în ochi. Voiam să îmi dovedesc mie însumi că relieful inconjurător, natura însăși, avea altă cauză decât intervenția efemeră și profană a omului. Astfel că, deși tumulii erau o prezență familiară în acele părți, încă mai speram în adâncul sufletului că movila nu ascundea nimic de acest fel. Că era pur și simplu o denivelare de pământ, eventual datorată inițial unui mușuroi de furnici. Adică în absența naturii.

Din această cauză, îmi este greu să descriu ce am simțit când am lovit zidul cu târnăcopul. Era, pe de o parte, dezamăgirea că până la urmă fusese totuși mâna omului și, pe de alta, bucuria aceea imposibil de descris a descoperirii. În plus, o mare nedumerire, căci în locul mormanului de pietre pe care mă așteptasem să îl găsesc, dădusem peste un perete dintr-un material sfărâmițos și gălbui. Când, scobind cu vârful târnăcopului, am ajuns la rețeaua de trestie, gata și ea să se transforme în pulbere din cauza trecerii timpului, am înțeles că descoperisem casa îngropată din legenda familiei mele. Și mi-am adus aminte un detaliu, pe care anii mi-l șterseseră din minte: se mai spunea că, la moartea străbunicii mele, proaspătul văduv a plâns zile în șir în fața casei rămase pustii, astfel că lacrimile sale au ars și ultima floare ori fir de iarba.

N-am mai căutat ușa, ci mi-am croit drum chiar prin perete. Bordeiul era atât de subred, încât numai rețeaua de rădăcini care îl străpunsese îl mai ținea în picioare. Dacă aș fi încercat să le tai, probabil că acoperișul s-ar fi năruit peste mine. Am adus lampa cu petrol și am luminat interiorul. Pe un pat grosolan din lemn se afla un schelet mic, ca de copil. Câteva fragmente de pânză gata să se spulbere la cea mai mică atingere erau tot ce mai rămăsese din veșmintele stră-străbunicii mele. Căci nu aveam nici o îndoială că era ea. Și că nimeni altul decât bărbatul ei o furase din mormânt, pentru a o îngropa a doua oară în spațiul mai primitiv al căminului lor.

Eram pe punctul să plec, când am observat ridicătura de la picioarele patului. Am făcut lumina mai mare și, la flacăra pâlpâitoare a lămpii, am văzut grămăjoara de oase. Un chimir înnegrit de vreme și umezeală încerca parcă să le țină la un loc. Felul în care erau dispuse m-a făcut să mă gândesc că singura poziție în care ar fi putut muri omul era în genuchi.

N-am de unde să știu ce s-a întâmplat cu adevărat. Îmi place să cred că, îndurerat de moartea soției sale, stră-străbunicul meu și-a săpat drum în bordeiul transformat în mormânt și s-a îngropat de viu pentru a fi alături de ea. Un braț de oase la picioarele femeii. E doar o ipoteză, firește. Dar dacă știu cu certitudine un lucru, acela e că nimic din relieful inconjurător nu mă mai poate neliniști. Căci, chiar dacă la mijloc este mâna omului, dincolo de ea este ceva care cu siguranță ne depășește.

Dinu Adameșteanu

Mihaela Mănucu Adameșteanu

S-a născut la Toporu, jud. Giurgiu, la 25 martie 1913, fiind al șaselea copil dintre cei zece ai numeroasei familii a preotului Ion Adameșteanu. După studiile primare, începute în 1921 la Toporu, urmează, în paralel, Seminarul Central și Colegiul Național Sfântul Sava din București, pe care le absolvă în 1933.

Primul contact cu arheologia s-a produs în anii 1923-1924, fiind mijlocit de participarea fratelui mai mare, Mircea Adameșteanu, ca student, la săpăturile arheologice de la Albele, jud. Giurgiu, conduse de prof. Ion Andrieșescu. În anii următori, grație aprecierii prof. Victor Papacostea, tânărul Dinu Adameșteanu a luat parte la întrunirile istoricilor de la Arhivele Statului. Lectura ultimelor lucrări ale lui Vasile Pârvan: *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube* (1923), *Începuturile vieții romane la gurile Dunării* (1925), *Getica. O protoistorie a Daciei* (1926), *Dacia. An outline of the early civilizations of the Carpatho-Danubian countries* (1928) i-a oferit de la o vârstă fragedă o viziune modernă asupra cercetării vechilor civilizații de pe teritoriul României și a legăturilor lor cu civilizațiile contemporane de pe continentul european.

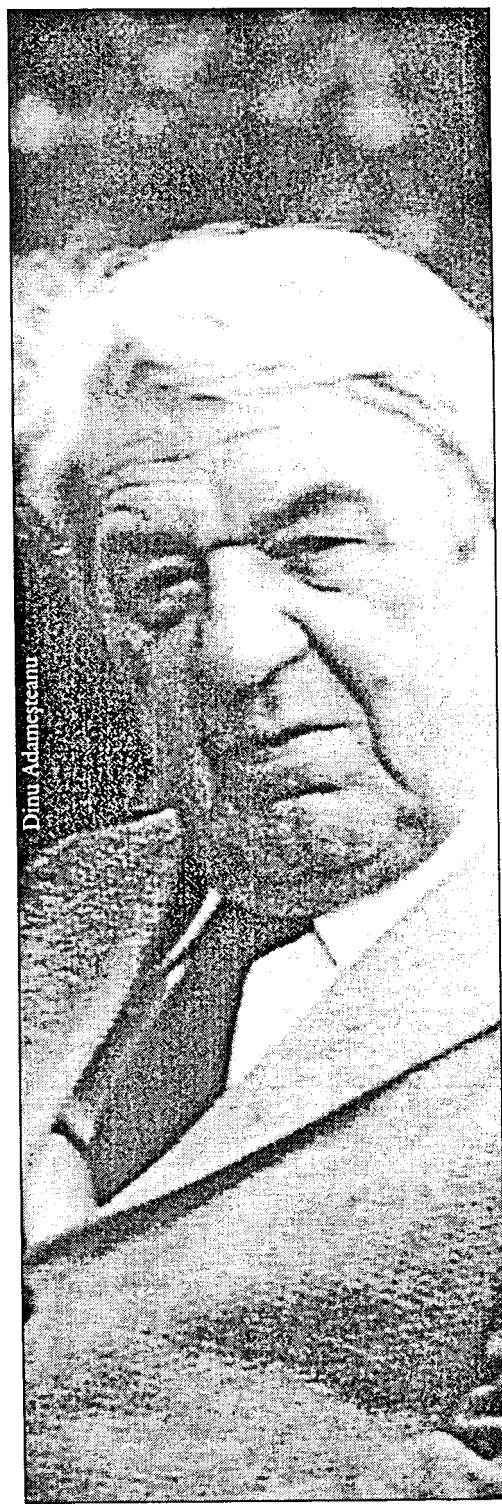
În timpul studiilor universitare (1933-1938), urmate la Facultatea de Litere a Universității din București, pregătirea în domeniul antichității clasice se desăvârșește sub înrăurirea unor profesori de marcă, ei înșiși discipoli ai lui Vasile Pârvan: Scarlat Lambrino, Vasile Christescu, Grigore Florescu, Radu Vulpe. În același interval, începând din 1935, Dinu Adameșteanu îl însoțește pe profesorul său, Scarlat Lambrino, conducător al șantierului, la săpăturile arheologice de la Histria, inaugurate de Vasile Pârvan în 1914. Experiența cercetării de teren dobândită prin participarea nemijlocită la programul de la Histria, precum și la cercetările de topografie antică din Dobrogea vor constitui temelia viitoarei sale cariere științifice.

După obținerea licenței la Universitatea bucureșteană, în 1938, devine asistent la Muzeul Național de Antichități din București și, în același an, pleacă la Roma, ca bursier al Școlii Române de la Roma - Academia di Romania, instituție academică de prestigiu, de a cărei soartă va rămâne permanent atașat. Pe durata bursei (1938-1942) are ocazia aprofundării unor domenii de cercetare a antichității clasice și parcurgerii unei noi etape formative la Facultatea de Litere a Universității din Roma, a cărei licență o obține în anul 1945, cu lucrarea *Izvoarele antice referitoare la Dacia*.

Între 1942-1946 rămâne, ca bibliotecar, la Școala Română de la Roma, iar între 1946-1950 îndeplinește, din însărcinarea Asociației Internaționale de Arheologie Clasică, dificila misiune de reorganizare a Institutului Arheologic German de la Roma și este redactor al publicației acesteia, *Fasti Archeologici*.

Între 1949-1958 participă la săpături în Sicilia, pe de o parte urmărind o problemă de cercetare conturată în timpul discuțiilor avute cu prof. Lambrino la Histria, în anii studenției: evoluția raporturilor dintre localnici și greci în contextul mării colonizări grecești; pe de alta, răspunzând prin intervenții prompte și adecvate imperativului salvării uriașului patrimoniu arheologic sicilian, în contextul rapidelor prefaceri economice și urbanistice din deceniul care a urmat încheierii celui de-al doilea război mondial. Pentru detectarea texturii de ocupare a terenului, ca inspector al Suprintendenței Arheologice de la Agrigento și director al săpăturilor de la Gela, pune în operă o metodologie complexă de lucru, în care se îmbină recunoașterea la suprafața solului, interpretarea fotografiilor aeriene și săpătura arheologică propriu zisă. Aducerea la lumină a unor monumente importante la Gela (zidul de apărare, construit din cărămizi nearse pe soclu de piatră, temple, acropola, zone de locuire urbană), constituirea parcurilor arheologice pe teritoriul cetății și amenajarea unui modern muzeu arheologic în apropiere au transformat acest oraș, aflat într-una din cele mai aride zone ale Siciliei, într-un punct de atracție pentru oricine este interesat de istoria colonizării grecești. Alături de monumentele cetății grecești, investigarea așezărilor indigene din teritoriul acesteia (la Butera, Piano della Fiera, Gibil-Gabib, Manfria, Monte Saraceno, Monte Bubbonia, Sofiana, Vassallaggi ș.a.) au contribuit la deschiderea unei noi direcții de cercetare în arheologia clasică italiană și mondială. Rezultatele acestui efort, spectaculoase atât sub aspect științific, cât și sub cel al punerii în valoare a bogăției și diversității patrimoniului arheologic din zonele cercetate, au făcut din Dinu Adameșteanu un personaj legendar în întreaga Sicilie, aducându-i, în 1952, recunoașterea civică a «meritelor științifice» din partea Statului Italian, prin acordarea cetățeniei.

Încă din 1954, pe baza experienței și rezultatelor acumulate în Sicilia, începe să lupte pentru crearea unei instituții specializate în detectarea și înregistrarea patrimoniului construit și în prospectarea amenajării teritoriale, extrem de necesară în condițiile transformării accelerate a ambiantului, ca efect al marilor reforme din deceniul șase al secolului XX (reforma agrară, aplicarea programelor de îmbunătățiri funciare, modernizarea și amplificarea rețelei rutiere, remodelarea urbanistică a unor orașe). Facilitățile oferite cunoașterii teritoriului, care aduseseră în actualitate aerofotografia, ca și disponibilitatea specialiștilor din cadrul Ministerului Apărării Aeriene, la acea vreme responsabil legal unic pentru controlul, execuția și difuzarea materialelor aerofotografice, au făcut posibilă crearea, în 1958, a Aerofototecii, ca serviciu special, transformat din 1959

în instituție de sine stătătoare, cu funcție operativă și de arhivare, în cadrul Ministerului Bunurilor Culturale și Ambientale. Întemeietorul și primul director al acestei noi instituții (al cărei patrimoniu numără în prezent peste două milioane de imagini) a fost Dinu Adameșteanu. Pe baza zborurilor de prospectare și aerofotografiere, urmate de studiul materialului aerofotografic acumulat, el coordonează editarea primei hărți arheologice generale a Italiei, publicată în 1971. Totodată, din 1960 începe o intensă campanie de promovare a acestei metode în activitatea arheologică de prospectare și protecție a patrimoniului, prin cursurile specializate de la Scuola di Aerocooperazione de la Guidonia, de la Fondazione Lerici, de la Istituto Centrale del Restauro de la Roma (aflat sub egida UNESCO) și, mai apoi, de la catedra de topografie antică a Universității din Lecce.

Între 1958-1960 conduce săpăturile misiunii arheologice a Institutului Italian de Studii asupra Orientului Mijlociu și Îndepărtat din Afganistan (Ghazni), iar în 1963 aplică metoda cercetării aerofotografice în studiul evoluției urbanistice a Ca-

sareei (Israel), în cadrul programului de cercetare al echipei italiene.

În același interval, împreună cu alți colegi italieni, pune bazele Institutului de Studii pentru Magna Grecia, cu sediul la Taranto, participând la conceperea și aplicarea unui program de studii istorice dedicat diverselor aspecte ale civilizațiilor care s-au succedat în partea de sud a Italiei, din protoistorie până în pragul evului mediu. În scopul prezentării rezultatelor obținute în aceste domenii, ISMG organizează anual, la Taranto, începând din 1963, congrese internaționale care deseori s-au constituit în instanțe de reflecție și direcționare a cercetării.

În 1964, lui Dinu Adameșteanu i se încredințează conducerea unui nou district arheologic din sudul Italiei – Suprintendența Arheologică a Basilicată, unde activează până în 1977. Corespunzând, în mare, teritoriului anticei Lucanii, regiunea Basilicata era o unitate administrativă relativ recentă pe harta Italiei, iar zestrea ei arheologică era în cea mai mare parte necunoscută. În noua sa funcție, Dinu Adameșteanu pune în operă un vast program de cercetări arheologice, articulat pe un prealabil studiu intensiv al documentației aerofotografice. Cercetările arheologice desfășurate sub conducerea sa, care au beneficiat de o colaborare științifică internațională exemplară (alături de specialiștii italieni participând specialiști din Germania, Franța, Anglia, SUA, Canada, România) au prilejuit descoperiri de o valoare istorică excepțională, atât în cele două orașe greco-romane de pe litoralul Mării Ionice – Metaponto și Siris-Heraclea – cât și într-o serie de centre indigene din interior (Armento, Bernalda, Cozzo Presepe, Garaguso, Grumentum, Incoronata, Lavello, Latronico, Macchia di Rossano, Matera, Melfi, Montesaglioso, Oppido Lucano, Pantanello, Policoro, Rossano di Vaglio, Satriano, Serra di Vaglio, Timmari, Tursi, Santa Maria d'Anglona, Venosa). Ca și în Sicilia, monumentele descoperite sunt rapid inserate în circuitul științific, cultural și turistic. Harta Basilicatei se îmbo-

gățește cu numeroase parcuri arheologice și muzee moderne: cele de la Policoro, Melfi și Metaponto sunt noi, iar cele de la Potenza (orașul reședință al regiunii Basilicata) și Matera sunt reorganizate, iar cetățenii localităților în care se fac descoperiri arheologice învață să aprecieze o resursă până atunci ignorată: zestrea arheologică.

Deși se află pentru scurt timp (1977-1978) la conducerea Suprintendenței Arheologice a regiunii Puglia, inițiază reorganizarea muzeelor arheologice din Taranto și Egnazia.

În 1978 Dinu Adameșteanu se pensionează din sistemul instituțiilor Ministerului Bunurilor Culturale și Ambientale, continuându-și însă cariera didactică universitară și activitatea publicistică, de valorificare a cercetărilor anterioare.

După ce în 1971 obținuse gradul universitar de doctor docent, devenind profesor de Etruscologie și arheologie italică la Universitatea din Lecce, începând cu anul 1980 este profesor titular al catedrei de topografie antică de la Facultatea de Litere și Filosofie a aceleiași universități, director al Departamentului de Arheologie și Istorie Antică și profesor la Școala de perfecționare în arheologie clasică și medievală din cadrul aceleiași universități. Timp de mai mulți ani contribuie la formarea de specialiști în studii antichităților sud-italice, numeroși foști elevi ai săi funcționând în prezent în structurile centrale și regionale ale Ministerului Bunurilor Culturale și Ambientale și în diverse universități.

Prodigioasa sa activitate în domeniul cercetării istoriei civilizațiilor antice și al protecției patrimoniului arheologic și arhitectural i-au adus lui Dinu Adameșteanu numeroase recunoașteri în lumea științifică internațională. Este membru al Pontificia Accademia Romana di Archeologia, Istituto Italiano di Preistoria e Protostoria, Istituto di Studi Etruschi, Association Internationale des Etudes Classiques, British Academy in Rome, Deutsches Archäologisches Institut, Ecole Française de Rome, Society of Antiquaries of London, Société

des Etudes Latines (Paris); a primit Premiul Feltrinelli pentru Arheologie de la Accademia dei Lincei (1973), Premiul Regiunii Basilicata (1973) și a fost distins cu Ordinul Cavaliere del Lavoro al Republicii Italiene și Ordre des Palmes Académiques al Republicii Franceze; este cetățean de onoare al mai multor comunități din Sicilia și Basilicata.

De-a lungul carierei sale, Dinu Adameșteanu a căutat să mențină vie legătura cu școala de arheologie din România, a cărei contribuție fundamentală la formarea sa a recunoscut-o întotdeauna cu mândrie. A participat la mai multe manifestări științifice organizate în România, a prezentat avantajele utilizării aerofotografiei în cercetarea arheologică și în activitatea de protecție a patrimoniului construit în cadrul unor conferințe și lecții destinate formării tinerilor arheologi, a oferit multor specialiști români posibilitatea de a participa la programele sale de cercetare în Basilicata și la congresele de la Taranto. Ca o recunoaștere a meritelor sale în afirmarea internațională a școlii arheologice și istorice românești, în 1995 a devenit Doctor Honoris Causa al Universității din București, Membru de Onoare al Institutului de Arheologie «Vasile Pârvan» al Academiei Române, Membru de Onoare al Academiei Române, iar în 1996 Doctor Honoris Causa al Universității din Cluj-Napoca. La 15 ianuarie 2003, prin Decret al Președintelui României, alături de alte personalități, i-a fost conferit Ordinul național *Steaua României* în grad de *Mare Ofițer* pentru deosebitele contribuții științifice la studierea limbii, civilizației și istoriei românești, pentru răspândirea acestor cunoștințe în Republica Italiană și pentru promovarea legăturilor tradiționale de prietenie dintre cele două națiuni.

Cioran despre spiritul britanic...

(continuare din p. 18)

se fac de oameni fără căpătii, de derbedei, de lichele agresive, se conduc și se pierd de deputați, de ideologii și de principii” (*Idem*, p. 49).

Aici, la porțile parlamentului filistin și flecar, și-a irosit Anglia capitalul de cutezanță și temeritate cu care uimise lumea. A căzut în raționalitate și normalitate, precizează Cioran, ceea ce echivalează cu o involuție a identității spiritului britanic. Nu era prima dată când culpabiliza juxtapunerea și concordanța dintre rațiune și existență pentru starea de autoluminire și de suficiență pe care o degajă. Nu prin adăstarea în real, ci prin evadarea din el (în iluzie, în idee, în aventură, în utopie) o națiune își poate croi un destin. Din acest punct de vedere „Napoleon a fost un smintit din zărea bunului-simț” (*Idem*, p. 49).

Anglia a avut această virtualitate de care s-a dispensat prin adoptarea modului de viață tihnit, anonim, monoton. Statornic în real, nu s-a mai interesat de transgresarea lui ideală, ci s-a mulțumit cu *senzația* pe care i-o furnizează. „Indiferentă față de istorie și de sisteme, Anglia s-a învoit cu mediocritatea; *filosofia* ei a stabilit valoarea senzației, politica ei – valoarea *afacerii*. Empirismul a fost răspunsul Angliei la elucubrațiile Continentului, iar Parlamentul – sfidarea pe care a aruncat-o utopiei, patologiei eroice” (*Silogisme...*, p. 51).

Nu e nici o îndoială că Cioran a surprins bine esența filosofiei oficiale a Marii Britanii, iar învinuirile ce le formula își aveau suportul în chiar felul său de a privi lumea. Adus sub autoritatea aceluia *esse est percipi*, spiritul britanic s-a fixat într-o realitate de care se simțea legat originar și imperativ-răspunzător și din care nu va mai putea ieși decât, cel mult, pe scara de serviciu a scepticismului. Empirismul, cu pasiunea sa pentru faptele precise, concrete și palpabile, cu oroarea sa pentru construcții ipotetice și aventuroase, a devenit o

componentă esențială a spiritului britanic. I-a tăiat elanul pentru o lume utopică, vaporosă, imaginară, ipotetică și iluzorică, așa cum visaseră pirații, aventurierii și dezrădăcinații insulari, și i-a trezit interesul pentru cea exactă, causală, măsurabilă. Frenesia pentru necunoscut s-a convertit într-un interes sporit față de referențialul aflat sub simțuri și a sfârșit prin a se așeza cât mai confortabil în el. După ce a subiectivizat realitatea într-o manieră bizară, n-a mai găsit spațiu de refugiu și s-a mulțumit cu asumarea ei ipseistică. Un lucru, ni se pare, a rămas insuficient precizat de Cioran: că această cădere în normalitate, cu lincezeala și pasivitatea implicită, are toate șansele să dăinuie, să reziste, să învingă. Spiritul britanic a căzut în monotonie după ce și-a întemeiat instituțiile de protecție și și-a plăsmuit anticorpii necesari. Și-a reprimat instinctele, dar și-a emancipat intuiția. Și stilul.

Gina*

Méhes György

MÉHES György (Nagy Elek) s-a născut în 1916 în Odorheiu Secuiesc, fiind considerat reprezentantul de frunte al literaturii burgheze din Ardeal. MÉHES György gîndește și scrie ardeleneste despre psihologia ardelenescă, despre inestimabila valoare spirituală conferită de îngemănarea filonului românesc, unguresc și nemțesc, concretizînd pe sute și sute de pagini teoria transilvanismului fundamentată de KÓS Károly. Pentru impresionanta sa operă literară (romane, piese de teatru, povești), în 1999 MÉHES György a fost distins cu Medalia „Crucea Mică a Republicii Ungare”, iar în 2002 cu marele premiu literar „KOSSUTH”.

Volume mai importante: *Bizalmas jelentés egy fiatalemberről* (Raport confidențial despre un tînăr), *Győzelmes Gábrriel* (Victoriosul Gabriel), *Erdélyi gráciák* (Cele trei grații ardelenene), *Kolozsvári milliomosok* (Milionarii din Cluj), *Barbár komédia* (Comedie barbară), *A Családfámnak kilenc ága* (Cele nouă ramuri ale Arborelui meu de familie), *MÉHES György nagy mesekönyve* (Marea Carte cu Povești a lui MÉHES György).

Romanul *Gina* face parte din trilogia intitulată *Cele trei grații ardelenene* – titlu cu rezonanță ironică, mai ales dacă se are în vedere că scriitorul MÉHES György n-a fost atît de necruțător față de nici unul dintre personajele sale cum este față de cele trei femei pe care, însă, le-a iubit poate cel mai mult. „Cele trei grații” sînt victimele unei iubiri fatale, ale unui accident îngrozitor sau ale banilor. Realismul tragediei acestor femei este brodat pe canavaua romantică ce reprezintă o lume apusă (oare?), o lume populată cu dame șarmante, bărbați galanți, politicieni intriganți, escroci financiari.

Paul stătea mut în fotoliu și strîngea cu putere brațele acestuia, de parcă i-ar fi fost teamă că va aluneca de sub el. Avea o privire înfricoșătoare, așa că probabil nici n-a observat-o pe nevastă-sa.

Gina îl mai văzuse în halul ăsta doar atunci cînd au dat-o în bară cu construirea spitalului. Știa că într-o asemenea situație cel mai înțelept e să tacă, să nu pună întrebări.

Încetul cu-ncetul pogorî seara. Se vedeau doar contururile mobilei din stejar, o mobilă fastuoasă, impunătoare. Ramele aurite de pe pereți erau luminate din cînd în cînd de farurile automobilelor care treceau pe șosea. Paul MAXIM avusese întotdeauna grijă ca biroul său să emane bunăstare și siguranță.

Din stradă se auzeau vînzătorii de ziare:
– Universuuu, Curentuuu, Dimineațaaa... Trupele nemțesti au invadat Parisul!

– Aprinde lumina... – spuse Paul pe neașteptate. Avea vocea voalată și parcă se simțea că s-a hotărît greu să spargă misterul liniștii.

Gina se lăsa antrenată doar pentru o secundă de gîndul că Paul ar putea fi impresionat de căderea Franței. Nu, nici vorbă, nu era el genul care să pună la inimă așa ceva. N-aveau relații de afaceri cu francezii, iar ea știa foarte bine că pentru soțul ei doar asta contează. Oare să fi dorit Gina ca Paul să fie mai preocupat de politică? Femeia n-avea răspuns la această întrebare. Știa doar că uneori o deranja că-l interesează exclusiv afacerile. Dar succesele o încîntau și pe ea, era mulțumită că avea un bărbat din ce în ce mai puternic și cu presanță. În același timp, ar fi vrut să-l modeleze într-o persoană mondenă, cum era Valerian ROȘESCU, bătrînul ei prieten. De la el învățase deliciul muzicii preclasice. Colecția de icoane a bătrînului constructor valora milioane. Uneori îi vorbea Ginei ore întregi despre cîte o icoană imprimată pe

* Fragment din romanul cu același titlu, în curs de apariție la Editura Institutul European din Iași.

o placă afumată din argint vechi. Paul, în asemenea ocazii, dacă-și însoțea nevasta în vizită la ROȘESCU, privea plictisit în gol. Apoi, cînd rămîneau doar ei doi, iar Gina îi reproșa treaba asta, Paul ridica din umeri:

– Deocamdată nu-mi pot permite să mă prefac c-aș savura arta. Nu sînt încă destul de bogat pentru așa ceva.

– Asta n-are nici o legătură cu averea. M-aș bucura dacă...

Paul n-o lăsa să-și termine propoziția.

– Acum trebuie să mă concentrez. Artă mă istovește.

De-a lungul anilor Paul a devenit tot mai dur, mai sec, iar femeia constată cu îngrijorare că muncește într-un ritm din ce în ce mai îndrăcit, că-i necruțător cu angajații, că nu le acceptă nici cele mai neînsemnate erori, concediindu-i pe loc pe cei care greșeau.

Dacă uneori încerca să-l îmbuneze, MAXIM îi răspundea scurt:

– Piramida plătește cel mai bine, ca atare am dreptul să pretind o muncă de calitate.

Era neînduplecat, iar odată cu trecerea anilor acest lucru era tot mai vizibil și pe chip. Avea conturul gurii redus la o linie aspră, iar între sprîncene, riduri întipărite adînc.

Acum, așa cum stătea nemișcat în fotoliu, parcă era complet un alt om. Îmbătrînise.

– Dă-mi ceva!

Gina știa că Paul vrea băutura. De obicei nu consuma alcool, își servea numai oaspeții. Aveau în casă mai multe soiuri de palincă nobilă și vinuri vechi, dar el doar ciocnea, apoi își punea paharul pe masă.

Acum el dădu peste cap dintr-o înghițitură un pahar mare de coniac.

– Bea și tu.

Îi turnă și Ginei.

Coniacul i-a făcut bine lui MAXIM. S-a mai liniștit, apoi și-a întins iar paharul spre nevastă-sa.

– Mai vreau.

– O să te-mbeți.

– Bună idee. Hai să ne îmbătăm amîndoi.

A înșfăcat sticla umplînd și paharul Ginei.

– Vai, nu... Paul...

– Îmi face bine. Poate că așa suport mai ușor.

Rîse ciudat, glacial. Dar rîsul acesta n-avea nimic comun cu buna dispoziție, era doar o răbufnire nervoasă.

– Gina... ne-am ruinat.

Femeia rămase încremenită cu paharul în mînă. Se uita la grimasa ciudată de pe chipul soțului ei.

– Am fost jefuiri.

Gina își ridică bărbia. A stat pe gînduri doar preț de o secundă, apoi a pronunțat:

– LASCU.

– De unde știi?

Femeia își puse paharul pe masă. Să-i spună că l-a suspectat din prima clipă pe acest bondoc om de afaceri? De altfel, eleganța lui contrafăcută, manierele sale afectate i-au provocat întotdeauna un sentiment de respingere. Sau că instinctele de femeie au făcut-o să simtă că acest personaj este un bandit? Doar Paul știe foarte bine toate astea. Niciodată nu-și făcuseră iluzii în legătură cu LASCU. L-au tratat ca pe o fiară periculoasă, care pe moment le era utilă. Chiar dacă nu cunoșteau suficiente detalii, au știut totuși una-alta despre relațiile lui amicale cu consilierul pe probleme economice de la Ambasada Germaniei. Au știu chiar și despre relațiile pe care le avea cu grupul oamenilor de afaceri sprijiniți de însuși Carol al II-lea, prin intermediul metresei acestuia. Toate astea puteau să fie sau nu adevărate. Asemenea unei sepilii, lui LASCU îi plăceau apele tulburi. Dar era limpede că datorită lui, Piramida a primit comenzi mari din partea statului. LASCU era suficient de abil ca să rămînă tot timpul în planul secund. Așa și la Piramida, unde unicul proprietar era MAXIM, cel puțin formal. În realitate însă, LASCU, asociatul tacit, își băga în buzunar jumătate din venit. Dar chiar și așa, familiei MAXIM îi convenea. Cine-l sprijinea pe LASCU, cum își împărțeau afacerea? Despre toate astea soții MAXIM nu știau nimic, fiind suficient de înțelepți să nu pună întrebări.

Se așeză lîngă soțul ei și-l cuprinse de umeri.

– Ia s-aud, vorbește – îi zise lui Paul pe un ton autoritar.

Deloc nu-i plăcea să vadă acel zîmbet ciudat, glacial pe chipul soțului ei.

– Cred că știi că acum o lună LASCU a făcut o vizită la Berlin.

– Știu.

– L-a însoțit pe consilierul economic de la Ambasada Germaniei. Mie mi-a spus că a fost invitat în calitate de expert, din partea română.

– De parcă nemții n-ar avea suficienți experți în România...

– În tot cazul, mie asta mi-a spus. În același timp, mi-a prezentat o afacere extraordinară pe care am putea-o pune la cale cu nemții.

– Da, asta știi și eu, am fost de față – interveni cu nerăbdare Gina.

– Dar nu și restul. LASCU și-a mobilizat tot capitalul. Și-a retras banii inclusiv din Piramida, ba mai mult, și capitalul nostru.

- Și... tu ai acceptat?

- Nu puteam să scap din mână o asemenea șansă. Am luat pînă și credit. Nu mi-am făcut probleme, LASCU a semnat toate polițele.

- La cît se ridică suma?

- E mult mai mare decît poate suporta Piramida. LASCU a cumpărat dolari și franci elvețieni. Cînd l-am întreat de ce, mi-a spus că personalitatea are sus-pusă din Berlin, care ne ajută să ajungem într-o poziție privilegiată în domeniul construcțiilor, să dictăm pe piața din România, preferă valuta. Nu puteam să-l descos. Nu se discută despre asemenea subiecte delicate. Apoi a zburat la Berlin, în compania consilierului economic. La aeroport au plecat cu automobilul Ambasadei.

- I-ai condus și tu.

- Ba chiar le-am și făcut semn cu mîna... Am văzut că vameșii cei vigilenți nici măcar nu s-au uitat ce au în valiză, ci pe alte căi. Acum e totuna pentru noi. MAXIM tăcu, părea obosit.

- Și... spune mai departe - îl îndemnă Gina.

- Continuarea am aflat-o azi după-masă. Îl cunoști pe Georgică DANCIU.

Femeia dădu a negație din cap.

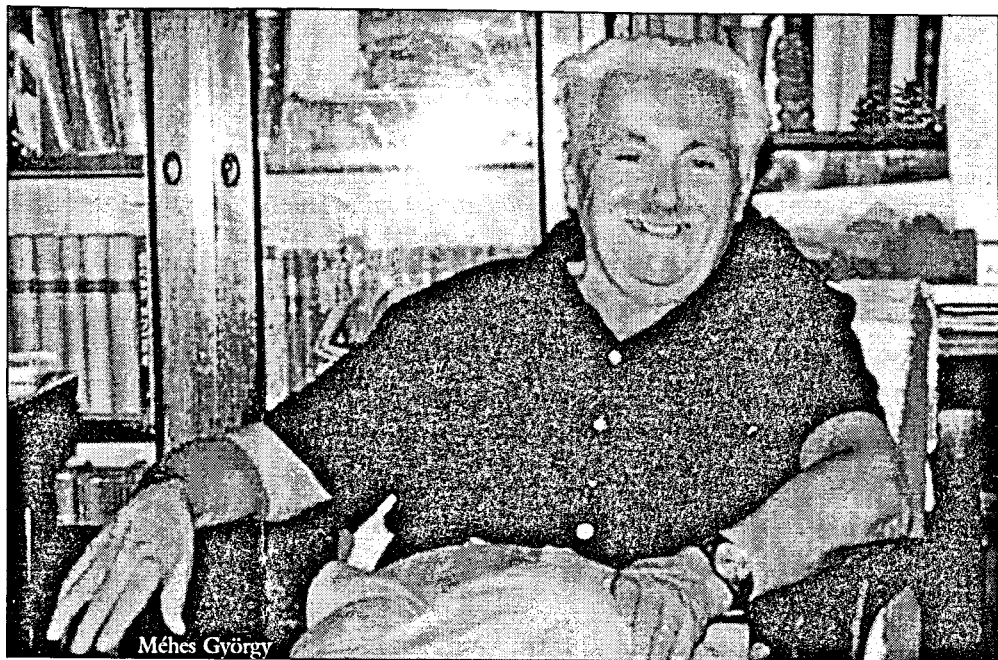
- Cum să nu-l cunoști?! Ne-am întîlnit cu el de mai multe ori la diferite recepții. Un bărbat înalt, palid. Lucrează de un an la Ambasada României din Elveția. A sosit azi dimineață, cu avionul. Mi-a telefonat și mi-a transmis salutări de la un prieten. L-am întreat de la care. Mi-a răspuns că o să-mi spună personal, că o să mă viziteze. A plecat adineaori. S-a întîlnit cu LASCU la Geneva.

- Cum a ajuns LASCU în Elveția?

- Totul s-a petrecut atît de repede, încît, dacă n-ar fi vorba despre LASCU, aș spune că-i o poveste palpitantă. Dar, din păcate, nu-i poveste. Pe Georgică l-a întîlnit la restaurant. DANCIU e de părere că LASCU s-a străduit ca întîlnirea să pară absolut întîmplătoare, dar e convins că știa foarte bine care-i restaurantul lui preferat, așa că s-a dus direct la țintă. I-a cerut permisiunea lui DANCIU să se așeze la masa lui, apoi i-a relatat cu lux de amănunte întreaga poveste. Ce l-a determinat? După cum îl cunosc eu pe LASCU, dacă un astfel de om poate fi pur și simplu cunoscut, trebuie să fi avut motive serioase să se laude cu lovitură pe care a dat-o. Gina, mai toarnă-mi coniac. Bea și tu. Treaba asta nu se poate suporta cu mîntea limpede.

Continuă aproape cu seninătate, probabil din cauza alcoolului:

- Trebuie să recunosc, licheaua asta știe meserie. A purtat discuții la Berlin, dar acum e absolut indiferent despre ce și cu cine, iar între timp a dat cîteva anunțuri la ziarul *Völkischer Beobachter*. Un text cam de genul: „Firmă de export-import angajează secretară de vîrstă medie, cu experiență și referințe de la persoane de încredere. Prezintă avantaj apartenența la Partidul Național-Socialist”. Într-un alt anunț căuta menajeră care să fie membră în Partidul Național-Socialist, cu referințe de la locurile unde muncise anterior. Aceste două anunțuri au apărut de mai multe ori în ziarul amintit. Între timp, LASCU s-a dus în Elveția. Probabil că-și făcuse rost de viza

elvețiană încă din București. După două săptămîni de sejur elvețian a trimis o scrisoare la administrația ziarului *Völkischer Beobachter*, îi ruga să-i trimită răspunsurile la Geneva, motivînd că problemele de afaceri îl rețin, deocamdată, în Elveția. A indicat inclusiv adresa hotelului. După cum spune DANCIU, a avut grijă să locuiască la hotelul la care locuiau și delegații Partidului Național-Socialist. Firește, la redacție au verificat despre ce-i vorba, apoi au făcut un pachet cu plicuri care conțineau răspunsurile la cele două anunțuri, au legat pachetul cu sfoară, au lipit antetul ziarului și l-au expediat pe adresa hotelului din Geneva. Desigur, vameșii germani nu s-au atins de pachetul expediat de ziarul oficial al partidului, iar cei elvețieni au avut grijă să nu le fie afectată neutralitatea. Deci, nu s-au prea înghesuit să verifice tocmai pachetul de la ziarul partidului nazist. Probabil că s-au gîndit că dacă ar fi fost vorba de un colet cu tipărituri ilegale sau alte materiale compromițătoare, acesta n-ar fi fost expediat tocmai de ziarul partidului. Iată genialitatea acțiunii lui LASCU.

- Nu-șteleg. Servitoare și secretară...

- La naiba! De altfel, au fost și cîteva plicuri cu răspunsuri reale, dar majoritatea au fost expediate de LASCU în persoană. Din Berlin, Köln, Dresda, Hamburg... și dracu' mai știe de unde. Aceste plicuri conțineau franci elvețieni, lire sterline, dolari americani, bancnote cu valoare mare. Prin acest șiretlic, LASCU a reușit totul. Ar fi fost suficient să i se deschidă un singur plic cu bancnote, sau să se fi deteriorat, pentru că ar fi pierdut totul. Dar a avut noroc, iar acum se laudă tuturor cu farsa pe care le-a tras-o hitleriștilor. DANCIU a citit despre asta pînă și într-un ziar elvețian, desigur, fără să fi fost specificat numele lui LASCU. Articolul respectiv îl prezenta ca pe un adevărat erou antifascist.

- Și bineînțeles că n-au scris nimic despre faptul că pe noi ne-a despuiat.

- Nu, n-au scris... și nici noi n-o să spunem nimic.

- La cît ni se ridică datoria?

Paul răspunse printr-un suspin.

- Deci... nu ne-a mai rămas nimic.

- Chiar mai puțin decît atît.

- Cît timp putem păstra aparențele?

- Probabil că două-trei luni. Necazul cel mare e că odată cu dispariția lui LASCU ni s-au dus naibii toate relațiile. Firește, ni-

meni n-o să mai stea de vorbă cu noi, toată lumea știe că LASCU a fost asociatul nostru tacit. Cine o să mai aibă curajul să avanseze comenzi din partea statului unei firme la care nemții se uită chiorș? În douăzeci și patru de ore, fuga lui LASCU o să fie de notorietate publică în tot Bucureștiul. O să mă asalteze hienele de la ziarele de scandal. Mă vor șantaja: sau plătesc... sau, dacă nu, o să publice totul.

MAXIM se ridică din fotoliu. Îi trecuse amețala provocată de coniac.

- N-am să plătesc, ziarele vor fi pline cu povestea noastră, iar noi vom zîmbi enigmatic. Atît tu, cît și eu o să le propunem tuturor să așteptăm finalul.

- Le tragem o cacealma.

- Cam așa ceva. De altfel, licheaua de LASCU ne-a transmis să avem încredere în el. Maică-ta o să plece la Cluj, o să ducă și bijuteriile cu ea. A fost o idee bună să punem pe numele ei locuința din Cluj. Atît ne-a mai rămas.

Sărută mîna nevastă-sii.

- Dumnezeu s-o binecîmînteze pe madam IANOPOL că te-a înnebunit și pe tine să-ți cumperi cît mai multe bijuterii. Maică-ta trebuie să plece chiar mîine, iar de-n dată ce ajunge, să pună briliantele în seif. N-ar fi mai bine să te duci și tu cu ea? Biata bătrînă... doar știi... scleroza...

- Să n-o temi tu pe mama cînd e vorba de bani sau de bijuterii.

- Asta cam așa e - recunosc Paul. - O să rezerv un apartament la Bellona. Un sejur la Eforie, cel mai bun hotel...

- O să avem bani?

- Dacă-i bal... apoi să fie. Trebuie să păstrăm aparențele. La sfîrșit de săptămîna o să vă vizitez, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Marea o să-i facă bine și fetiței.

- Paul, eu aș vrea să rămîn lîngă tine, să te ajut.

- Cel mai mare ajutor e dacă la Eforie demonstrezi că nu s-a întîmplat nimic. Aici, acasă, o să țin eu frontul. E război, se poate întîmpla orice. Dacă francezii se predau, englezii nu vor putea continua singuri acest război deznădăjduit. Cel puțin asta-i părerea lui Georgică DANCIU. Abia a putut ascunde - poate nici n-a vrut - cît de tare l-a afectat înfrîngerea francezilor. A copilărit la Paris, îi admiră pe francezi chiar mai tare decît tine. O mare putere militară galică... sfătoșenia unor generali molli care vorbesc într-una despre glorie. Cît îi pri-

vește pe englezi, are o părere destul de proastă. Nu sînt pregătiți pentru război. CHURCHILL ăsta, noul prim-ministru englez, face o zarvă prea mare, astfel că etalarea forțelor semnaleză, de fapt, slăbiciune. Probabil că vrea să obțină de la nemții condiții de pace cît mai avantajoase.

Gina era copleșită de uimire. Era poate pentru prima dată cînd soțul ei vorbea despre politică. Firește, diplomatul avusese efect asupra lui. MAXIM continuă:

– Georgică a lucrat și la Londra. Mi-a vorbit despre una dintre caracteristicile englezilor. Atunci cînd le merge bine, se plîng, iar cînd dau de necaz, se laudă și se bat cu cărămida-n piept. După părerea lui, acum asta-i situația: sînt la ananghie, iar în Anglia e puternic partidul celor care vor pace cu nemții. În schimb, America... cine poate să prevadă ce vor americanii... Unul dintre băieții de la *Timpul* explica ieri la Capșa că englezii sînt de neînviș, pentru că-n spatele lor stau americanii. În schimb, comentatorul de politică externă de la *Universul* încerca să demonstreze că opinia pu-

blică americană nici măcar nu vrea să audă ca țara lor să se amestece în problemele murdare ale europenilor – mă rog, cum numesc ei treaba asta. Așa că, oricînd poate să se întîmple orice. Să sperăm că va fi pace. Pacea înseamnă un reviriment în construcții, poate că apare și LASCU. Deci, te rog să ai încredere în mine.

Gina socotea în cap. Locuința din Cluj și bijuteriile valorau aproape două milioane. Asta înseamnă deja ceva, cu banii ăștia vor putea să facă una-alta.

– Un singur lucru nu înțeleg – spuse femeia –, de ce a tulit-o LASCU atît de repede? De obicei... șobolanii părăsesc corabia care se scufundă. În schimb, corabia lui HITLER... nici vorbă de așa ceva. Să fi ajuns LASCU pe o corabie care se scufundă? Doar se pupa-n bot cu nemții din București, persoane influente în viața economică. Le făcea rost pînă și de femei. Iar marile afaceri abia de acum înainte le-ar fi putut încheia. Cum de a scăpat LASCU din mînă aceste posibilități fantastice? Trebuie să existe motive serioase. Să fi fost agent englez,

care a mirosit că i se strînge lațul în jurul gîtului? Nu-i prea verosimil. Nu-i exclus ca tocmai nemții să-l fi trimis în Elveția. Ca marea farsă s-o fi făcut tocmai cu știrea hitleriștilor.

– Scumpa mea, am impresia că ai o fan-tezie debordantă.

– Poate.

În cercurile vieții economice din București, vestea fugii lui LASCU s-a răspîndit mai încet decît se întîmpla de obicei în asemenea situații. N-a dat nimeni crezare zvonurilor, lumea considerînd că-i incredibil ca o persoană să renunțe la o afacere atît de grasă. Se presupunea că-i vorba de un șiretlic, de o manevră bine gîndită. Cînd cineva începea cu: „Ați auzit că LASCU...“, întotdeauna se găseau cîțiva atotștutori care să dea din mînă cu superioritate. Așa că nici Piramida n-a fost șicanată, știindu-se că pe LASCU îl leagă interese serioase de această firmă.

– S-ar putea să fi plecat într-adevăr în Elveția – comenta unul dintre înțelepții cafelei. – Dacă-i așa, o să revină el la un moment dat.

Moartea și experiența muririi

Profesor de filosofie contemporană la Universitatea „Babeș-Bolyai“, István Király se mărturisea încă de la cartea precedentă, *Fenomenologia existențială a secretului*, 2001, preocupat de aplicarea filosofiei. De altfel, cartea are subtitlul *Încercare de filosofie aplicată*. Dar încercare „nu înseamnă aici deloc eseu, ci, dimpotrivă, chiar o tentativă de asumare filosofică a ceva ce *ne încercăm* în mod existențial“. Secretul este un *ceva* care ne încercăm, *ascunderea*, *acoperirea*, *învăluirea* fiind, crede autorul, dimensiuni ale spațiului nostru geo-politic (țările foste socialiste). István Király descrie, cu uneltele filosofului și apelînd la lecturi dintre cele mai „grele“, *întîlnirea* cu o sfidare. Filosof aplicat, el „re-leagă meditația, la modul actualizării, cu problematica Ființei și a Nimicului, și asta în așa fel încît o și articulează ori o nuanțează într-un mod nou sau îmbogățit“. Mă mulțumesc aici să recomand două secvențe care mi-au plăcut în mod deosebit, căci ele vorbesc despre zăcămintele bogate ascunse de limbă care ies la iveală sub privirea ațintită a celui care știe să vadă dincolo de aparențe, locuri comune și prejudecăți confortabile. Mai întîi, *fostitatea*. Locul comun la care trimite autorul e unul care mai poate scoate la iveală multe surprize: „Pare a fi un loc comun constatarea că asupra prezentului Europei Centrale și de Est domnește trecutul. Este vorba despre o anumită orientare a mentalității și a experienței, de multitudinea – altfel stereotipă – a căutărilor de sine sub forma „identităților“, dar și de confuziile legate de viitor. Totuși, trecutul domnește aici asupra prezentului nu prin faptul că el (se) *continuă*, adică *durează* (încă), ci prin acela că – într-un mod cu totul ciudat și special – *nu trece*“. Altfel spus, Trecutul devenit tradiție, asu-

mat și transformat în temei al Prezentului și Viitorului în alte părți ale lumii, e, la noi, un bagaj mereu incomod cu care lumea nu pare să știe prea bine ce e de făcut. Cum Trecutul are straniul obicei de a nu se lăsa pur și simplu uitat undeva pe drum, situația e mereu insolubilă (cum bine observa, cu umor galben, Paul Watzlavick, trăim într-o zonă a absurdului cotidian și ne împotmolim în lucrurile mărunte și firești ale existenței ca nimeni alții). Cum este întotdeauna ceva ce *deja-nu-mai-este*, filosoful se lasă în voia mirării originare și încearcă un răspuns la întrebarea „ce înseamnă de fapt ființa care *deja-nu-mai-este*?“. Paginile despre *deja-ne-ființă*, *fostitate* și *trecut* merită citite și ruminată pe îndelete. Tot așa analiza lui *nicicînd* și *niciodată*. Pornind de la evidența că *nicicînd* „nu este deloc *gol* din punctul de vedere al momentelor și al duratelor“, autorul descoperă că în franceză, engleză și germană cuvintele care numesc *nicicînd*-ul nu conțin și nu poartă „Nu-ul căutător al *nici*-ului. Pe acesta îl regăsim doar în numele românesc și/sau în cel unguresc al lui *nicicînd* și *niciodată*“. E de meditat asupra amănuntului.

Noua carte, *Moartea și experiența muririi* (Casa Cărții de Știință, 2002, 154 pag.) are subtitlul *In(tro)specție metafizică și filosofico-aplicativă (prin nouă ochiri)*. Lucrul cel mai important mi se pare acela că István Király propune o discuție *dinăuntru* a muririi, nu se situează, adică, pe o poziție abstractă și abstrasă care ar subînțelege neimplicarea filosofului în problema cercetării sale. Vorbește, așadar, despre moarte și murire ca un gînditor la curent cu bibliografia subiectului și în stare să comenteze aplicat și subtil diversele poziții, dar și ca un „beneficiar“ al morții, ca unul care se știe pîndit de ea, se știe situat *de la bun început* pe drumul spre ea. Mai mult decît atît, István Király este un gînditor debarasat de amăgiri, el decide să privească în față, concentrat și lucid murirea ca problemă de neevitat a ființei umane: „murirea este chiar *experiența* de neevitat și – ca atare – necesară a *încetării* oricărei experiențe posibile și a *posibilității* oricărei experiențe! Ea nu se află, deci, *nicicum* «în afara» experienței posibile, ci *este* tocmai *experiența încetării efective* a oricărei experiențe, și

care, prin caracterul ei universal, ca atare necesar, se situează la limitele experienței posibile și ale posibilității experienței ce – chiar prin și pe parcursul experimentării ei – *încetează*“. Tradiția filosofică și metafizico-teologică occidentală gîndește moartea *fîm* murire, ca *ne-murire* și *fîm* (de)moarte, devenind, astfel, *modalitate de evaziune existențială* și ocolind chiar gravitatea muririi. Constatarea stupefiată a lui Heidegger că, deși moare de mii de ani, omul n-a devenit încă muritor, e și astăzi valabilă. István Király își propune, dez-încîntat, dez-amăgit și lucid, să împrumute filosofiei adevăratul sens și adevărata sarcină: nu aceea de a *consola* ființa că e muritoare, ci de a ajuta „ființa finită conștientă sau ființa conștientă de natura finită a vieții sale să devină într-adevăr MURITOARE!“.

După o *între-ducere* densă și incitantă, pusă sub motoul din Schopenhauer („Dacă n-ar exista moarte, omul nu prea ar filosofa!“), cele nouă *ochiri* ale cărții, secondate de trei excursuri (*Schița istorică a termenului de „metafizică“*, *Hermeneutica morții* și *„Medicalizarea“ morții*), aprofundează filosofico-aplicativ finitudinea și muritdinea, accentuînd asupra sensurilor muririi omului ca individ și ca specie într-un text anume subminat de jocuri de cuvinte și de punere în pagină ca enunțurile să trezească interesul și să încurajeze pășirea pe un teritoriu de obicei eclipsat de surogate consolatoare. Invitația lui István Király la o mai adîncă și mai direct asumată meditație asupra muririi se rostește insistent, argumentat, cu multă diplomație, căci știe că are de învins inerții și spaime vechi, întretinute cu eforturi demne de cauze mai bune. Pentru cei cîștigați de demonstrația lui, se ivesc noi perspective de abordare și asumare a „sensului efectiv al vieții istorice umane.“ Ne aflăm în fața unei cărți care ar merita dezbateri repetate, în cercuri din ce în ce mai largi, fiindcă e una esențială pentru oricine are curajul, demnitătea și curiozitatea intelectuală de a se recunoaște și gîndi pe sine ca, înainte și mai presus de toate, *muritor*.

IRINA PETRAȘ

Cînd se discuta despre LASCU, Paul MAXIM, așa cum își impusese din start, arbora un zîmbet enigmatic, își ridica brațele de parcă ar fi vrut să se predea, afirmînd că el nu știe nimic.

Evident, din această atitudine lumea trăgea concluzia că dimpotrivă, știa chiar foarte multe, iar această tăcere enigmatică ține de o strategie de afaceri stabilită dinainte.

– Te pomenești că pîn' la urmă o să scăpăm... – îi spuse într-o seară MAXIM nevastă-sii.

Greșise. Aproximativ la o lună după dispariția lui LASCU, în toate ziarele extremei drepte au apărut aproape concomitent articole demascatoare despre el și Firma Piramida. Cine informase aceste redacții apropiate cuziștilor, cu vădite simpatii legionare? Nemții? Sau concurenții lui MAXIM? Informațiile furnizate privind profitul firmei erau alarmant de exacte. În mod ciudat, cenzura a dat undă verde acestor articole, fiind scoase doar acele pasaje în care autorii comentau că la granița de vest a fost furat betonul armat din fortificațiile Zonei, iar pereții buncărelor abia finalizate crapă deja. Articolele se încheiau cu un atac vehement împotriva lui LASCU și a lui MAXIM, reprezentanții conspirației evreiești de talie mondială.

A doua zi după apariția articolelor, MAXIM a fost convocat la conducerea direcției superioare a Siguranței. Convorbirea a fost politicoasă, dar întrebările care i s-au adresat – în parte legate de LASCU, în parte, de construcția fortificațiilor – au fost mai neplăcute decît palmele. MAXIM în zadar tot invocă întruna că atunci cînd o comisie de specialitate din cadrul Ministerului de Război a recepționat aceste buncăre, nu le-a găsit nici un cusur. Inspectorul-șef care conducea interogatoriul n-a acordat atenție acestor argumente, a conchis doar că, așa cum reiese și din ziare, șeful comisiei de recepție este unul dintre coasociații lui MAXIM. La fel, a înșirat și sumele pe care Piramida le-a plasat în ultimii ani persoanelor influente. MAXIM tăcea, n-avea ce să facă. A înțeles că unul dintre funcționarii de încredere de la firmă este omul Siguranței.

Interogatoriul s-a încheiat cu strîngeri de mîină, dar și cu observația, care conținea destulă amenințare, că cercetarea abia de acum începe, această întîlnire fiind doar un preambul de tatonare în interesul clarificării complete a cazului.

Următoarea lovitură a fost demiterea lui ARISTIDE, acel secretar de stat a cărui bunăvoință a însemnat atît de mult pentru Piramida. Lui MAXIM i-a fost imposibil să intre în legătură cu el. Fie că nu voia să răspundă la telefon, fie că se retrăsese, într-adevăr, la moșie.

ARISTIDE avea o poziție solidă datorită nevastă-sii, care se trăgea dintr-o familie de mare boieri și care era o renumită jucătoare în cea mai distinsă echipă de bridge,

MAXIM încerca să-și liniștească nevasta.
– E adevărat că l-au demis pe ARISTIDE, dar nu uita că are relații excelente la Curte. În schimb, Gina nu putea fi prea ușor păcălită.

– La urma urmei, de ce s-ar atinge de

el, oricum, nouă ne-au rezervat rolul de țapi ispășitori.

Paul a fost nevoit să recunoască: nevastă-sa avea argumente imbatabile.

– O să mă aresteze – spuse Paul într-o după-amiază cînd s-a întors de la un interogatoriu prelungit mai multe ore. – Azi au început deja să scormonească relațiile pe care le am cu ungurii. Le-am răspuns că n-am nici o relație, dar au pus pe masă un pachet de acte. Unul dintre verii lui taică-tău a fost general-locotenent în armata austro-ungară.

– Nenea Gusti...

– Da, da, așa-i, nenea Gusti, iar fiul lui neica Gusti este acum locotenent-colonel la honvezi.

– Dacă bine-mi amintesc, nenea Gusti a murit în 1932. Nu ne-au trimis nici măcar un necrolog. Pentru o familie de ofițeri, comerciantul NEMES Ferdinand n-a fost suficient de distins. Ultima dată l-am văzut pe Ödön pe vremea cînd era locotenent. S-a ofuscat rău de tot că am rîs de el atunci cînd mi-a explicat că singura carieră demnă de un bărbat adevărat este cea de ofițer. Era convins pe bune că un ofițer este mai ceva decît ceilalți oameni. Începînd de atunci am întrerupt absolut toate relațiile.

– Convinge-i de asta pe cei de la Siguranță. Precis că ăștia o să-mi pregătească un proces politic. O să-mi pună-n circă trădarea de țară. Am impresia că cineva le-a sugerat asta. Pesemne c-o fi aceeași sursă de unde provin și articolele alea agresive din ziare.

Interogatoriile s-au înmulțit, aveau loc aproape zilnic. Tonul era mai aspru și nu mai dădea nimeni mîna cu MAXIM.

Practic, Piramida se desființase. Angajații s-au dus care încotro. Unii au părăsit firma rușinați, alții invocînd tot felul de scuze, iar alții arborînd un aer arogant.

Dumitru, bătrînul om de serviciu, a rezistat cel mai mult. Păzea cu devotament birourile pustii. În final, și-a depus și el cererea de concediu. Avea de gînd să plece acasă, în Mehedinți. La sediul gol al firmei, Gina și-a asumat rolul femeii la toate. Stătea lîngă telefon, dar aparatul țîrîia din ce în ce mai rar și transmitea aproape întotdeauna vești neplăcute. Gina se ocupa inclusiv de corespondența care se subțiasse rău de tot. MAXIM era aproape-n fiecare dimineață la Siguranță. Într-o zi l-au reținut pînă noaptea tîrziu, iar cînd a ajuns acasă dîrdîia de emoții.

– Te-au vătămat?

– Nu cum crezi tu.

Într-adevăr, nu s-au atins de el, deocamdată îi puneau numai întrebări, zi de zi aceleași întrebări repetate la infinit. Îi pretindeau noi și noi detalii.

La vremea respectivă, MAXIM lua deja calmante, iar seara consuma destul de mult alcool.

– Aștia îmi fac nervii ferfeniță. Inspectorul-șef e un sadic, din soiul ăla viclean, pe care-l satisface nu datul palmelor, ci distrugerea spirituală a victimei. Mi-a dat de înțeles, de mai multe ori, că atîtea dovezi s-au adunat împotriva mea, încît mă poate aresta în orice secundă. Atunci, de ce n-o face?

Cînd nu era reținut la Siguranță, Paul alerga după probleme de afaceri. Ținea morțiș să păstreze aparențele unei activi-

tăți normale. Cît despre noi și noi comenzi? În vara sinistră a anului 1940, cheful pentru investiții dispăruse complet. Nimeni nu risca, n-avea curajul. Lumea n-avea încredere în nimic... din moment ce falimentase pînă și Occidentul atît de bine consolidat, cel puțin vizibil. A rămas să se zbată doar Anglia, dar nimeni nu știa pînă cînd... Cei cu dare de mîină cumpărau aur și pietre prețioase. Dar să investească...? Chiar și firme de talia ROȘESCU & ROȘESCU nu făceau altceva decît să finalizeze construcțiile începute. În asemenea condiții, cum să fie vorba de comenzi pentru o firmă atît de rău famată ca Piramida?

Gina se străduia să-l liniștească pe Paul pe care se vedea din ce în ce mai bine că-n curînd o să-și piardă complet mințile.

Doamne, cîte nu ghicește o femeie care-și iubește bărbatul! Îl copleșea cu tot felul de mici atenții, inventa fel de fel de glume. Deși toate astea rămîneau de obicei fără ecou, n-avea de gînd să depună armele. Apoi, după un timp, și-a dat seama că s-a schimbat raportul de forțe. Dintre ei doi, acum ea era mai puternică. Acest lucru a influențat pînă și relațiile lor fizice.

Dacă se trezea noaptea și simțea că Paul stă iarăși cu ochii-n tavan, îl cuprîndea-n brațe.

– Parcă am fi sortiți să trăim pe creasta unul val – îi spuse într-o noapte cînd stăteau îmbrățișați în întuneric, fără să mai simtă atracție unul față de celălalt. – Cînd sus, cînd jos. De ce n-am putea să ne avîntăm iarăși spre înalturi?

– Comparația-i potrivită, cel puțin pentru cîte ni s-au întîmplat pînă acum – îi răspunse Paul. – Din păcate, însă, viața se orientează doar în cazuri foarte rare după asemenea comparații.

Seara, Gina îl scotea pe Paul la plimbare. Citise undeva că plimbările lungi, lente, într-un ritm uniform calmează sistemul nervos. Erau seri cînd se plimbau chiar și de două ori pe alea Kiseleff prelungită-n infinit. Aveau capul aplecat și vorbeau în șoaptă, asemenea conspiratorilor. De altfel, aveau toate motivele. Observaseră chiar și de mai multe ori cum cîte un tînr cu înfățișarea insignifiantă se pierduse pe urmele lor. Niciodată n-au aflat însă dacă era vorba într-adevăr de oamenii Siguranței, sau, avînd nervii întinși la maximum, era doar rodul imaginației lor. Cu ocazia unei astfel de plimbări la orele tîrzii ale serii, Gina l-a întrebat pe Paul:

– Spune-mi, de fapt, care-i adevărul în legătură cu acuzațiile ce ți se aduc?

– Tu glumești... sau vorbești serios? N-ai lucrat și tu la Piramida? Păi atunci...

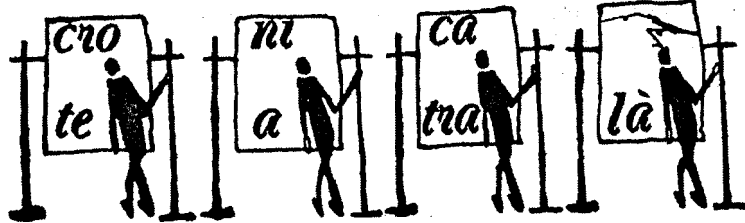
De data asta se părea că nu-i urmărește nimeni, astfel că Paul și-a permis să vorbească mai tare.

Traducere, prezentare și note de
ANAMARIA POP

Șase tinere actrițe (în căutarea unui... Colonel)

Naționalul clujean a deschis noul an cu premiera piesei scriitorului bulgar Hristo Boicev, *Colonelul și păsările*, în direcția de scenă a lui Alexandru Dabija. Pornind de la o întâmplare reală, autorul a scris un triptic, din care *Colonelul Pasăre* s-a jucat la Teatrul „Bulandra” din București. Varianta feminină este cea realizată la Cluj. Poate că regișorul, pe „linia Boicev”, va monta și cea de-a treia piesă, *Sofia colonelului*. Cea mai cunoscută și jucată până la această dată este *Colonelul Pasăre*, piesă pentru care dramaturgul a primit, în 1977, Marele Premiu de Dramaturgie Contem-

porană la Royal Theatre din Londra, fiind selecționată din 400 de piese.

Alexandru Dabija, aflat într-o nouă fază a creației sale, optează, de această dată, pentru o variantă cu publicul pe scenă, aliniat pe trei din laturile spațiului de joc. Decorul este redus la minimum: șase paturi de spital acoperite cu păături groase, iar în fundal, falduri grele de catifea neagră se deschid spre hăul scenei, imaginând turnurile gotice ale Catedralei din Strasbourg. Mănăstirea „40 de mucenici” devine stabiliment psihiatric. Șase bolnavi psihici și un medic își macină aici zilele într-o monotonie sfișietoare. Momentul de trezie îl constituie parașutarea din greșeală a unor ajutoare NATO pentru frontul din Bosnia. De aici începe... nebunia. Și transformarea personajelor: ființele fără formă suferă o uluitoare metamorfoză. O topire a limitelor și o transformare a imposibilului în posibil, a conștinerii în libertate absolută, a normalității în banalitate. Există o scenă tulburătoare, aceea a momentului când mintea sănătoasă (Doctorița) face apel la bolnavul psihic (Colonelul) încercând să-l scoată din sfera lui „altfel” și când privirea acestuia reduce la tăcere logica.

Privit cu un ochi atent, spectacolul dezvăluie o migală a lucrului cu actorul rar întâlnit. Din fiecare replică, mișcare, grimasă transpare dozajul aproape farmaceutic aplicat de regișor interperilor săi. El unifică decor și personaje, obiecte scenice și discurs, ecleraj și gesturi. Colonel în ambele montări, Victor Re-

beniuc copleșește prin energia pe care o degajă. Dacă în spectacolul bucurăstean actorul era întors cu spatele spre public în cea mai mare parte a primului act, spectatorul neputându-și desprinde privirea de la personajul împietrit, același lucru se întâmplă și aici. Fascinația este la fel de puternică. Poate și datorită proximității privitorului. Cele șase tinere actrițe (în căutarea unui... Colonel) se ridică la înălțimea impusă de personalitatea actorului. Elena Ivanca (Mata Hari), cleptomansergent, meru gata la ordinul superiorului său, nu se lasă nici o clipă atrasă în cursa întinsă de publicul ce așteaptă mai mult, și mai mult. Jocul ei, de un echilibru sobru, este consecința unei perfecte stăpîniri a tehnicii actoricești, dar și a unei atente cernerii, prin sita raționalității, a unui suflet cald, de o bo-

găție rară, care nu permite stridențe de nici un fel. O reală performanță reușește Angelica Nicoară în Nina – pescăruș cehovian, care-și construiește rolul prin treceri foarte subtile de la o stare la alta. Ramona Dumitrean (Țigancă Meral) rămîne în memoria spectatorului prin forța cu care își creionează personajul. Avînd de interpretat „singurul nebuln clinic din piesă”, Irina Wintze (Titch) o face atît de convingător, încît metamorfozarea ei din omidă în fluture nu mai miră pe nimeni. Eva Crișan (Teresa), prostituata călugărită, este adepta unui stil de joc cu ușoare alunecări spre isterie. Carmen Culcer (Doctorița), *raisonneur*-ul morfinoman, este o epavă umană eșuată pe un Țarm al smintilor. Personajul fiind conceput dinamic, la un moment dat obosește prin gestică exagerată.

Un spectacol cu mesaj? Poate. Poate că mesajul ar trebui să sune cam așa: „Moare cîte puțin cine nu riscă certul pentru incert pentru a-și împlini un vis; cine nu-și permite măcar o dată în viață să nu asculte sfaturile «responsabile»...” (Pablo Neruda).

NORA COLȚEA

Foto: Nicu Cherciu

Cărți primite la redacție

- Ștefan Borbély, *Matei Călinescu*, monografie, antologie, receptare critică, Brașov, Ed. Aula, col. Canon, 2003
- Ștefan Borbély, *Opoziții constructive*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, col. Eseuri, 2002
- Mihai Zamfir, *Fetița*, Iași, Ed. Polirom, 2003
- Isaac Bashevis Singer, *Rătăciți*, traducere și note de Anton Celaru, București, Ed. Hasefer, 2003
- Petre Ghelmez, *Umbra cocorului*, 50+70+50 poeme în marele stil haiku 5+7+5, București, Ed. Coresi, 2003

- Magda Cărneci, *Poetrix*, texte despre poezie și alte eseuri, Pitești, Ed. Paralela 45, col. Deschideri, 2002
- Horia Ursu, *Anotimpurile după Zenovie și alte proze*, cu postfața autorului, Cluj-Napoca, Ed. Paralela 45, col. Proză contemporană, seria Prozatori contemporani, 2001
- Carmen Mușat, *Strategiile subversivității. Descriere și narațiune în proza postmodernă românească*, postfață de Mircea Martin, Pitești, Ed. Paralela 45, col. 90, 2002

- Ernst Jünger, *Pe falezele de marmură*, trad. de Ion Roman, cuvînt înainte de Mircea Martin, postfață de Andrei Corbea, Pitești, Ed. Paralela 45, col. Civilizația romanului, 2002
- Jean Baudrillard, Marc Guillaume, *Figuri ale alterității*, trad. de Ciprian Mihali, Pitești, Ed. Paralela 45, col. Studii, 2002
- Liviu Ioan Stoiciu, *Jurnal stoic din anul Revoluției, urmat de Contrajurnal*, Pitești, Ed. Paralela 45, col. Odiseu. Jurnale, memorii, note de călătorie, 2002

- Liviu Ioan Stoiciu, *Romanul-basm (Țrup și Suflet)*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2002, col. Biblioteca Dacia, seria Prozatori români contemporani, 2002
- Victor Iancu, *Blândul Dracula*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. Biblioteca Dacia, seria Romanul românesc contemporan, 2002
- *Caietele Echinox*, vol. 4, *Restricții și cenzură (Censorship)*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, [2003]

Cuprins

• Cronica de Paști	Adrian Popescu	2
• IN MEMORIAM MARIANA MARIN		
A murit Madi	Ion Mureșan	3
Madi	Marta Petreu	3
• ESTUAR		
Poezia lui Mircea Ivănescu (II)	Matei Călinescu	4
•		
Liber de cauis	George State	6
• POEME		
Menghina, Atlas, (Z)eu	Ștefan Bolea	7
Ceva, orice	Alex Moldovan	7
• CRONICA LITERARĂ		
<i>Textul aisberg</i> , o metaforă cu deschidere la mare	Irina Petraș	8
Erotism anamorfotic	Ștefan Borbély	9
•		
Jurnal suedez III (8)	Gabriela Melinescu	11
• PROFIL CRITIC		
Petru Cimpoeșu (II)	Nicolae Bârna	12

• DOSAR		
Prietenii, medalii cu două fețe.		
2. Prietenii statornice	Dorli Blaga	13
• ESEU		
Cioran despre spritul britanic sau vitalitatea în recesiune	I. Necula	18
• PROZĂ		
O istorie de familie	Liviu Bleoca	19
•		
Dinu Adameșteanu	Mihaela Mănuclu Adameșteanu	20
• SCRITORII MAGHIARI CONTEMPORANI		
Gina	Méhes György	21
(traducere, prezentare și note de Anamaria Pop)		
•		
Moartea și experiența muririi	Irina Petraș	24
• Vestiari		
Șase tinere actrițe (în căutarea unui... Colonel)	Nora Colțea	26

CARTEA DE CARE AI NEVOIE

Editura „Biblioteca Apostrof” vă oferă următoarele titluri încă disponibile:

- EVELYN UNDERHILL, **Mistica. I. Fenomenul mistic**, traducere de LAURA PAVEL, postfață „Evelyn Underhill – Nae Ionescu” de MARTA PETREU, 1995, 332 p. 30 000 lei
- MARTA PETREU, **Apocalipsa după Marta** poeme, 1999, 96 p. 50 000 lei
- MIRCEA ZACIU, **Jucătorul de rezervă** poezie, 2000, 88 p. 50 000 lei

Colecția „Filosofie contemporană”

- GABRIEL MARCEL, **A fi și a avea** traducere de CIPRIAN MIHALI, 1997, 192 p. 30 000 lei
- GABRIEL MARCEL, **Omul problematic** traducere de FRANÇOIS BREDĂ ȘI ȘTEFAN MELANCU, 1998, 140 p. 30 000 lei
- MICHEL HAAR, **Cîntul pămîntului. Heidegger** traducere de IRINA PETRAȘ, 1998, 227 p. 45 000 lei

Colecția „Filosofie extrem-contemporană”

- JEAN-FRANÇOIS LYOTARD, **Postmodernul pe înțelesul copiilor**, traducere de CIPRIAN MIHALI, 1997, 108 p. 30 000 lei
- VLADIMIR JANKÉLÉVITCH, **Să iertăm?** traducere de JANINA IANOȘI, postfață de ION IANOȘI, 1998, 82 p. 30 000 lei

Colecția „Filosofie medievală”

- SF. ANSELM DIN CANTERBURY, **Monologion despre esența divinității** traducere de ALEXANDER BAUMGARTEN, 1998, 162 p. 35 000 lei

Colecția „Filosofia religiei”

- HENRY CORBIN, **Paradoxul monoteismului** traducere de JANINA IANOȘI, 1997, 216 p. 40 000 lei

Colecția „Filosofie românească”

- ION IANOȘI, **O istorie a filosofiei românești** 1996, 392 p. 100 000 lei
- N. STEINHARDT, **Cartea împărțirii** ediție gândită și alcătuită de ION VARTIC, ed. a III-a, 2001, 140 p. 70 000 lei
- D.D. ROȘCA, **Introducere la „Viața lui Isus”. Mitul utilului** traducere de DUMITRU ȚEPENEAG, ediție și postfață de MARTA PETREU, 1999, 138 p. 35 000 lei
- VASILE MUSCĂ, **Filosofia în cetate** 1999, 132 p. 35 000 lei
- BUCUR ȚINCU, **Apărarea civilizației** ediție îngrijită și prefață de MARTA PETREU, 2000, 132 p. 50 000 lei

Colecția „Ianus”

- NORMAN MANEA, **Despre clovni** eseuri, 1997, 230 p. 100 000 lei
- NORMAN MANEA, **Octombrie, ora opt** proză, 1997, 186 p. 40 000 lei
- FLORIN SICOIE, **Simbăta engleză și alte povestiri**, 1998, 130 p. 20 000 lei
- NORMAN MANEA, **Fericirea obligatorie** proză, 1999, 192 p. 50 000 lei

- RAMIRO DE MAEZTU, **Don Quijote, Don Juan și Celestina** trad. de MARIANA VARTIC, prefață de ION VARTIC, 1999, 264 p. 60 000 lei
- LIVIU BLEOCA, **Biblioteca de buzunar**, roman 2001, 128 p. 50 000 lei
- PHILIP ROTH, **Animal pe moarte**, roman 2001, 132 p. 99 000 lei
- MARTA PETREU, **Ionescu în țara tatălui**, ed. a II-a 2001, 178 p. 100 000 lei
- ION VARTIC, **Cioran naiv și sentimental** ediția a II-a adăugită, 2002, 440 p. 150 000 lei
- SANDA CORDOȘ, **Literatura între revoluție și reacțiune**. ediția a II-a adăugită, 2002, 284 p. 150 000 lei
- ION VARTIC, **Clanul Caragiale** 2002, 278 p. 160 000 lei
- LEV TOLSTOI, **Moartea lui Ivan Ilici** traducere de Janina Ianoși, prefață de Ion Vartic 2003, 96 p. 75 000 lei

Colecția „Scrinul negru”

- **Procesul „tovarășului Camil”**, ediție îngrijită de ION VARTIC, prefață de MIRCEA ZACIU, 1998, 96 p. 20 000 lei
- I.D. SÎRBU, **Scrisori către bunul Dumnezeu** ediție îngrijită de ION VARTIC, 1998, 244 p. 35 000 lei
- LUDOVICA REBREANU, **Adio pină la a doua Venire**, epistolar matern, ediție îngrijită, prefață și note de LIVIU MAUȚA, 1998, 288 p. 50 000 lei
- ARTHUR DAN, **Mituri căzute (Din jurnalul unui psihiatru)** Aforisme. Prefațe de I. NEGAIȚESCU, ION VIANU, ALEXANDRU PALEOLOGU; ediție și notă asupra ediției de MARTA PETREU, 1999, 96 p. 30 000 lei
- PETRU DUMITRIU, **Vârsta de aur sau Dulceața vieții**, roman, text îngrijit și prefață de ION VARTIC, 1999, 208 p. 40 000 lei
- RADU PETRESCU, **Corespondență • Sinuciderea din Grădina Botanică** (varianta întâi în facsimil), ediție de MARTA PETREU și ANA CORNEA, prefață de MARTA PETREU, 188 p. 50 000 lei
- RADU STANCA, **Aquarium** selecția textelor și cuvînt înainte de ION VARTIC, ediție de MARTA PETREU, 202 p. 50 000 lei
- ALEXANDRU VONA, **Misterioasa dispariție a orașului din cîmpie**, proză, postfețe de MARTA PETREU și ION VARTIC, 2002, 152 p. 69 000 lei
- ZAHARIA BOICĂ, **Amintiri și considerații asupra mișcării legionare** prefață de Livia Titieni Boilă, ediție îngrijită de Marta Petreu și Ana Cornea, notă asupra ediției de Marta Petreu 2002, 160 p. 100 000 lei
- DUMITRU ȚEPENEAG, **Destin cu popești** șotroane (în colaborare cu Editura Dacia), 2001, 144 p. 63 000 lei
- IRINA PETRAȘ, **Teoria literaturii**, dicționar-antologie 2002, 288 p. 160 000 lei
- ALEXANDRU VONA, **Esmeralda**, fișă de dicționar de Florin Manolescu, desene de Gabriela Melinescu, 2003, 112 p. 75 000 lei

REDACȚIA:

MARTA PETREU
(redactor-șef)

ANA CORNEA
IRINA PETRAȘ
CLAUDIU GROZA
HORVÁTH SÁNDOR
LUKÁCS JÓZSEF
ANA POP
(contabilitate)

TEHNOREDACTARE:
DAN CRAIOVEANU

EDITORI:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Culturală Apostrof

Cont la BRD Cluj:
în lei: SV7853701300
în euro: SV6534401300

Revista apare cu sprijinul:

- Ministerului Culturii și Cultelor din România

- Fund for Central and East European Book Projects

ADRESA REDACȚIEI:

3400 Cluj-Napoca
Str. Iașilor, nr. 14
Tel., fax: 064/432.444
e-mail: fca@from.ro

• Revista APOSTROF figurează în Lista-catalog a publicațiilor interne, editată de RODIPET S.A., la poziția 4251.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

ISSN 1220-3122
Revista este înregistrată la OSIM cu nr. 45630/22.05.1996

Vignetele revistei reprezintă variațiuni grafice de Mihai Barbu după desene de Franz Kafka.

Tiparul executat la
Centrul de Presă Reformă

Unica responsabilitate a revistei *Apostrof* este de a găzdui opiniile, oricât de diverse, ale colaboratorilor noștri. Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui text aparține, în exclusivitate, autorului.

Apostrof

Către cititorii din țară ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2003, vă rugăm să vă abonați *direct la redacție*. Pentru aceasta, vă rugăm să plătiți contravaloarea abonamentului, prin *mandat postal*, pe adresa:

Lukács Iosif
Fundația Culturală Apostrof
Cluj-Napoca, 3400, str. Iașilor, nr. 14

Prețul abonamentului este:
pentru 3 luni: 60.000 lei
pentru 6 luni: 120.000 lei
pentru 1 an: 240.000 lei

Taxe de expediere sînt incluse în această sumă.

Pentru cei care se abonează prin această modalitate, asigurăm expedierea promptă a revistei. Cei care se abonează pe 1 an, primesc revista fără majorările de preț provocate de inflație.

Către cititorii din străinătate ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2003, vă rugăm să vă abonați *direct prin redacție*, trimițînd contravaloarea abonamentului printr-un cec (money order) în contul:

Fundația Culturală Apostrof

Cont: SV6534401300 (Euro)

Cont: SV6674381300 (USD)

Banca Română pt. Dezvoltare – Group Sociéte Generale – Sucursala Cluj, str. 21 Decembrie 1989, nr. 81-83, SWIFT BRDEROBU

Costul abonamentului este:

pentru 3 luni: 13\$

pentru 6 luni: 26\$

pentru 1 an: 52\$

În costul abonamentului sînt incluse și taxele de expediere par avion.

Adresa redacției: 3400, Cluj-Napoca, str. Iașilor, nr.14, tel. 064 432.444.

APOSTROF

revistă a uniunii scriitorilor

APARE
LUNAR

ARTICOL

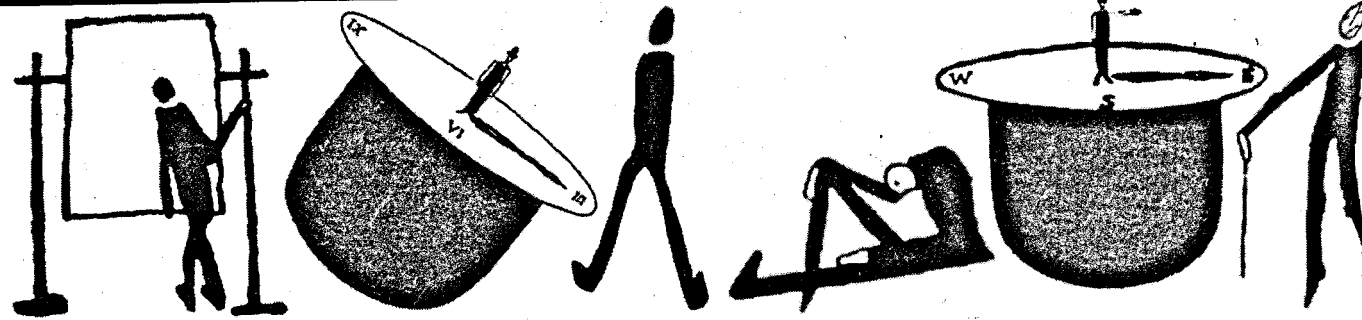
Cronica de Pasti
de Adrian Popescu

Jurnal suedez
de Gabriela Melnescu

Matei Calinescu, Irina Petras,
Stefan Borbely, Nicolae Barna,
I. Necula, Mihaela Manucu
Adamesteanu, George State
Nora Coltea

Proza de Liviu Bleoca

Poeme de Stefan Bolea
si Alex Moldovan

Revistă editată cu sprijinul financiar al MINISTERULUI CULTURII ȘI CULTELOR,
PRIMĂRIEI ȘI CONSILIULUI LOCAL CLUJ-NAPOCA
și al FUND FOR CENTRAL AND EAST EUROPEAN BOOK PROJECTS